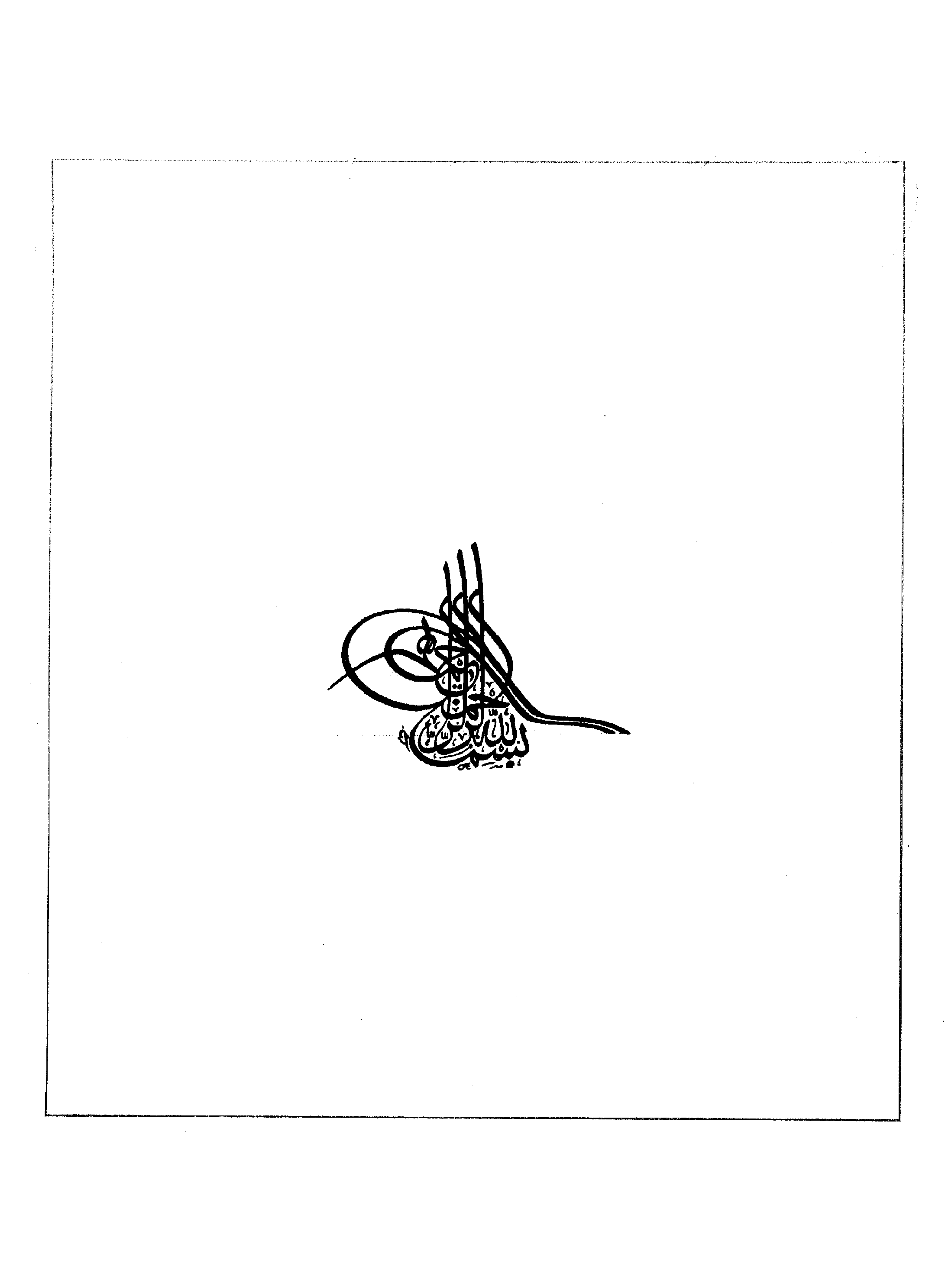






وزات فرهنگ و آموزش عالی

سازمان میراث فرهنگی کشور

به مناسبت بزرگداشت ششصدمین سال وفات خواجه حافظ شیرازی رحمت‌الله‌علیه
ناشر: سازمان میراث فرهنگی کشور با همکاری کمیسیون ملی یونسکو در ایران
گردآوری: فاطمه کریمی از معاونت پژوهشی سازمان
ویرایش متن ـ ترجمه ـ صفحه‌آرائی و نظارت برچاپ به ترتیب توسط شهلا معصوم‌نژاد ـ کلود کرباسی و ذبیح‌الله کرامتی همکاران گروه آموزش و انتشارات اداره کل موزه‌های تهران
خوشنویسی روی جلد: محمد احصائی
عکس و اسلاید: امیرهوشنگ ابری از موزه ملی ایران و شرکت آگراندیسمان
حروفچینی: مؤسسه غزاله
لیتوگرافی: مجتمع الکترونیک گرافیک (مگاپس)
چاپ: چاپخانه وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی ـ آبان‌ماه ۱۳۶۷

سازمان میراث فرهنگی کشور از:
ـ کمیسیون ملی یونسکو در ایران به‌خاطر همکاری در امر چاپ این مجموعه
ـ مسئولین و همکاران ارجمند موزهٔ ملی ایران ـ کاخ موزهٔ گلستان، اداره کل موزه‌های تهران و موزه‌های آن، رضا عباسی، موزهٔ آبگینه‌ها و سفالینه‌های ایران، موزهٔ هنرهای تزئینی ایران، موزه فرش ایران
ـ مسئولین و کارکنان محترم چاپخانه وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی تشکر و قدردانی می‌نماید.

بسم‌الله‌الرحمن‌الرحیم

ما ز بالائیم و بالا می‌رویم　　ما ز دریائیم و دریا می‌رویم
خوانده‌ای انا الیه راجعون　　تا بدانی که کجاها می‌رویم

حمد و سپاس به درگاه خداوند سبحان، که به بهانهٔ بزرگداشت و تجلیل از مقام ارجمند مرحوم شهید عمدة‌الافاضل، لسان‌الغیب، خواجه شمس‌الدین محمد حافظ شیرازی رحمت‌الله علیه، فرصت همدمی و بهره‌گیری از این معدن لطائف روحانی و مخزن معارف سبحانی را مرحمت فرموده است.

آب دریا را اگر نتوان کشید　　هم به قدر تشنگی باید چشید

قدرشناسی از مقام صاحبان نام و نشان، که آوازهٔ بلندشان از حق‌تعالی و در عشق به اوست و تجلیل در شأن و منزلتشان، انتظاری دور از انصاف است ــ لیکن به نیت تنفس در فضای آکنده از عطرشان و تربیت خود به امید دستگیری و بذل گوشه چشمی رواست.

ما بدان مقصد عالی نتوانیم رسید　　هم مگر لطف‌شما پیش‌نهد گامی چند

این بزرگداشت به مناسبت گذشت بیش از ششصد و اندی سال از تاریخ وفات خواجهٔ شیراز علیه‌الرحمه برگزار می‌شود لیکن در اصل به یمن و مناسبت وصال اوست.

او که عالمی همیشه مملو از طنین نالهٔ خوش‌آهنگ عشاق را آرزو می‌داشت، خود در آرزوی نثار جان به دوست، تن به خاك مصلی سپرد و تربت پاکش ــ خاك تسلیم ــ خاك وصال ــ سرمهٔ چشم عاشقان و زیارتگه رندان جهان شد.

این جان عاریت که به حافظ سپرده دوست   روزی رخش ببینم و تسلیم وی کنم

تقارن بزرگداشت با دهمین سالگشت پیروزی انقلاب اسلامی ایران که عاشقان شهید آن سرود عشق به خون خود می‌سرایند، خوش‌خبری به روح پاك اوست که تداوم آوازهٔ عشق سروده به خون قلم را به نثار جان شاهد است و خاك مصلایش نه دور افتاده و تنها و بی‌صلا، بل گسترده و همنوا تا گلزار شهدا، تا خاك خرمشهرها و هویزه‌ها و اینجا و آنجاست.

به عشق روی تو روزی که از جهان بروم   ز تربتم بدمد سرخ‌گل به جای گیاه

سازمان میراث فرهنگی کشور، با شکر نعمت حضور و مشارکت خود در این بزرگداشت و نیز به‌نشانهٔ ادای احترام به میراث ارزندهٔ ادب و عرفان سرزمین اسلامی، از بین مجموعه آثار ارزشمند فرهنگی و تاریخی موجود در موزه‌های خود، تعدادی از آثار همعصر حافظ را به نیت ارائه حال و هوایی از آثار دوران او و آثاری که درقرون بعدی به افتخار پذیرفتن نقشی از حافظ نائل و ندای او را سر داده‌اند انتخاب و در مجموعهٔ حاضر تقدیم مشتاقان می‌نماید.

این مجموعه گوشه‌ای از پیوند درونی بین شعر و ادب با دیگر شئون فرهنگی و هنری را در معرض تماشا می‌گذارد.

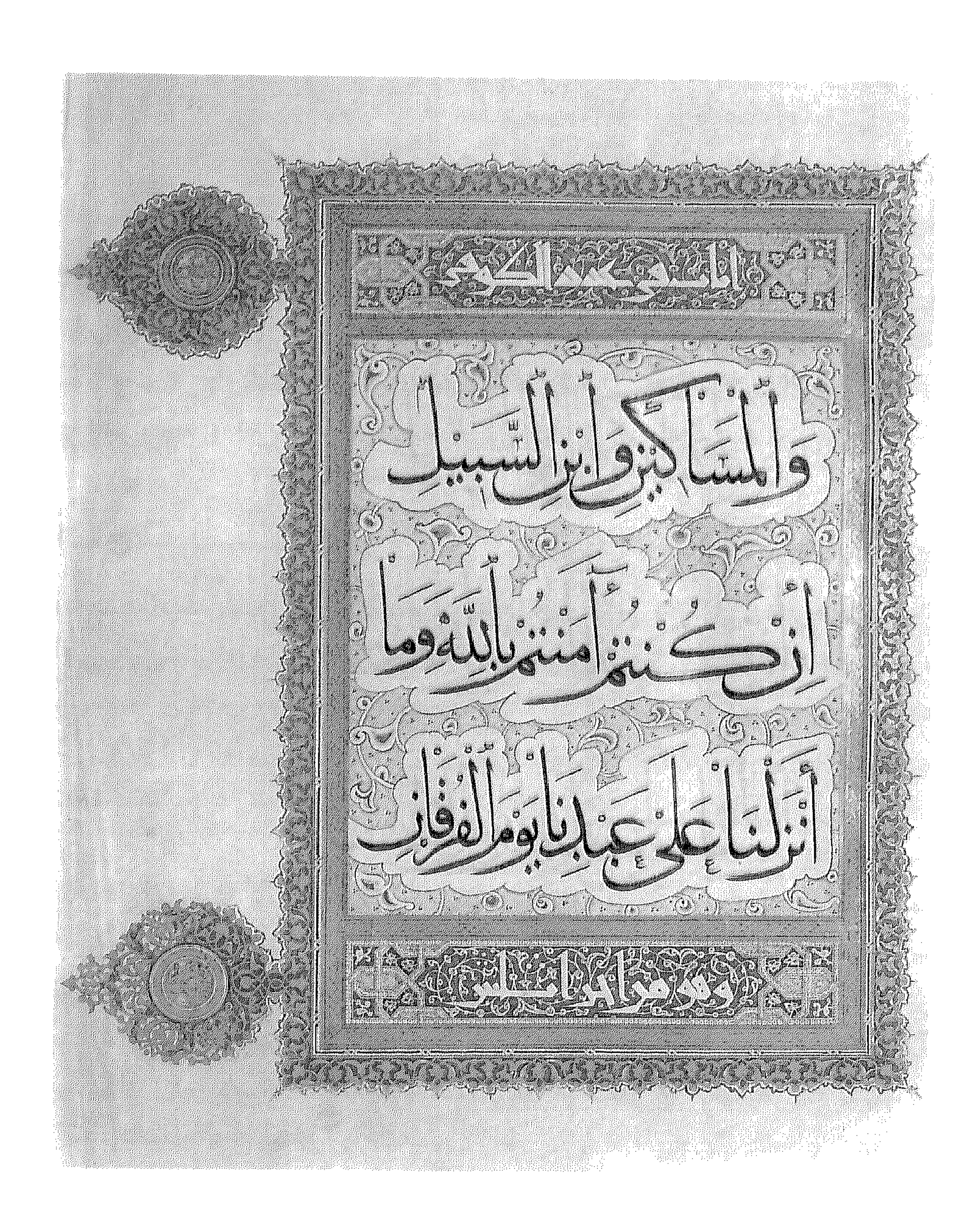
«بزرگی» ــ در قالب الفاظ شعر تر و شیرین می‌سراید و بزرگی دیگر، هم‌نوا با او به نقش و رنگ و خوشنویسی می‌پردازد. یکی وصف حسن و جمال می‌کند و دیگری الف قامت یار را خوش می‌نویسد و بافت به هم تنیده‌ای هماهنگ‌و موزون عالم‌گیر می‌شود.

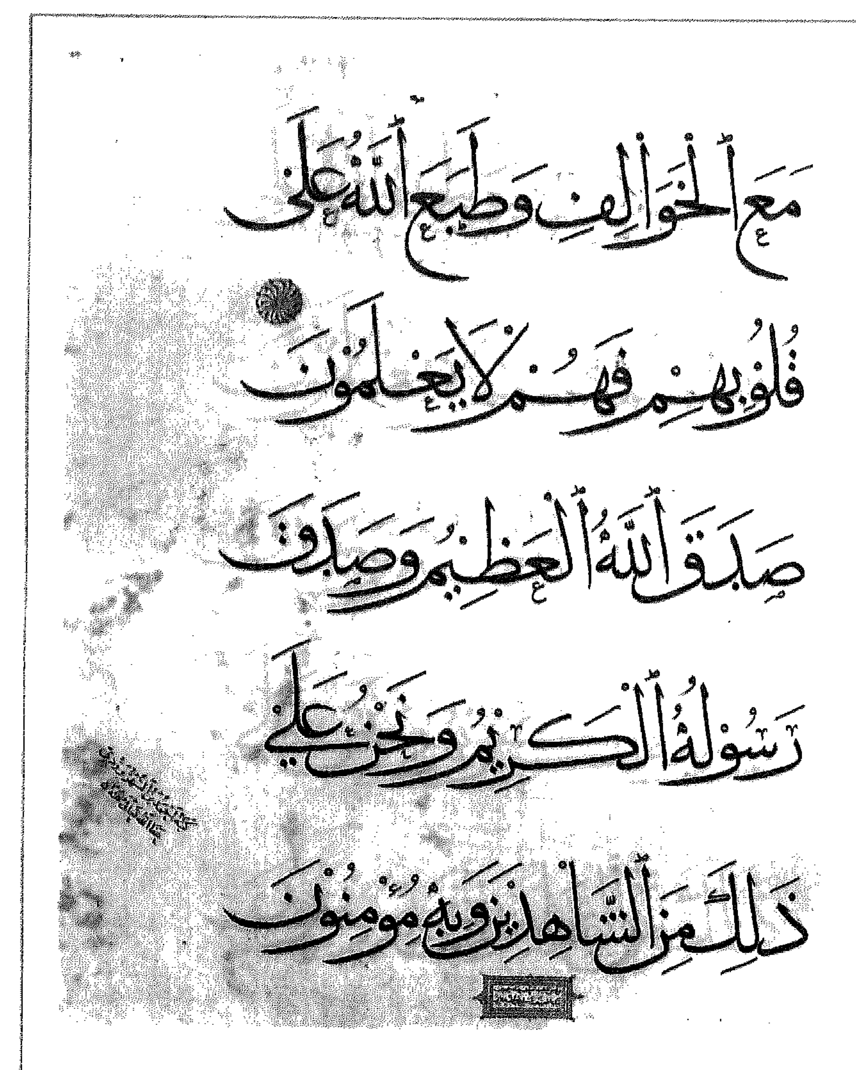
مجموعه به یمن و مبارکی قرآن کریم که از دولت او حافظ، حافظ شد آغاز و به قاب آیینه به آرزوی یقینی تداوم این نور و پرتو آن به دلهایمان به سرانجام می‌رسد.

محمد ابوذری

معاون پژوهشی سازمان میراث فرهنگی کشور

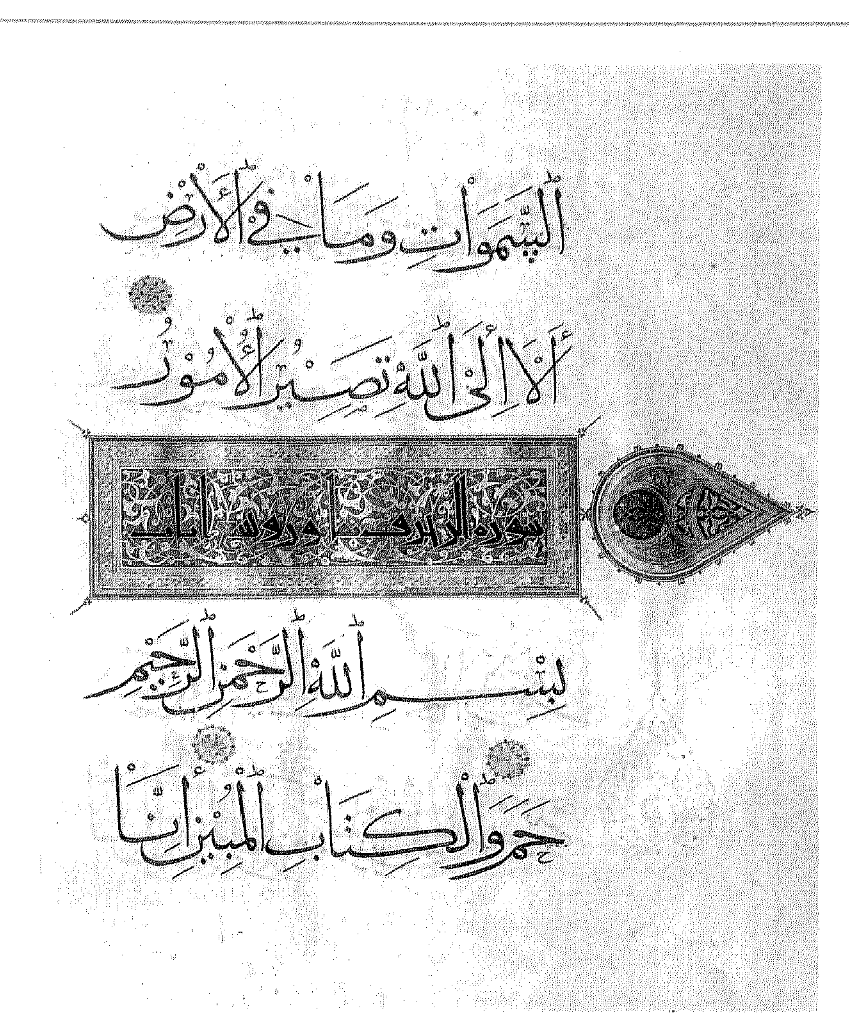



والمساكين وابن السبيل
إن كنتم آمنتم بالله وما
أنزلنا على عبدنا يوم الفرقان



۱ـ قرآن مجید
ابعاد: ۳۶/۸×۴۹/۶
رقم : احمدبن السهروردی
تذهیب: محمد بن ایبك
تاریخ تذهیب: ۷۰۴ هـ . ق .
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ۳۵۴۸

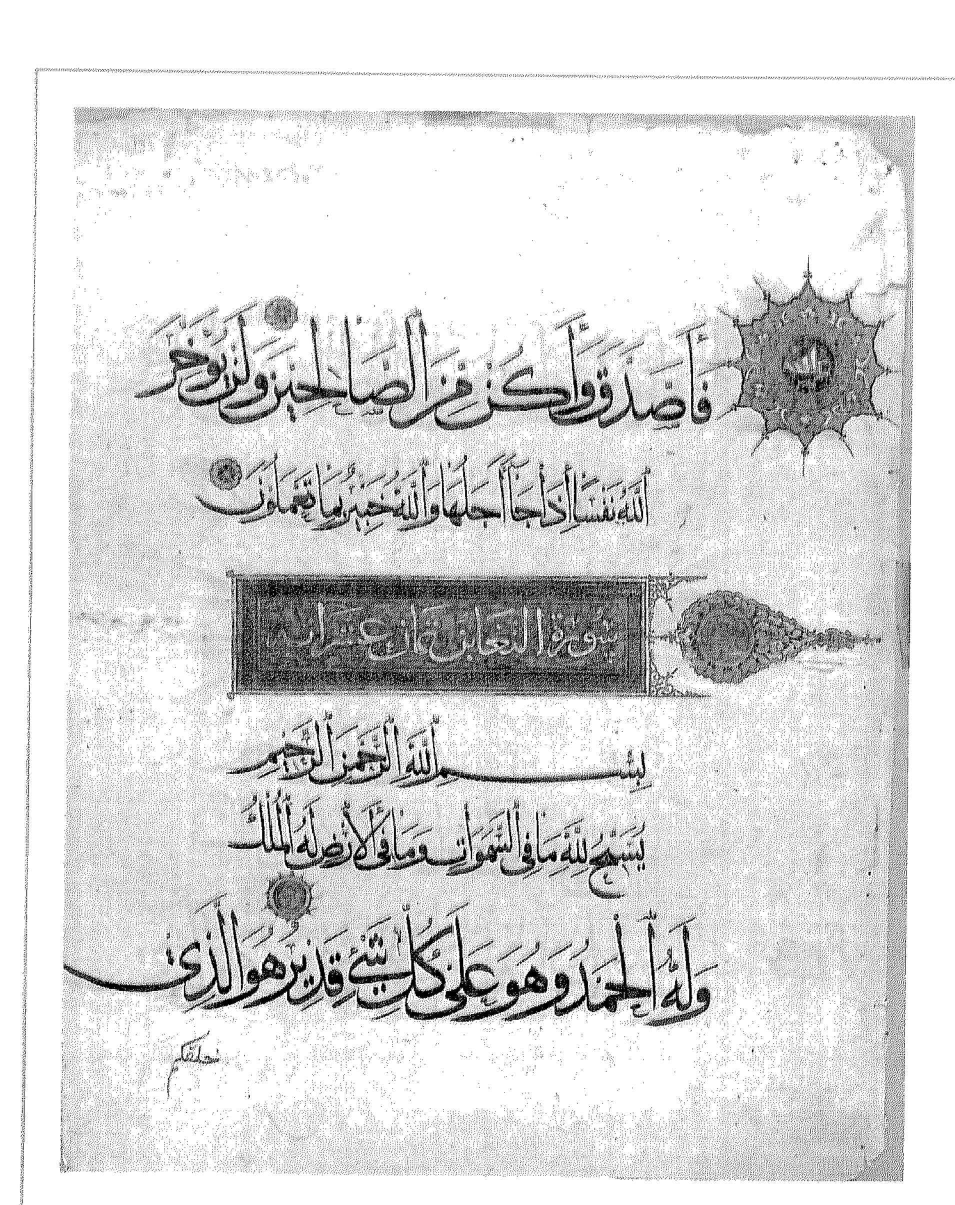
بخشی از قرآن مجید به خط محقق، شامل آیات ۴۰ تا پایان سورهٔ «الانفال» و آیات ۱ تا ۹۳ از سورهٔ «التوبه» در ۹۹ صفحهٔ ۵ سطری و اندازهٔ هر سطر ۲۱ـ۲۰ سانتی‌متر. صفحهٔ اول مذهّب مرصع است و دو صفحهٔ افتتاح پیشانی و ذیل مذهّب مرصع دارد. سر سوره‌ها به خط کوفی تزئین و قلم سفیداب در زمینهٔ شنگرف بوته‌اندازی نوشته شده و در هر یك از دو صفحه سه سطر با بوته‌اندازی الوان بین سطرها دیده می‌شود. سر سورهٔ دیگر به خط کوفی تزئینی و قلم سفیداب بر زمینهٔ لاجورد با بوته‌اندازی زرین نوشته شده است. علائم به شکل دوایر (در متن) و ترنجهای مذهّب مرصع (در حاشیه) دیده می‌شوند. در صفحهٔ پایان نسخه، رقم مذهّب و تاریخ تذهیب در مستطیلی مذهّب چنین آمده است: «فرغ من تذهیبه، اضعف عباد محمدبن‌ایبك، فی‌شهور رجب سنه اربع و سبعمائه هلالیه»، و رقم کاتب در حاشیه: «کتبه احمدبن‌السهروردی عفاالله‌تعالی‌عنه».



۳ قرآن مجید

ابعاد: ۵۰/۳ × ۳۷/۵ سانتی‌متر
رقم: احمد بن السهروردی
۷۰۶ هـ . ق.
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ۳۵۵۰

بخشی از قرآن شامل آیات ٤٧ تا پایان سوره‌های «السجده»، سورهٔ«شوری»،«سورهٔالزخرف»،سورهٔ«الدخان» وسورهٔ«الجاثیه» به‌خط محقق، در ١٠٤ صفحهٔ ۵ سطری، اندازهٔ هرسطر ۲۱ سانتی‌متر. صفحهٔ اول تمام مذهّب مرصع است و دوصفحهٔ افتتاح پیشانی‌و ذیل مذهّب مرصع دارد. سر سوره‌ها به خط کوفی تزئینی و قلم زر در زمینهٔ لاجورد بوته‌اندازی شده نوشته شده و در هریك از دو صفحه سه سطر با بوته‌اندازی الوان در بین سطرها دیده می‌شود. سر سوره‌ها در صفحات مختلف به‌قلم مشکی، سفیداب یا به زر، بر متن لاجوردی، زرین، مشکی و شنگرف بوته‌اندازی شده، به خط کوفی تزئینی نوشته شده‌اند. علائم به شکل دوایر (در متن) و ترنجهای مذهّب مرصع (در حاشیه) دیده می‌شوند. رقم و تاریخ تحریر نسخه در صفحهٔ پایان چنین آمده است: «کتبه‌الفقیر... احمدبن‌السهروردی، فی اوایل محرم‌الحرام سنه ست و سبعمائه».



۳ – صفحه‌ای مذهب از قرآن مجید

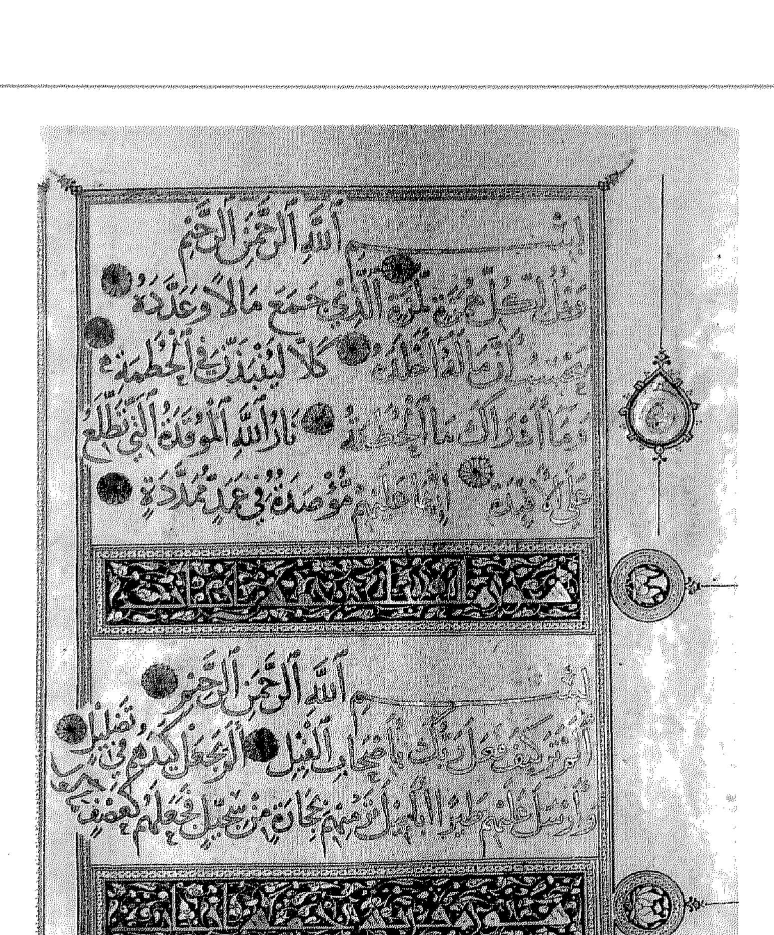
ابعاد: ۲۴/۵×۳۳/۵ سانتی‌متر

اواخر سدهٔ هشتم و اوایل سدهٔ نهم هـ. ق.

موزهٔ رضا عباسی

شمارهٔ موزه: ۵۶۶

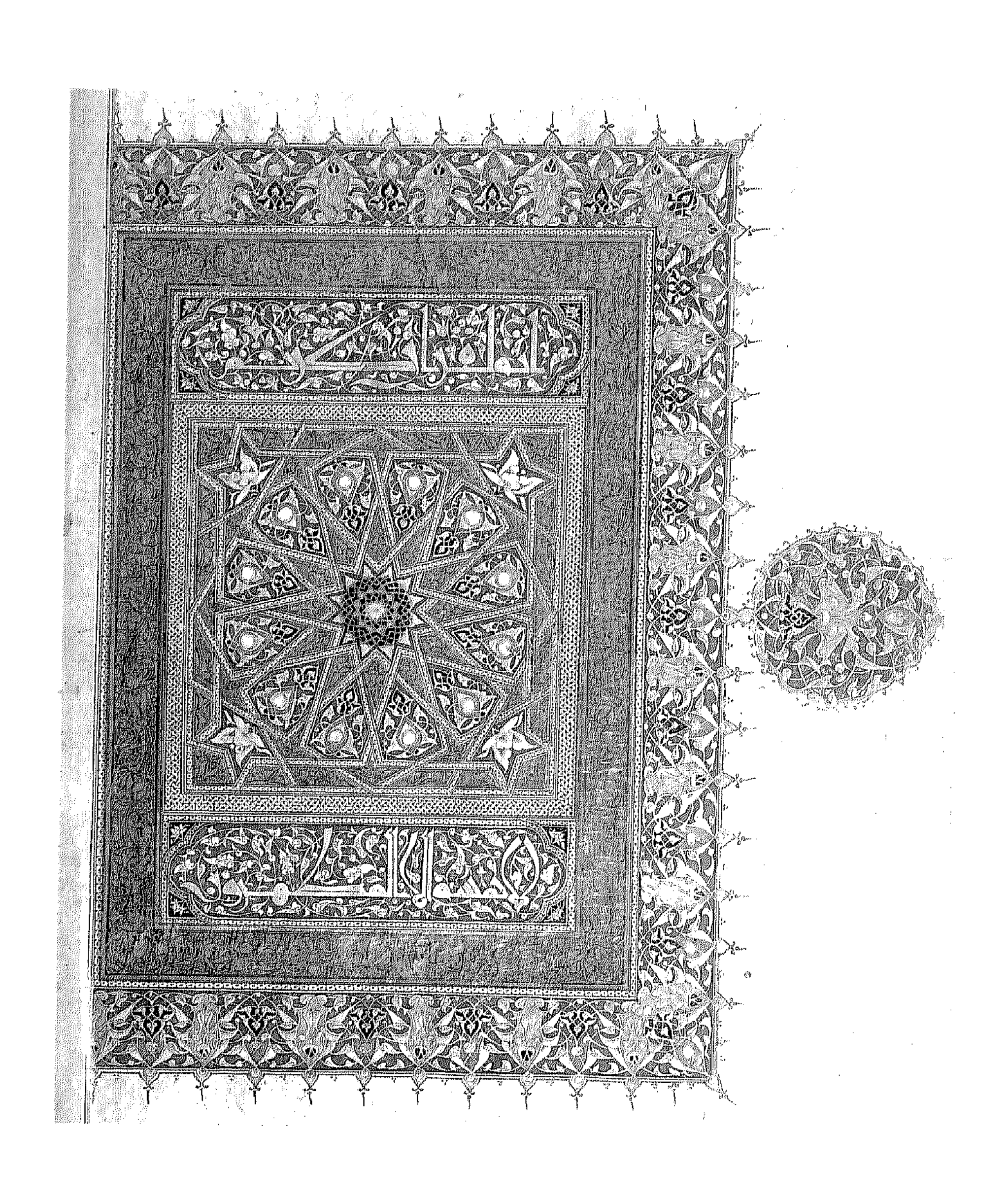
برگی مذهّب از قرآن مجید به‌خط محقق و ریحان که در پنج سطر تحریر یافته است. شمسه‌ای ستاره‌ای‌شکل و ۱۲ضلعی، به رنگهای لاجوردی و طلایی، در گوشهٔ راست صفحه قرار دارد. در وسط صفحه، بر زمینه‌ای پرنقش‌ونگار که با رنگهای طلایی و اخرایی زینت شده و در قابی مستطیل‌شکل، سرسوره با قلم سفیداب نوشته شده و در کنار قاب، طرحی برگ‌مانند به رنگهای لاجوردی و طلایی، اشارتی به سمت خارج صفحه دارد. دو گل کوچك طلایی و یك شمسهٔ کوچك در فاصلهٔ بین آیات جای گرفته است. این صفحه از قرآن مجید، شامل یك آیه و نیم از آخر سورهٔ المنافقون و آیهٔ اول از سورهٔ التغابن است.

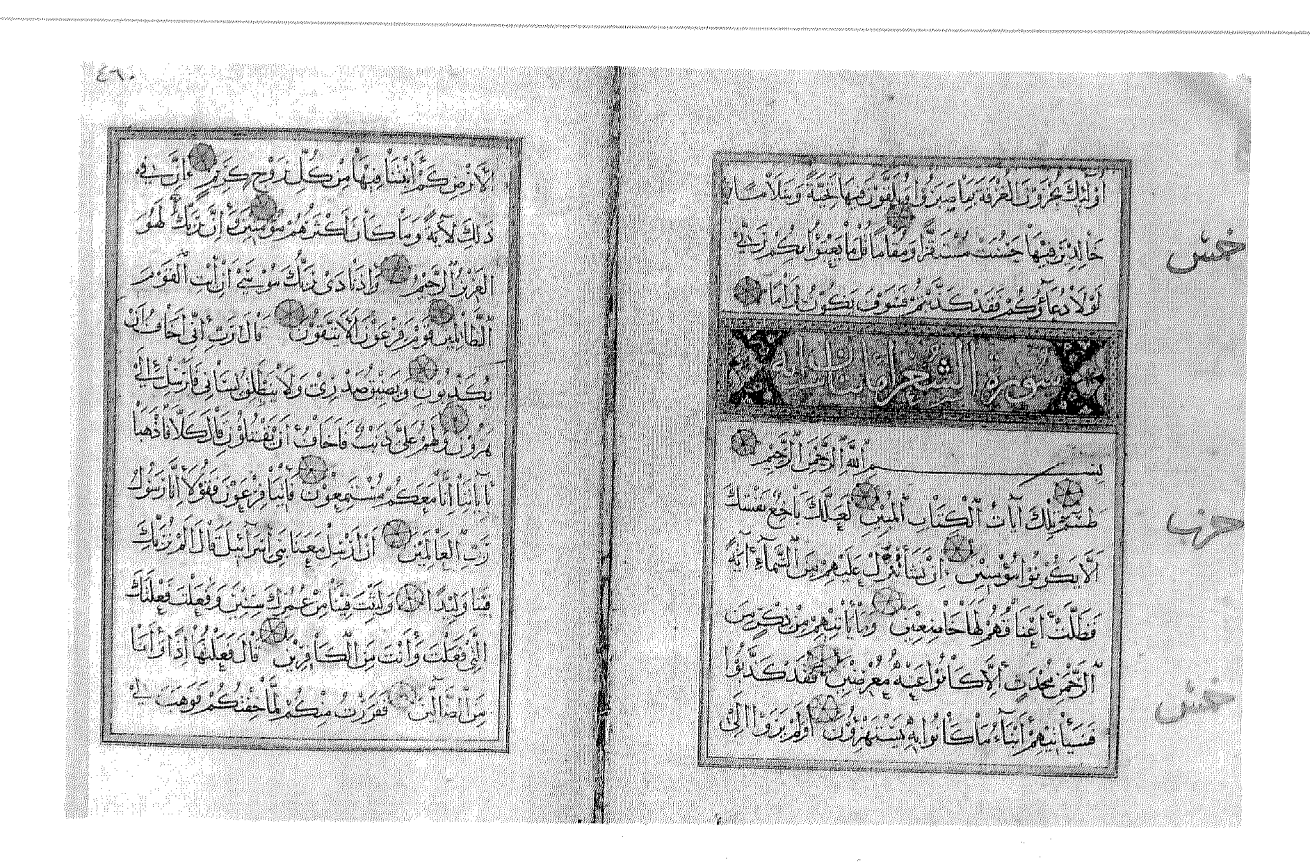


٤ ـ قرآن مجید

ابعاد: ۳۹×۲٦/٥ سانتی‌متر
رقم: احمد بن المحسنی
۷۳۹ هـ. ق.
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ٤۲٤۲

قرآن‌مجید به‌خط‌نسخ‌جلی وقلم‌زر در۷٤٥صفحهٔ۱۲سطری اندازهٔ هرسطر ۱۷ سانتی‌متر. دو صفحهٔ اول تمام مذهّب است و دو صفحهٔ افتتاح و دو صفحهٔ آخر پیشانی و ذیل مذهّب دارد. سر سوره‌ها به خط کوفی تزئینی و قلم زر بر متن لاجورد نوشته شده و تمامی صفحات دارای جدول زرین است. علائم به شکل ترنجهای مذهّب دیده می‌شود. رقم کاتب و تاریخ تحریر نسخه درون‌شمسه‌ای مذهّب در صفحهٔ پایانی نوشته شده است: «المصحف‌الشریف علی یدالراجی عفوالله، احمدبن‌المحسنی فی‌سنه تسع و ثلاثین و سبع‌مائـه...»، و درون مستطیلی مذهّب به خط ثلث و قلم زر در زمینهٔ لاجورد نـوشته شده: «برسم خـزانه مولانـاالسلطان... ابـی‌النصر قایتبای...». جلد قرآن مرق طلاپوش لـولادار است و در حاشیهٔ آن آیةالکرسی، و نیز عبارت «برسم کتب خانه‌سلطان الاعدل‌الاکرم ابوالمظفرشاه اسمعیل بهادرخان‌الحسینی» به خط ثلث نوشته شده است.





۵ـ قرآن مجید

ابعاد: ۱۸×۲۸ سانتی‌متر

رقم: ارغون کاملی

۷۴۵ ه‍. ق.

موزهٔ ملی ایران

شمارهٔ موزه: ۳۷۹۰

قرآن‌مجید به‌خط نسخ ریحانی، در۷۹۲ صفحهٔ ۱۱ سطری، اندازهٔ هر سطر ۸/۵ سانتی‌متر. دو صفحهٔ اول متن و حاشیه مذهّب مرصع است و صفحهٔ پایان پیشانی و ذیل مذهّب مرصع دارد. سر سوره‌ها و علائم مذهّب و عناوین سوره‌ها به خط رقاع و قلم سفیداب در زمینهٔ زر نوشته شده و تمامی صفحات به جدول زرین آراسته است. رقم و تاریخ تحریر در صفحهٔ آخر چنین آمده است: «کتبه‌الفقیر ... ارغون‌الکاملی، فی‌شهور سنه خمس و اربعین و سبع‌مائه».

ربها وكتبه وكانت من القانتين

سورة الملك ثلثون اية

بسم الله الرحمن الرحيم

تبارك الذي بيده الملك وهو على كل شئ قدير

الذي خلق الموت والحيوة ليبلوكم ايكم احسن عملا

وهو العزيز الغفور الذي خلق سبع سموات طباقا

ما ترى في خلق الرحمن من تفاوت فارجع البصر هل ترى

من فطور ثم ارجع البصر كرتين ينقلب اليك

البصر خاسئا وهو حسير ولقد زينا السما الدنيا بمصابيح

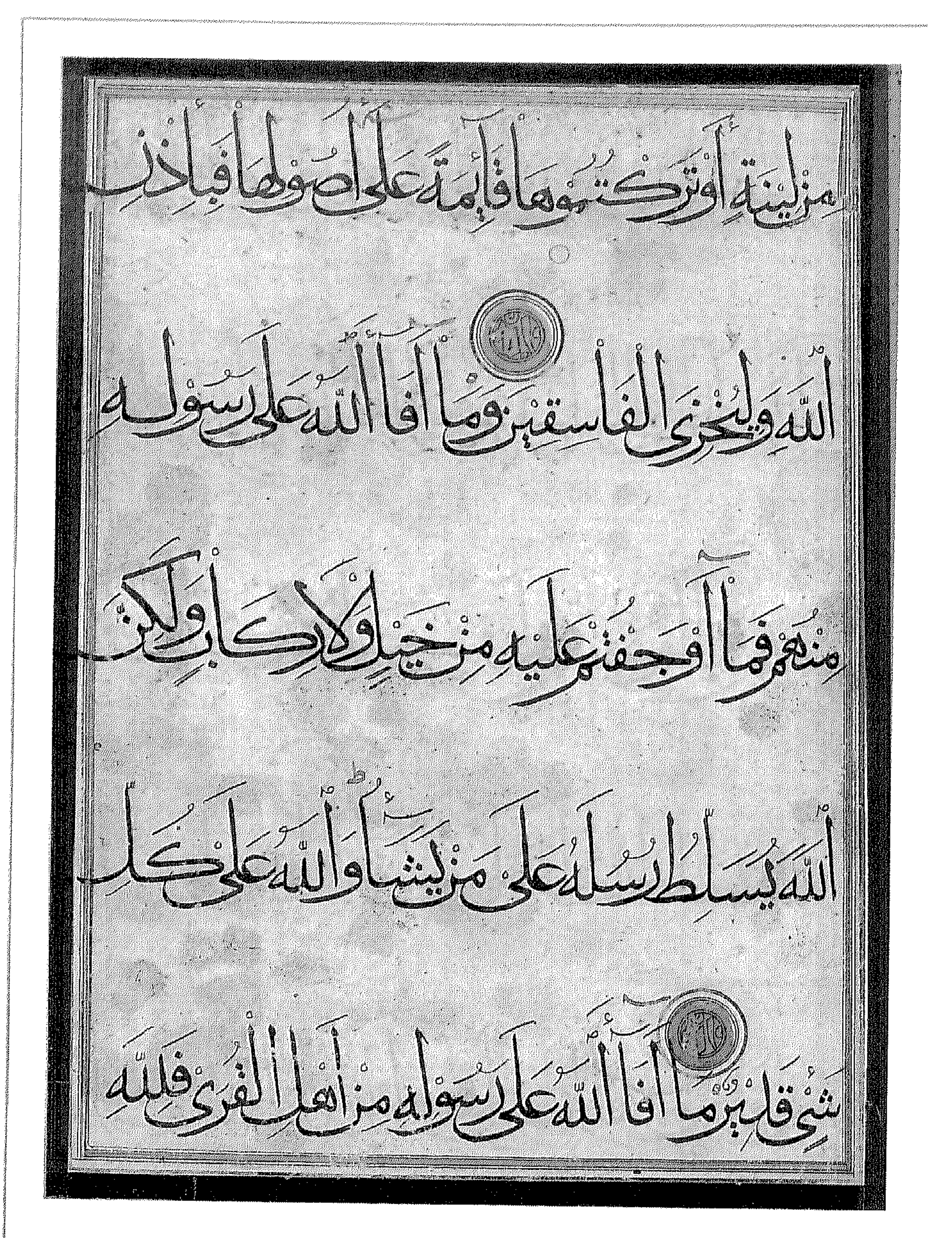
وجعلناها رجوما للشياطين واعتدنا لهم عذاب السعير

القیمة وسوف ینبئهم الله بما کانوا یصنعون یا اهل الکتاب قد جاءکم رسولنا
یبین لکم کثیرا مما کنتم تخفون من الکتاب ویعفوا عن کثیر قد جاءکم من الله
نور وکتاب مبین یهدی به الله من اتبع رضوانه سبل السلام ویخرجهم
من الظلمات الی النور باذنه ویهدیهم الی صراط مستقیم لقد کفر الذین
قالوا ان الله هو المسیح ابن مریم قل فمن یملک من الله شیئا ان اراد ان
یهلک المسیح ابن مریم وامه ومن فی الارض جمیعا ولله ملک السموات و
الارض وما بینهما یخلق ما یشاء والله علی کل شیء قدیر وقالت الیهود و
النصاری نحن ابناء الله واحباؤه قل فلم یعذبکم بذنوبکم بل انتم بشر ممن خلق
یغفر لمن یشاء ویعذب من یشاء ولله ملک السموات والارض وما بینهما والیه
المصیر یا اهل الکتاب قد جاءکم رسولنا یبین لکم علی فترة من الرسل ان
تقولوا ما جاءنا من بشیر ولا نذیر فقد جاءکم بشیر ونذیر والله علی کل شیء قدیر
واذ قال موسی لقومه یا قوم اذکروا نعمة الله علیکم اذ جعل فیکم انبیاء

۶ـ قرآن مجید

ابعاد: ۱۲/۶×۲۲/۵ سانتی‌متر
موزهٔ رضا عباسی
شمارهٔ موزه: ۲۱۶۲

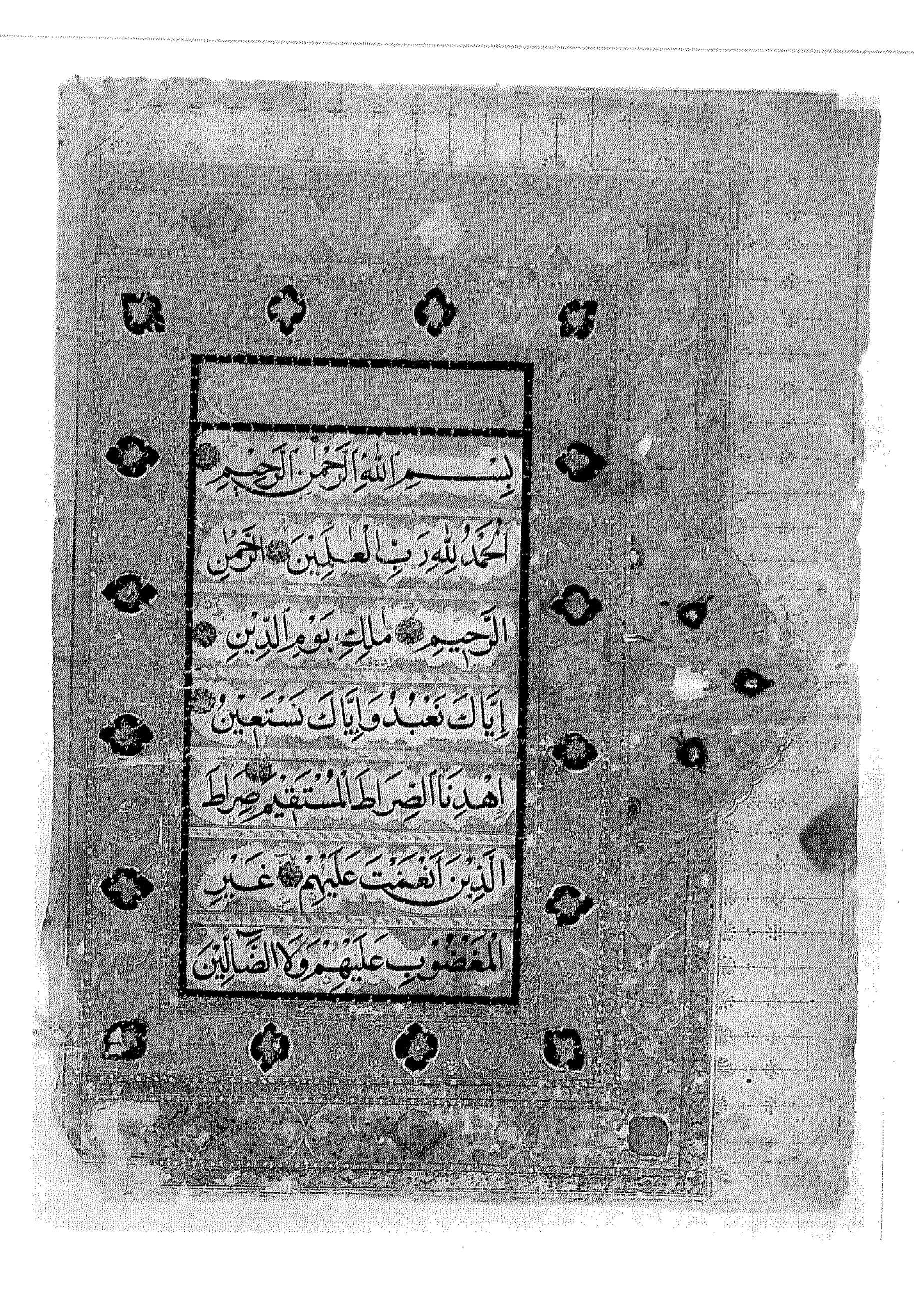
صفحه‌ای ازقرآن‌مجید به‌خط ریحان در ۱۲ سطر، برزمینهٔ طلااندازی شده تحریر یافته است. بین سطرها بوته‌اندازی شده و در فاصلهٔ بین آیات، علائم به شمسه‌های کوچك شش‌ضلعی و چهارضلعی مذهّب مرصع مزین است. این صفحه از قرآن مجید، قسمتی از آیهٔ ۱۴ را تا اواسط آیهٔ ۲۰ ازسورهٔ المائده در برمی‌گیرد.


من لينة او تركتموها قائمة على اصولها فباذن
الله وليخزى الفاسقين وما افاء الله على رسوله
منهم فما اوجفتم عليه من خيل ولا ركاب ولكن
الله يسلط رسله على من يشاء والله على كل
شىء قدير ما افاء الله على رسوله من اهل القرى فلله

۷ـ قرآن مجید

ابعاد: ۲۲/۷×۱۶/۵ سانتی‌متر
سده‌های هشتم و نهم هـ. ق.
موزهٔ رضا عباسی
شمارهٔ موزه: ۵۶۷

صفحه‌ای از قرآن‌مجید به‌خط محقق در پنج‌سطر. علائم که از دو دایرهٔ کوچك زرین تشکیل شده‌اند، بین سطور تنها آذینهای این برگ هستند. این صفحه از قرآن مجید، آیهٔ پنجم و اوایل آیهٔ هفتم از سورهٔ الحشر را شامل می‌شود.



۸ـ صفحه‌ای مذهّب از قرآن مجید

ابعاد: ۱۷×۲۲/۵ سانتی‌متر
سدهٔ هشتم هـ. ق.
موزهٔ رضا عباسی
شمارهٔ موزه: ٤٧٣٥

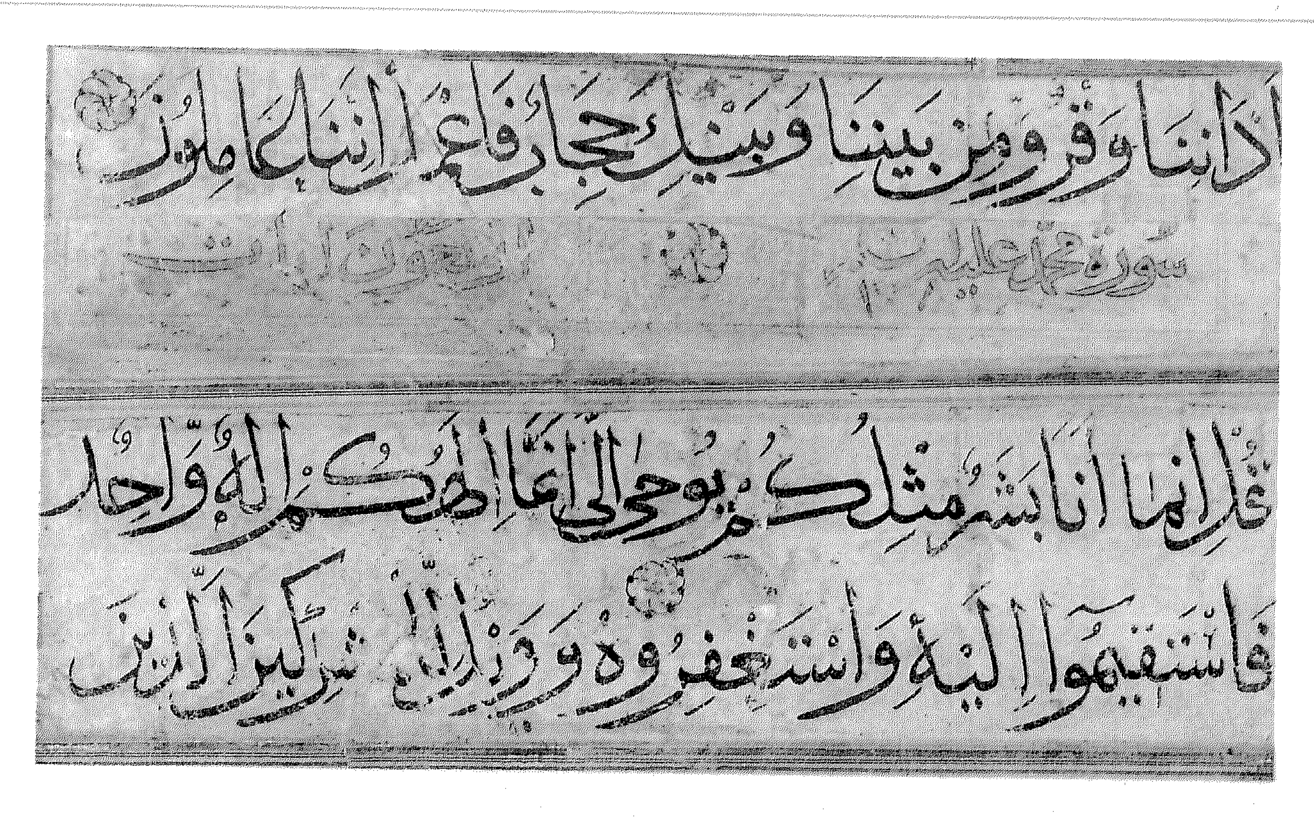
صفحهٔ اول قرآن مجید که در آن سورهٔ الحمد بعد از «بسم‌الله‌الرحمن‌الرحیم» ـ که در یك سطر نوشته شده ـ در ٦ سطر به خط نسخ و بر زمینه‌ای طلااندازی شده نوشته شده است. بر بالای این سطور، بر زمینه‌ای از طلا و با قلم سفیداب، سرسوره در یك سطر دیده می‌شود. در فاصلهٔ بین آیات، دوایر کوچك و ساده‌ای جای دارد. حاشیهٔ دیگری به رنگ طلا و با نقش‌ونگاری به رنگ لاجورد سه طرف اثر را پوشانیده و در سمت راست به شکل یك نیم ترنج به طرف لبهٔ صفحه ادامه یافته است. تذهیب طرح این صفحه، با طرح صفحهٔ مقابل، که مانند قابی نوشتهٔ هر دو صفحه را در برمی‌گیرد، تکمیل شده است.

۹ـ قرآن مجید

ابعاد: ۱۸×۱۶/۵ سانتی‌متر
سده‌های هشتم و نهم ه. ق.
موزهٔ رضا عباسی
شمارهٔ موزه: ۵۲۴

صفحه‌ای از قرآن‌مجید که متن نوشته در ۱۱سطر و به خط محقق، ثلث و نسخ در جدولی بسیار ظریف و پوشیده از طلا جای دارد. علائم جزو در حاشیه با دو شمسهٔ مذهّب مرصع به رنگهای طلایی و لاجوردی تذهیب شده است.

این صفحه از قرآن مجید، قسمتی از آیهٔ ۴۰ تا پایان آیهٔ ۴۹ از سورهٔ طه را در برمی‌گیرد.

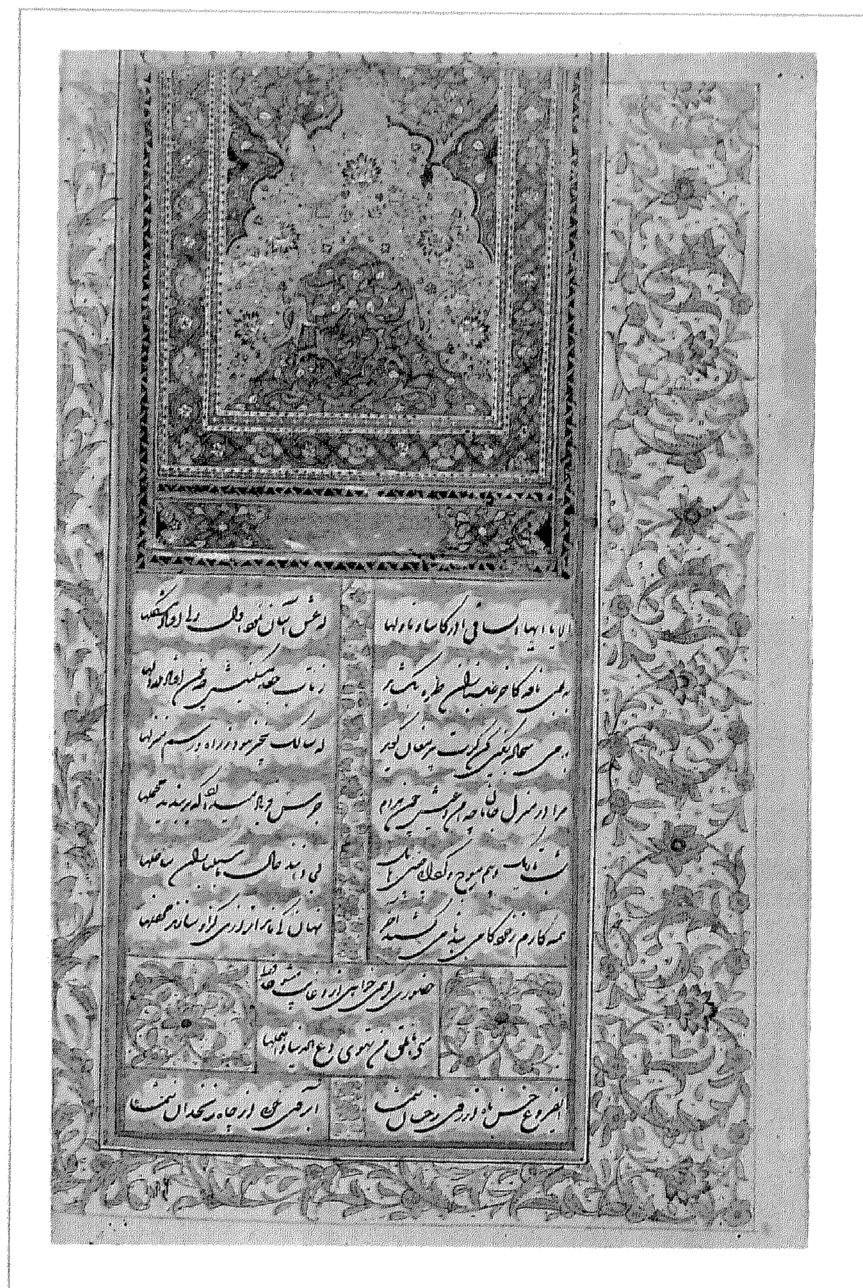


۱۰ـ قرآن مجید

ابعاد: ۱۳/۷×۲۱/۵ سانتی‌متر
سده‌های هشتم و نهم هـ. ق.
موزهٔ رضا عباسی
شمارهٔ موزه: ۲۱۷۹

صفحه‌ای از قرآن مجید به خط محقق در سه سطر. بین سطر اول و دوم سرسوره‌ای به خط محقق و به قلم طلا الحاق شده است. علائمی به صورت سه شمسه به شکل گلهای هشت‌پر، تنها آذینهای متن هستند.

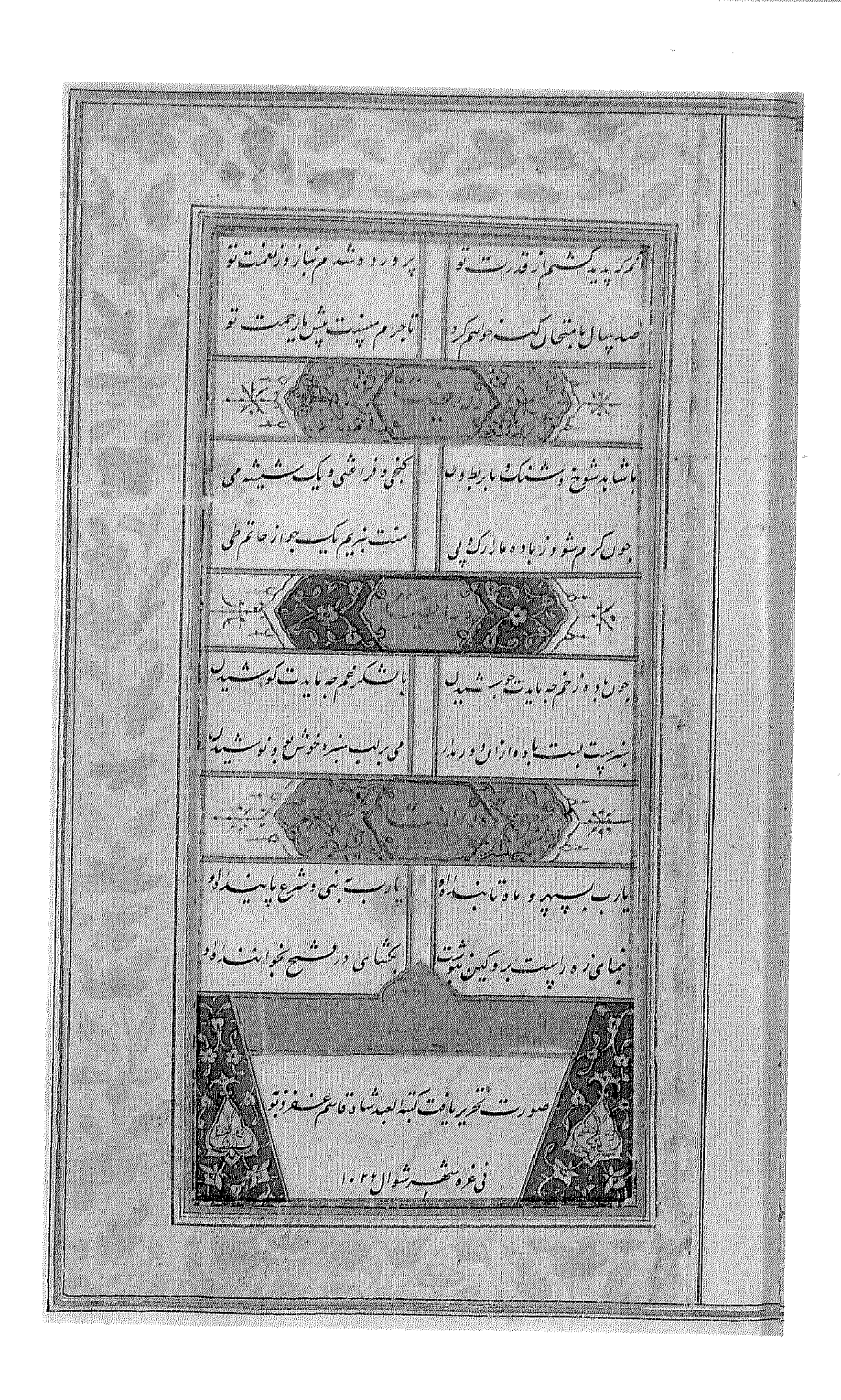
در این صفحه از قرآن مجید، قسمتی از آیهٔ ۵ تا آخر آیهٔ آیهٔ ۶ از سورهٔ فصلت نوشته شده است.



۱۱ـ دیوان حافظ

ابعاد: ۲۲×۱٤ سانتی‌متر
بدون رقم
بدون تاریخ
کتابخانهٔ کاخ ـ موزهٔ گلستان
شمارهٔ ثبت: ۱۷۲۲

دیوانی به خط شکستهٔ نستعلیق و قلم کتابت بر کاغذ ترمه. دیوان در ٤۲۲ صفحهٔ ۱۵ سطری نوشته شده و اندازهٔ هر مصرع ۳/۵ سانتی‌متر است. دیوان صفحاتی مجدول، با کمند و سرلوح دارد و صفحات اول، میانه و آخر کتاب سه مجلس مینیاتور را نشان می‌دهد. صفحهٔ اول دارای سرلوح مذهّب مرصع و دو صفحهٔ اول دارای حاشیهٔ بوته‌اندازی زرین و رنگین و طلااندازی بین سطرها است.



آنم که پدید گشتم از قدرت تو پرورده شده‌ام بناز و نعمت تو
صد سال بامتحان گنه خواهم کرد تا جرم منست بیش یا رحمت تو

باشاهد شوخ و شنگ و با بربط و نی کنجی و فراغتی و یک شیشه می
چون گرم شود ز باده ما را رگ و پی منت نبریم یک جو از حاتم طی

چون بوده ز رحم چه باید جوشید باشکر نعم چه باید کوشید
سبزست بهشت باده از آن در مدار می بر لب سبزه خوش خوش و نوشید

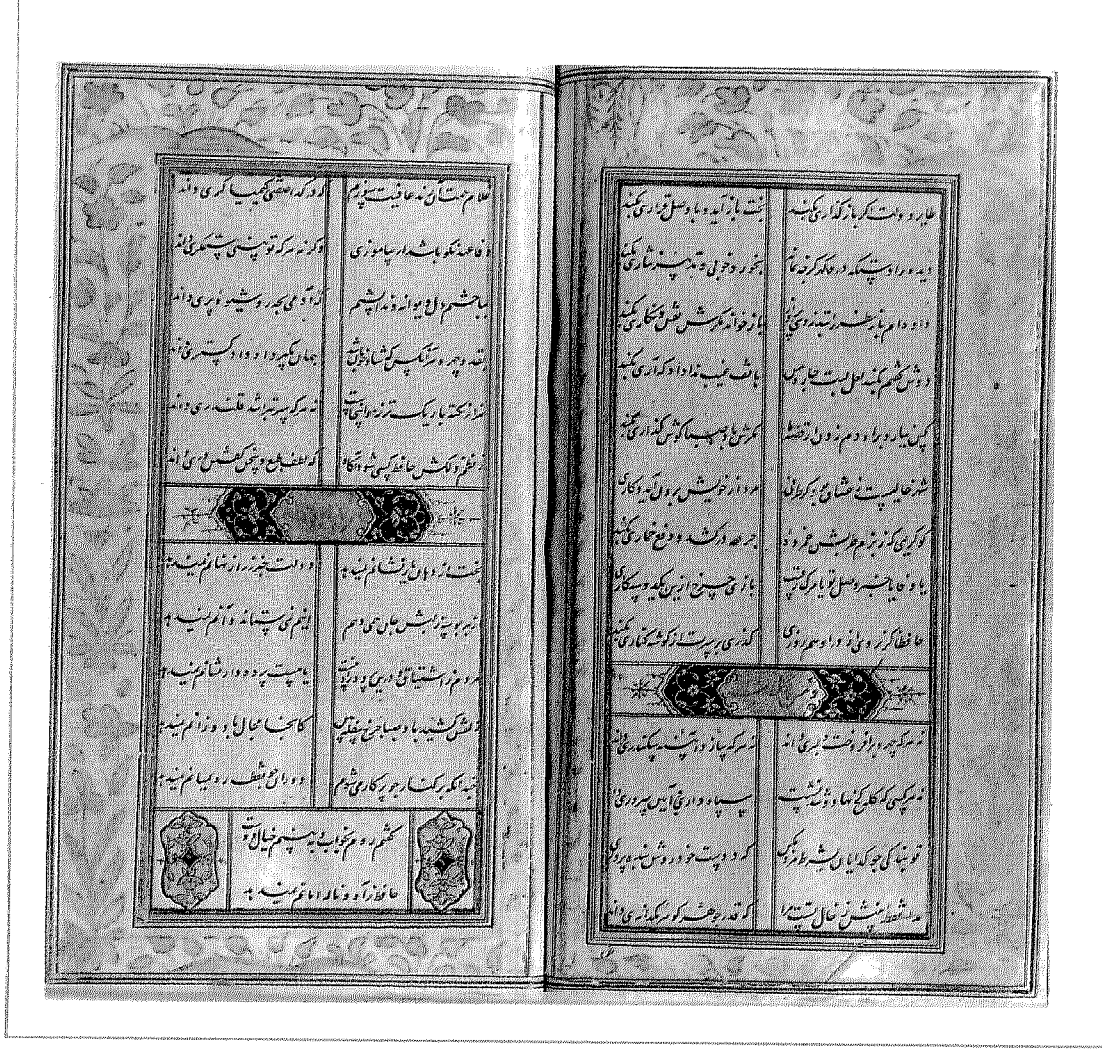
یارب بسپهر و ماه تابنده او یارب بنبی و شرع پاینده او
بنمای ره راست به رو کین نشوت بگشای در فتح بخواننده او

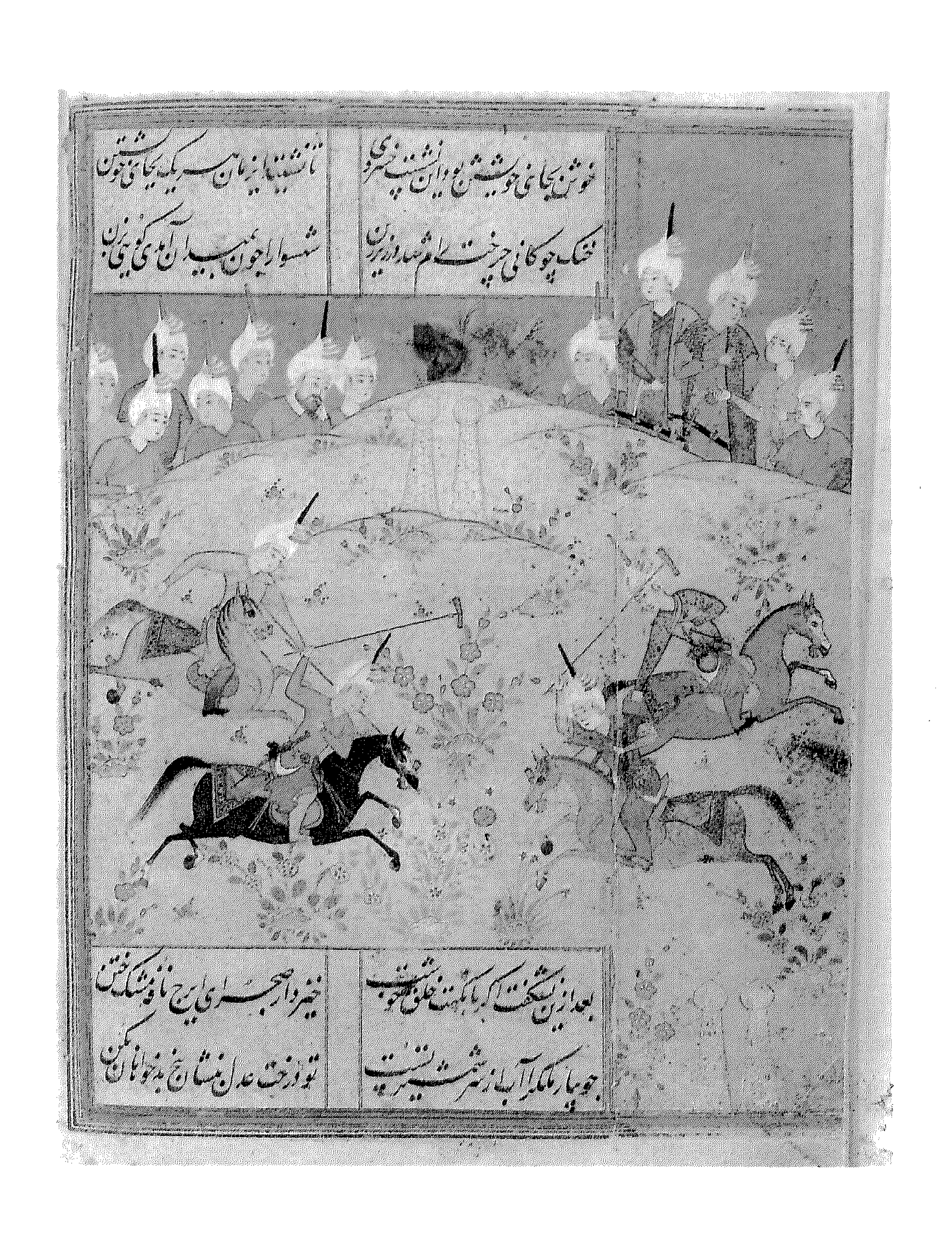
صورت تحریر یافت کتبه العبد شاه قاسم غفر ذنوبه
فی غره شهر شوال ۱۰۲۲

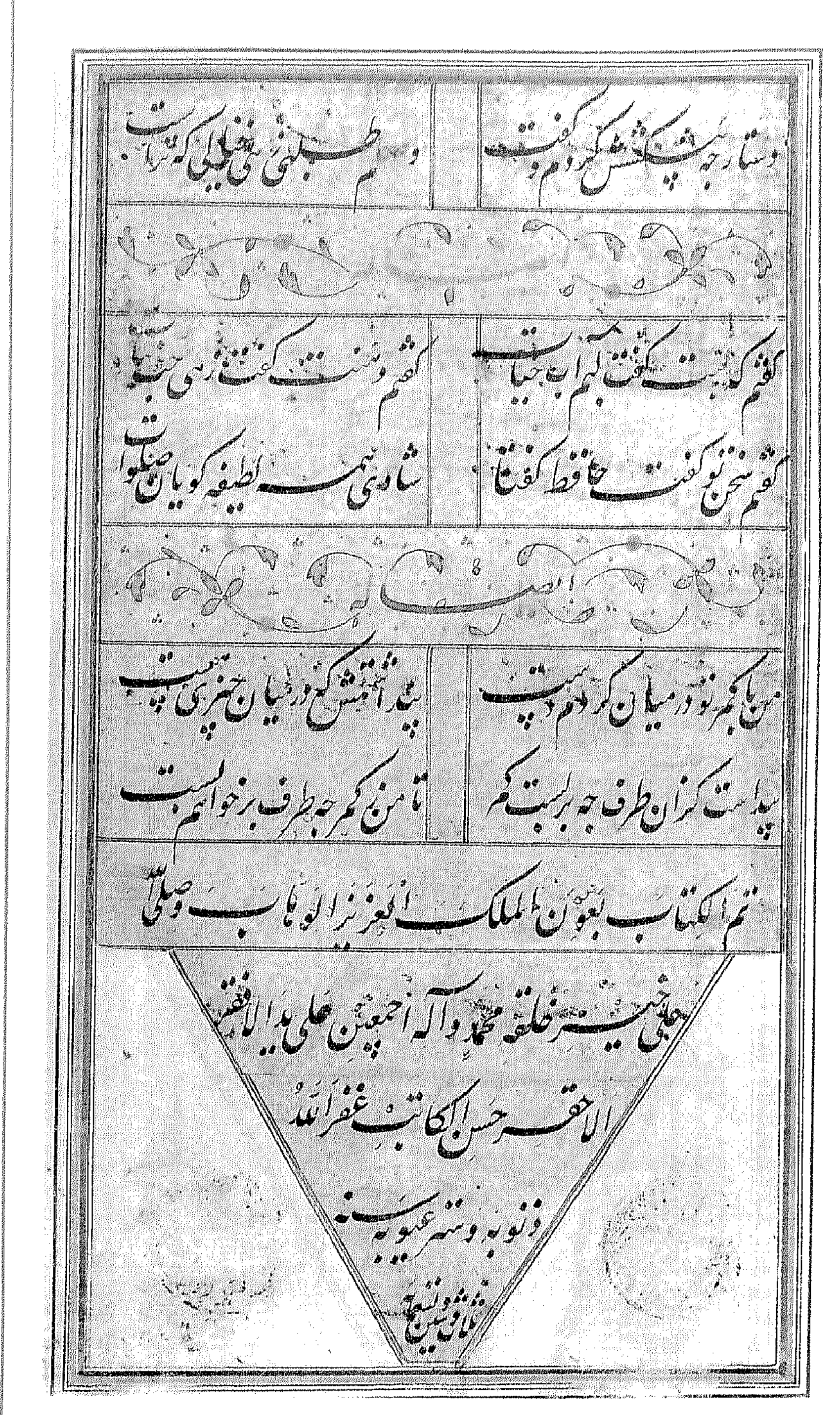
۱۳ــ دیوان حافظ

ابعاد : ۱۰/۵ × ۱۶/۵ سانتی‌متر
رقم: شاه قاسم
۱۰۲۶ هـ . ق
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ۹۲۱۰

دیوانی به خط نستعلیق کـه در ۲۸۲ صفحهٔ ۱٤ سطـری نوشته شده و اندازهٔ هر سطـر ٤٫٥ سانتیمتر است. دو صفحهٔ اول متن و حاشیهٔ مذهّب مرصع و بین سطرها طلا اندازی است. تمامـی صفحـات حاشیهٔ تشعیر زریـن دارد و سر سخن‌ها به همـان خط متن، به لاجورد در زمینهٔ زر نوشته شده است. دیوان دارای شش مجلس نقاشی مینیاتور با رقم: «کمینه رضا عباسی ۱۰۲۸» است (صاحبنظران رقم را اصل نمی‌دانند). رقم کاتب و تاریخ کتابت در صفحهٔ پایان نسخه چنین آمده است: «صورت تحریر یافت، کتبه‌العبد شاه قاسم غفرذنوبه، فی غره شهر شوال ۱۰۲۶»



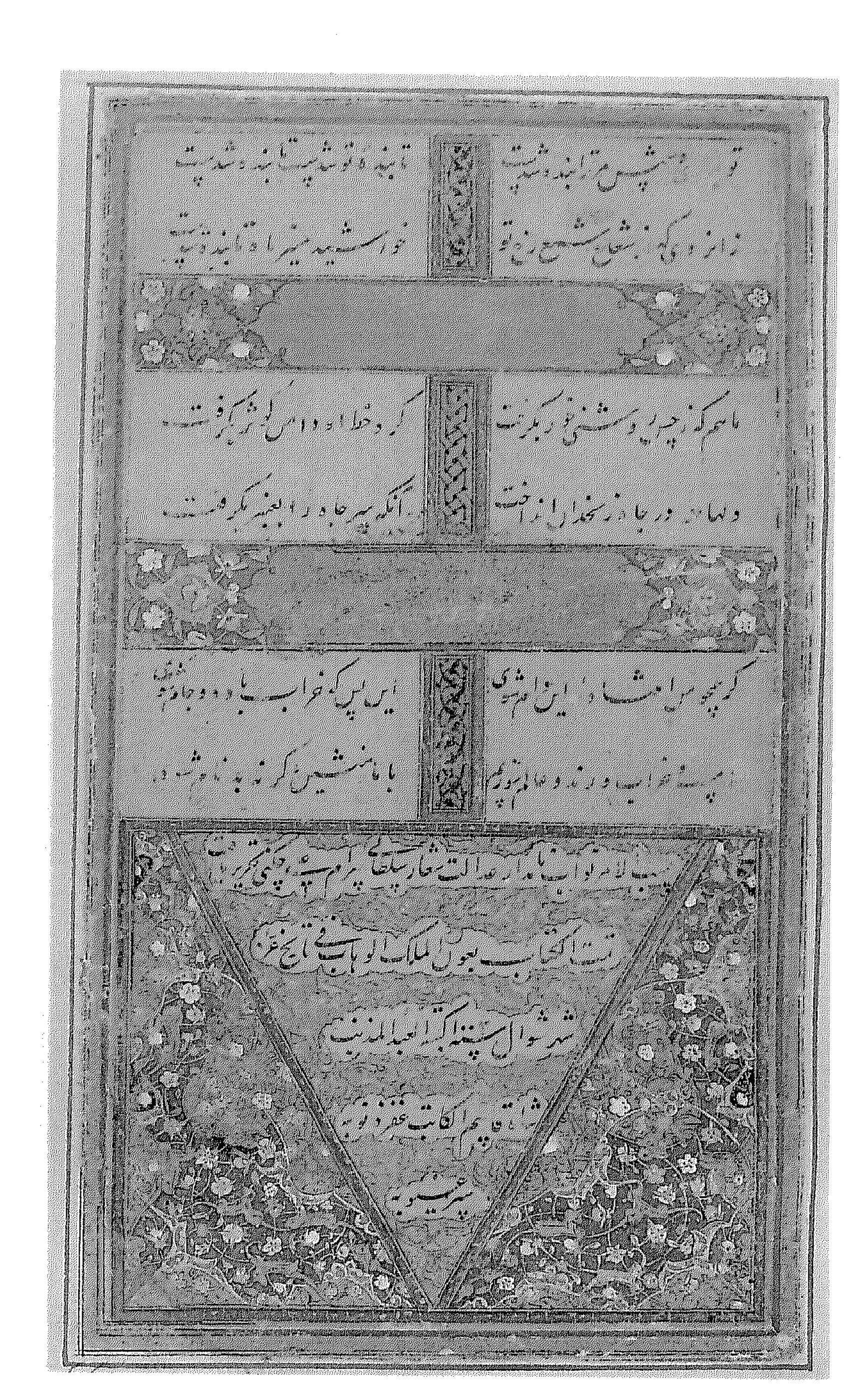




۱۳– دیوان حافظ

ابعاد: ۱۳/۶×۲۳/۷ سانتی‌متر
رقم: حسن‌الکاتب
۹۶۳ هـ. ق.
کتابخانهٔ کاخ ـ موزهٔ گلستان
شمارهٔ ثبت: ۳۶۳

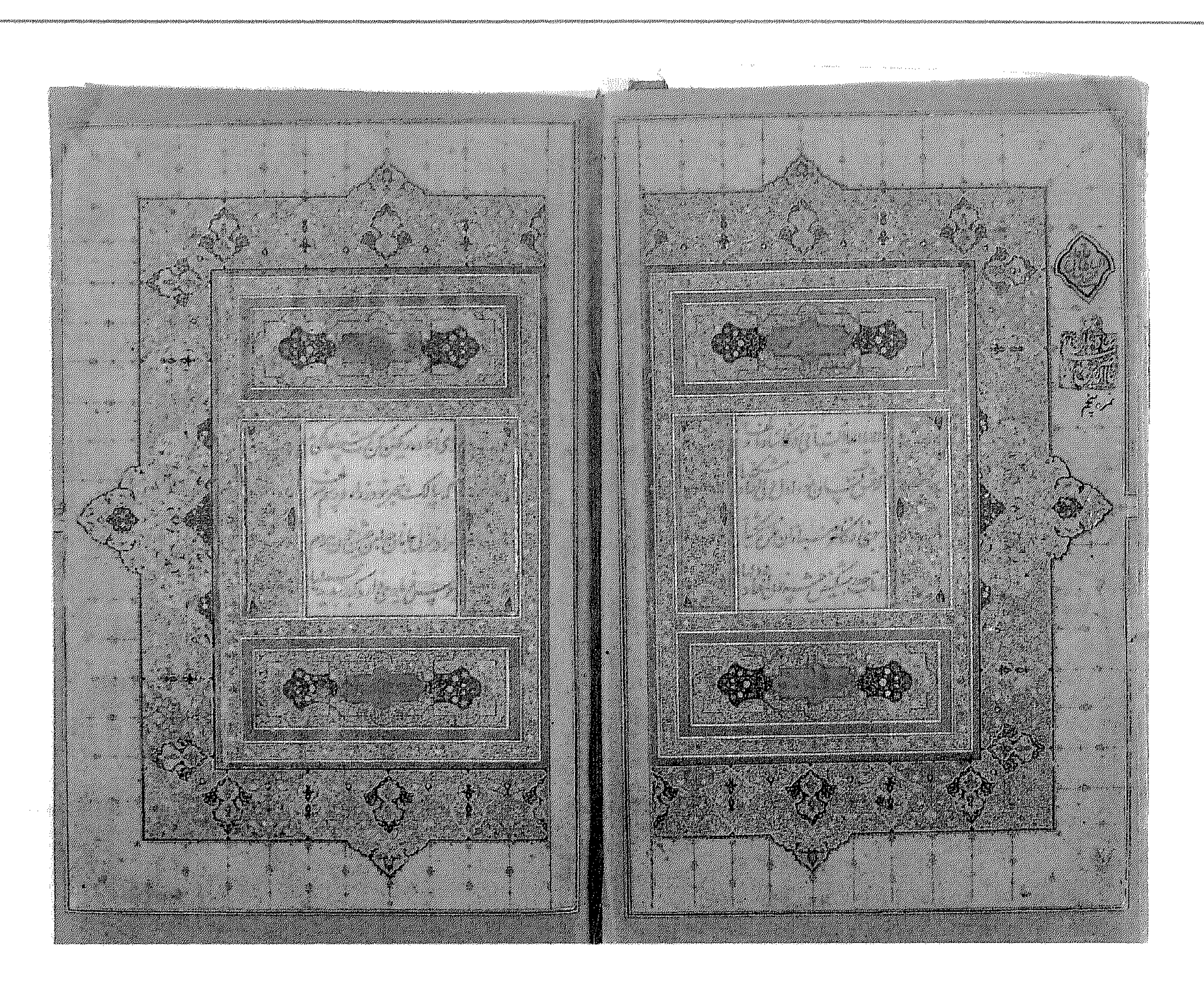
دیوانی به خط نستعلیق نیم دودانگ و قلم کتابت جلی بر کاغذ نخودی (متن) و کاغذ ترمه (حاشیه). دیوان در ۴۳۲ صفحهٔ ۱۳ سطری نوشته‌شده و اندازهٔ هرمصرع ۳/۵ سانتی‌متر است. صفحات دیوان مجدولند و پایان هر غزل را نقوش تشعیر زینت می‌دهد. همچنین بیت پایانی هر غزل با طلا یا لاجورد نوشته شده است. دو صفحهٔ اول مذهّب مرصع و دارای ترنج و سرترنج است که وسط ترنج را به سفیداب نوشته‌اند. دیوان، سه مجلس مینیاتور دارد، جلد آن از بوم مشکی گل و بلبل‌دار و داخل جلد قرمز ساده است.



۱٤ـ دیوان حافظ

ابعاد: ۱٦/٥×۲۷/٥ سانتی‌متر
رقم: شاه‌قاسم
۱۰۰۳ هـ. ق.
کتابخانهٔ کاخ ـ موزهٔ گلستان
شمارهٔ ثبت: ۲۱٥۹

دیوانی به خط نستعلیق و قلم کتابت بر کاغذ سمرقندی. دیوان در ۲٦٦ صفحهٔ ۱٤ سطری نوشته شده و اندازهٔ هر مصرع ۳/٥ سانتی‌متر است. صفحات، حاشیهٔ زرافشان الوان و بیشتر منقوش به طلا دارد و دو صفحهٔ آخر مذهّب است. دو مجلس مینیاتور در وسط و یك مجلس در آخر دیوان دیده می‌شود و جلد آن تیماج سیاه و دارای ترنج و نیم‌ترنج است.



۱۵ـ دیوان حافظ

ابعاد: ۱۷x۲۷ سانتی‌متر

بدون رقم

بدون تاریخ

کتابخانهٔ کاخ ـ موزهٔ گلستان

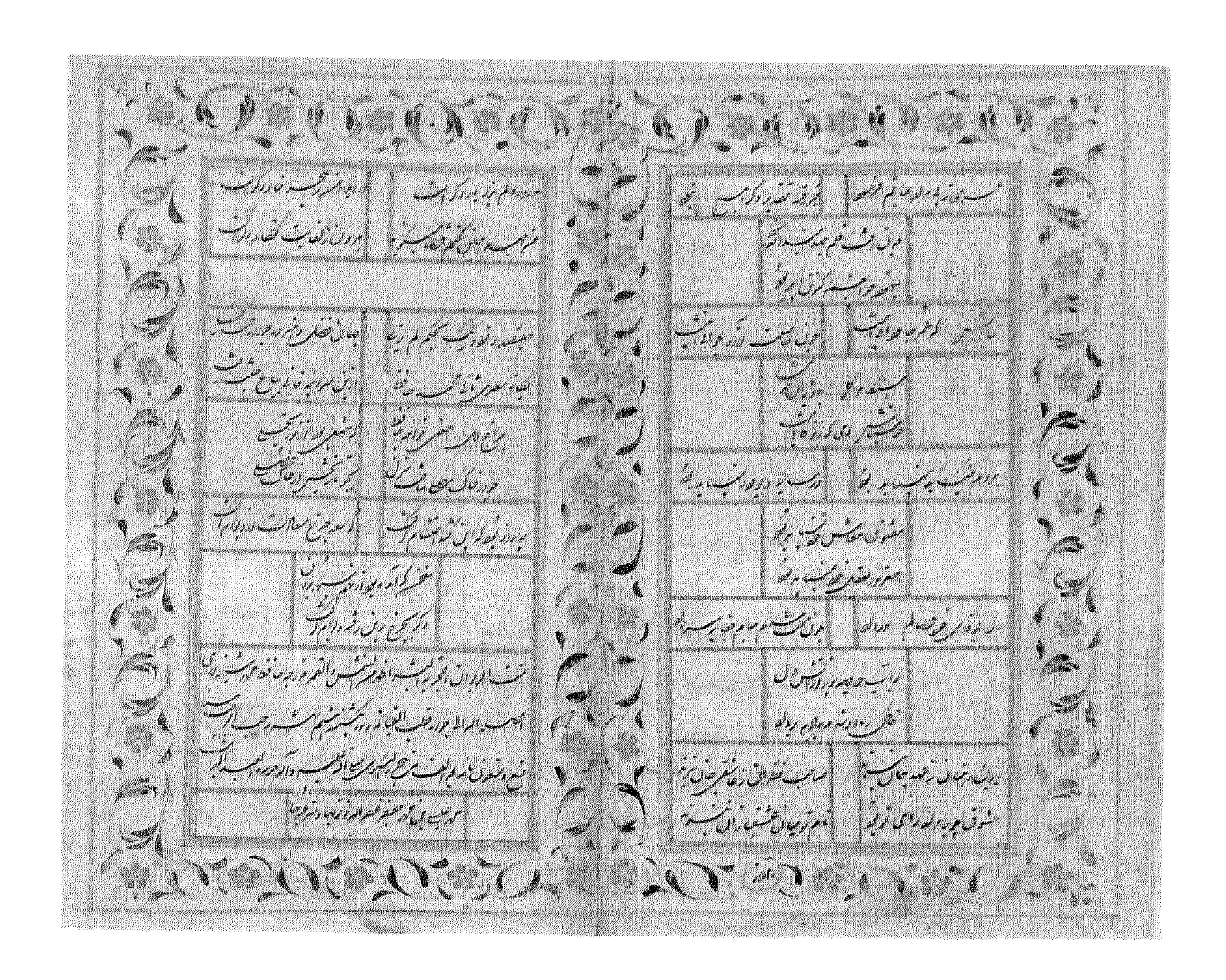
شمارهٔ ثبت: ۱۹۰۹

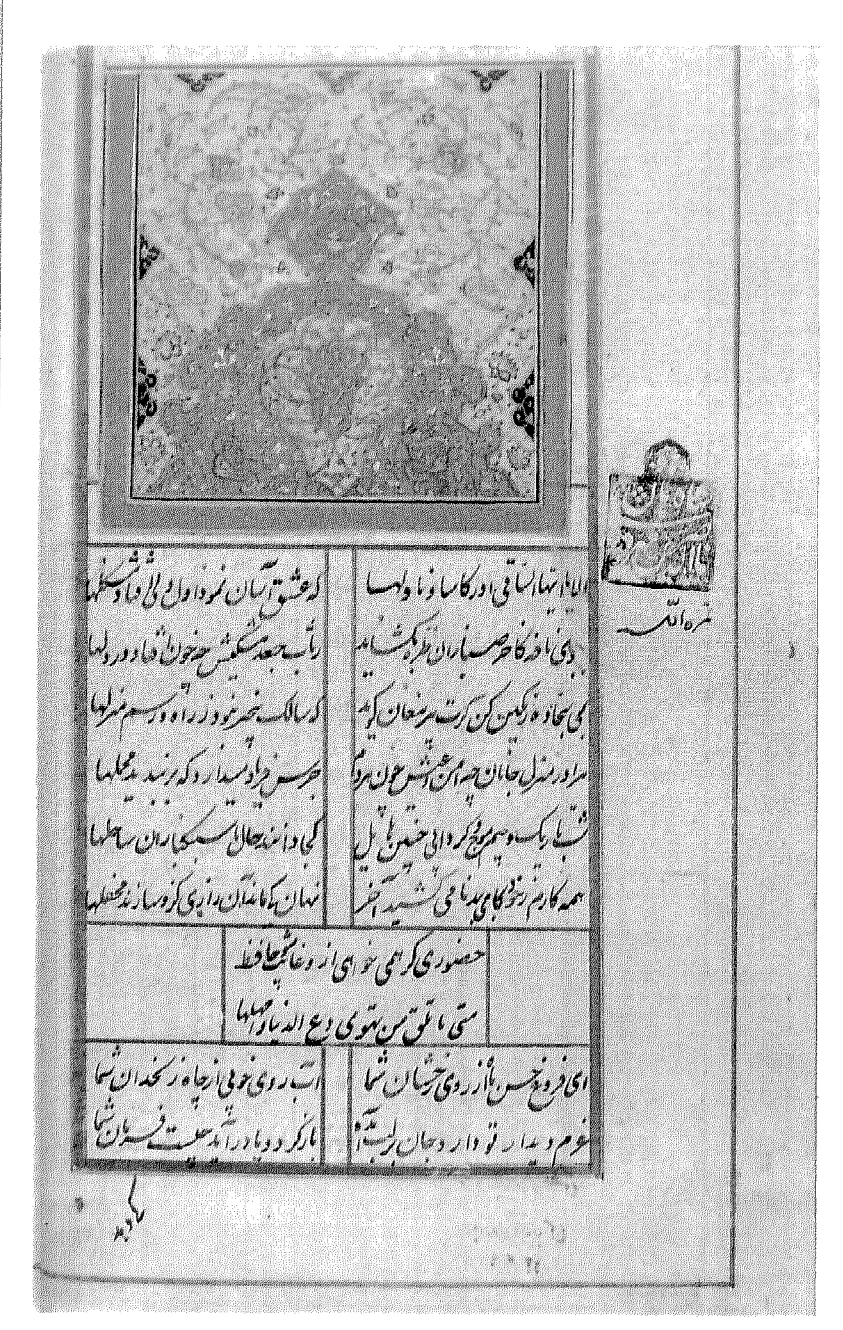
دیوانی به خط نستعلیق هندی و قلم کتابت جلی بر کاغذ کشمیری الوان. دیوان در ۲۳۴ صفحهٔ ۱۰ سطری نوشته شده و اندازهٔ هر مصرع ۳/۵ سانتی‌متر است. نوشته‌ها به صورت چلیپا و معمولی، به سفیداب و طلا و قرمز نوشته شده و صفحات مجدول، سرلوح‌دار و کاغذ متن و حاشیه متفاوت است. در ابتدای کتاب دو مینیاتور (کار استاد بهزاد) و در آخر نیز دو مینیاتور دیده می‌شود. صفحهٔ آخر دیوان، سجع مهرهایی چون شاه جهان دارد و تصاویر آخر عمل فرخ و یاری مذهّب است. جلد دیوان تیماج قرمز است‌و داخل آن را کاغذ مشکی می‌پوشاند.

۱۶ـ دیوان حافظ

ابعاد: ۱۶×۱۰ سانتی‌متر
رقم: محمد عیسی بن محمدجعفر
۱۱۹۹ هـ. ق.
کتابخانهٔ کاخ ـ موزهٔ گلستان
شمارهٔ ثبت: ۳۲۷

دیوانی به خط شکستهٔ نستعلیق و قلم کتابت بر کاغذ ترمه. دیوان در ۴۷۰ صفحهٔ ۱۴ سطری نوشته شده و اندازهٔ هر مصرع ۲/۸ سانتی‌متر است. دیوان صفحات مجدول با کمند و سرلوح و نیز حاشیهٔ منقش به گل و بوته دارد و جلد آن روغنی با نقوش گل و بوته بر بوم زرد است.

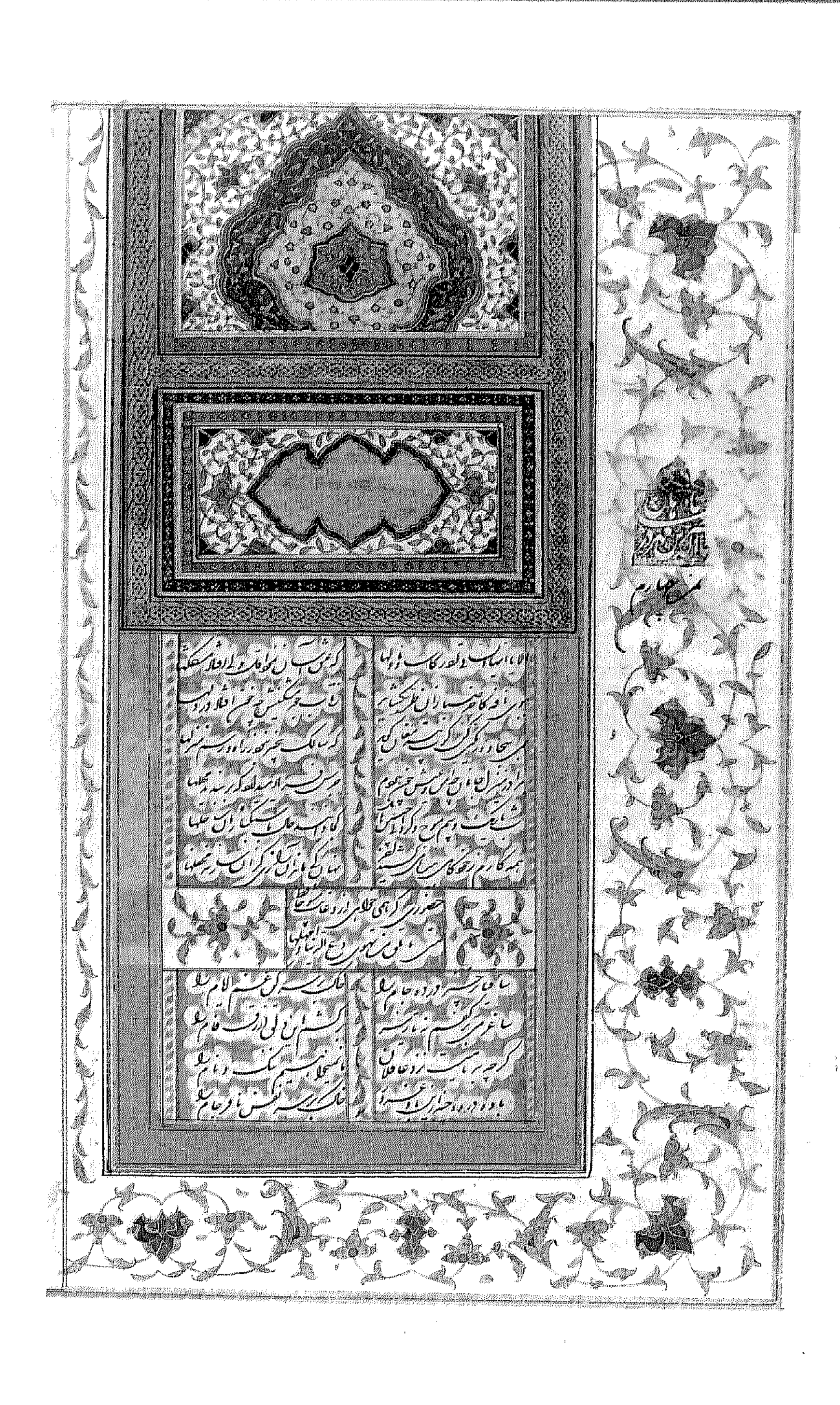




۱۷ـ دیوان حافظ

ابعاد: ۲۱×۱۳/۵ سانتی‌متر
بدون رقم
بدون تاریخ
کتابخانهٔ کاخ ـ موزهٔ گلستان
شمارهٔ ثبت: ۱۷۲۸

دیوانی به خط نستعلیق یکدانگ و قلم کتابت بر کاغذ اصفهانی آهار مهره. دیوان در ۳۴۳ صفحهٔ ۱۵ سطری نوشته شده و اندازهٔ هر مصرع ۳/۵ سانتی‌متر است. دیوان صفحات مجدول با کمند و سرلوح دارد و سرلوح صفحهٔ اول الحاقی و دارای سجع مهر ناصرالدین‌شاه است. دیوان جلد روغنی با نقش گل و بوته بر بوم قرمز دارد و داخل جلد مذهب است.



۱۸ــ دیوان حافظ

ابعاد: ۱۹×۲۹/۵ سانتی‌متر
رقم: محمدمهدی‌الحسینی‌الفراهانی معروف‌به ملک‌الکتاب ۱۲۳۶ هـ. ق.
کتابخانهٔ کاخ ــ موزهٔ گلستان
شمارهٔ ثبت: ۳۵۹

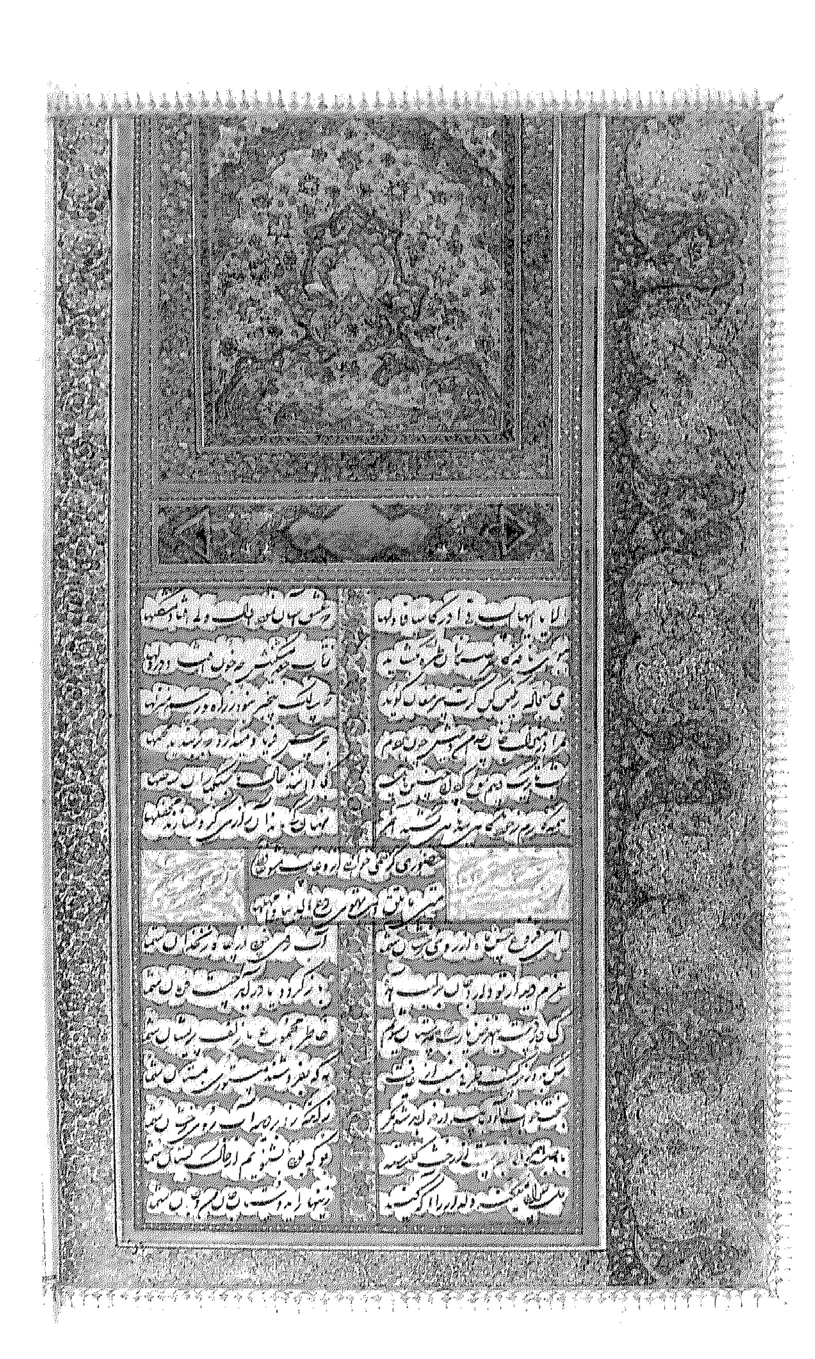
دیوانی به خط شکستهٔ نستعلیق و قلم کتابت بر کاغذ خانبالغ (متن) و کاغذ اصفهانی آهارمهره (حاشیه). دیوان در ۲۹۵ صفحهٔ ۱۸ سطری نوشته شده و اندازهٔ هر مصرع ۳ سانتی‌متر است. صفحات دیوان مجدولند و بین جدولها را حاشیه‌ای قرمز زینت می‌بخشد. صفحهٔ اول دارای پیشانی مذهّب است و بین سطرهای دو صفحهٔ اول طلااندازی شده و حواشی به تشعیرهایی به زر و لاجورد و شنگرف مزین است. دیوان، جلد روغنی مذهّب بر متن زرد و حاشیهٔ مشکی دارد.

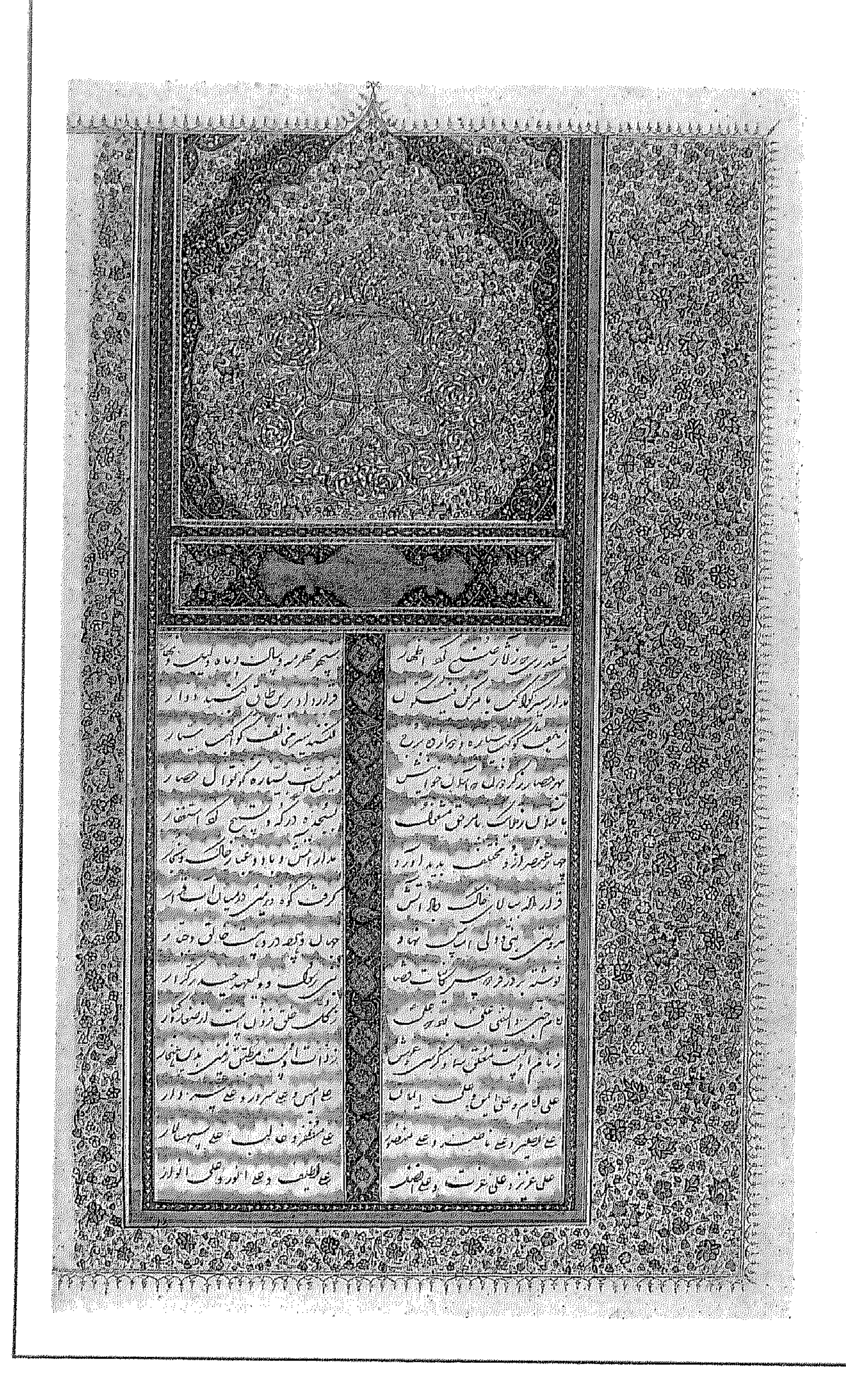

تا طبع ترا نماند پروای سخن

۱۹ــ دیوان حافظ

ابعاد: ۱۴/۵×۲۲/۷ سانتی‌متر
رقم: عمادالحسنی
۱۰۰۳ هـ.ق.
کتابخانهٔ کاخ ــ موزهٔ گلستان
شمارهٔ ثبت: ۲۱۶۰

دیوانی به خط نستعلیق و قلم کتابت بر کاغذ بخارایی (متن) و کاغذ اصفهانی (حاشیه). دیوان در ۳۴۰ صفحهٔ ۱۲ سطری نوشته شده و اندازهٔ هر مصرع ۷ سانتی‌متر است. صفحات دیوان مجدول، کمنددار و سرفصل‌ها مرصع و رنگین‌نویسی به خط نسخ است. صفحهٔ اول با طلا و لاجورد و شنگرف مرصع‌سازی شده و در صفحهٔ دوم مینیاتور مردی دیده می‌شود که بازی در دست دارد. جلد ساغری مشکی و ترنج‌دار و در صفحهٔ آخر رقم چنین است: «تحت‌الکتاب بعون‌الملک‌الوهاب فی‌سنه ثلاث و الف‌الهجریه‌النبویه، فقیر عمادالحسنی.»





۲۰ ـ دیوان حافظ

ابعاد: ۱۳/۵×۲۱/۵ سانتی‌متر

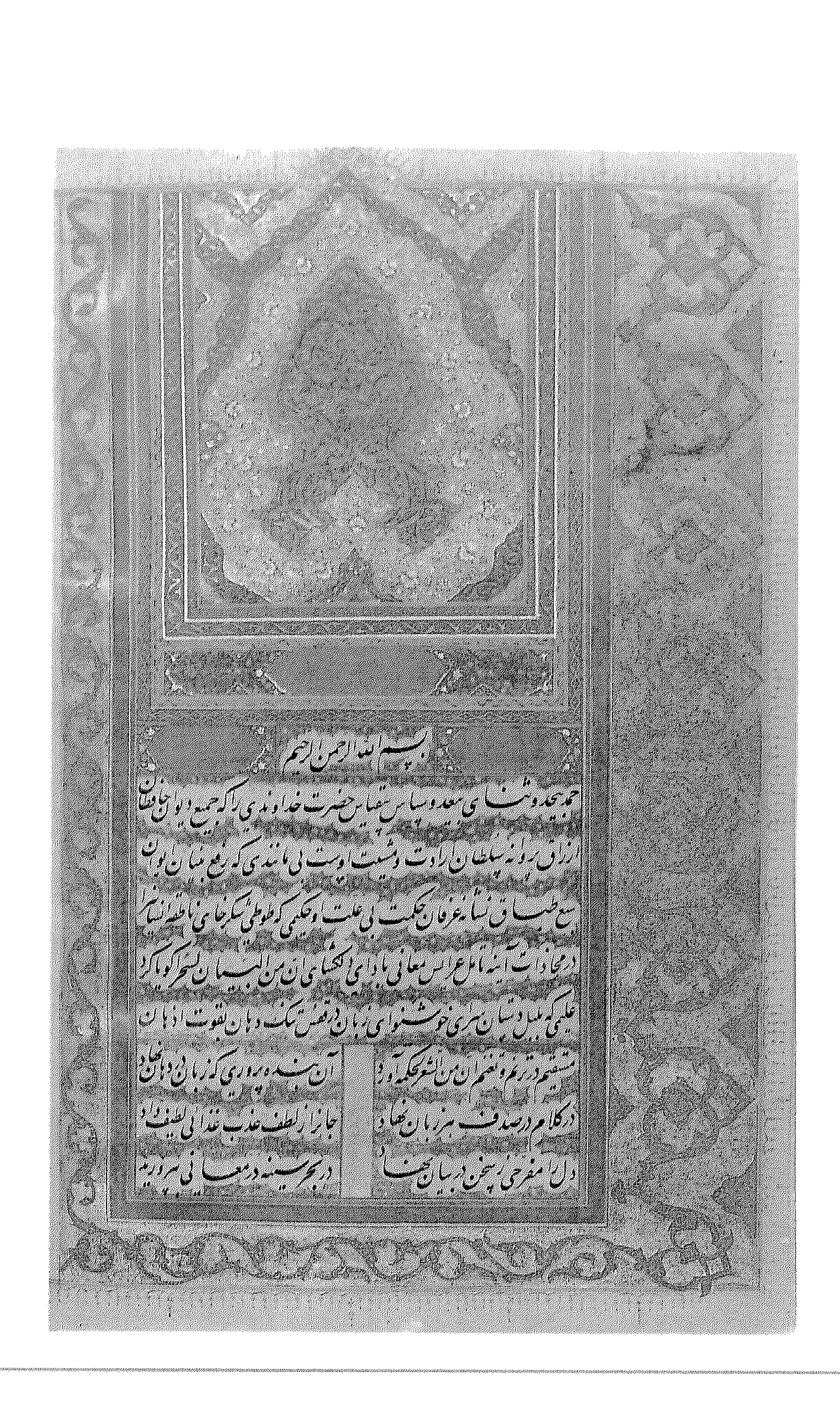
رقم: علی‌محمد شیرازی

۱۲۶۵ هـ. ق.

کتابخانهٔ کاخ ــ موزهٔ گلستان

شمارهٔ ثبت: ۳۳۳۲

دیوانی به خط شکستهٔ نستعلیق و قلم کتابت بر کاغذ فرنگی خاکستری زرافشان. دیوان در ۲۷۹ صفحهٔ ۲۲ سطری نوشته شده و اندازهٔ هر مصرع ۲/۳ سانتی‌متر است. صفحات دیوان مجدول، با کمند و سه سرلوح است که هر سه صفحه، متن و حاشیهٔ مذهّب مرصع به طلا و لاجورد دارند. جلد دیوان روغنی با متن طلای مذهّب است.



بسم الله الرحمن الرحیم

حمد بیحد و ثنای بیعد و سپاس بیقیاس حضرت خداوندی را که جمیع دیوان خاقان
ازرق پروانه سلطان ارادت و مشیت اوست بی مانندی که ربع بنیان ایوان
سبع طباق نشانه عرفان حکمت بی علت او حکیمی که طوطی شکرخای ناطقه انسان را
در محاذات آینه تامل عرایس معانی با دای دلگشای ان من البیان لسحرا گویا کرد
علیمی که بلبل دستان سرای خوش نوای زبان در قفس تنگ دهان بقوت اذهان
مستقیم در ترنم و نغمه ان من الشعر لحکمة آورد | آن بنده پروری که زبان در دهان نهاد
در کام در صدف هنر زبان نهاد | جانرا ز لطف عذب غذای لطیف داد
دل را مفرحی ز سخن در بیان نهاد | در بحر سینه در معانی سرود

۳۱ـ دیوان حافظ

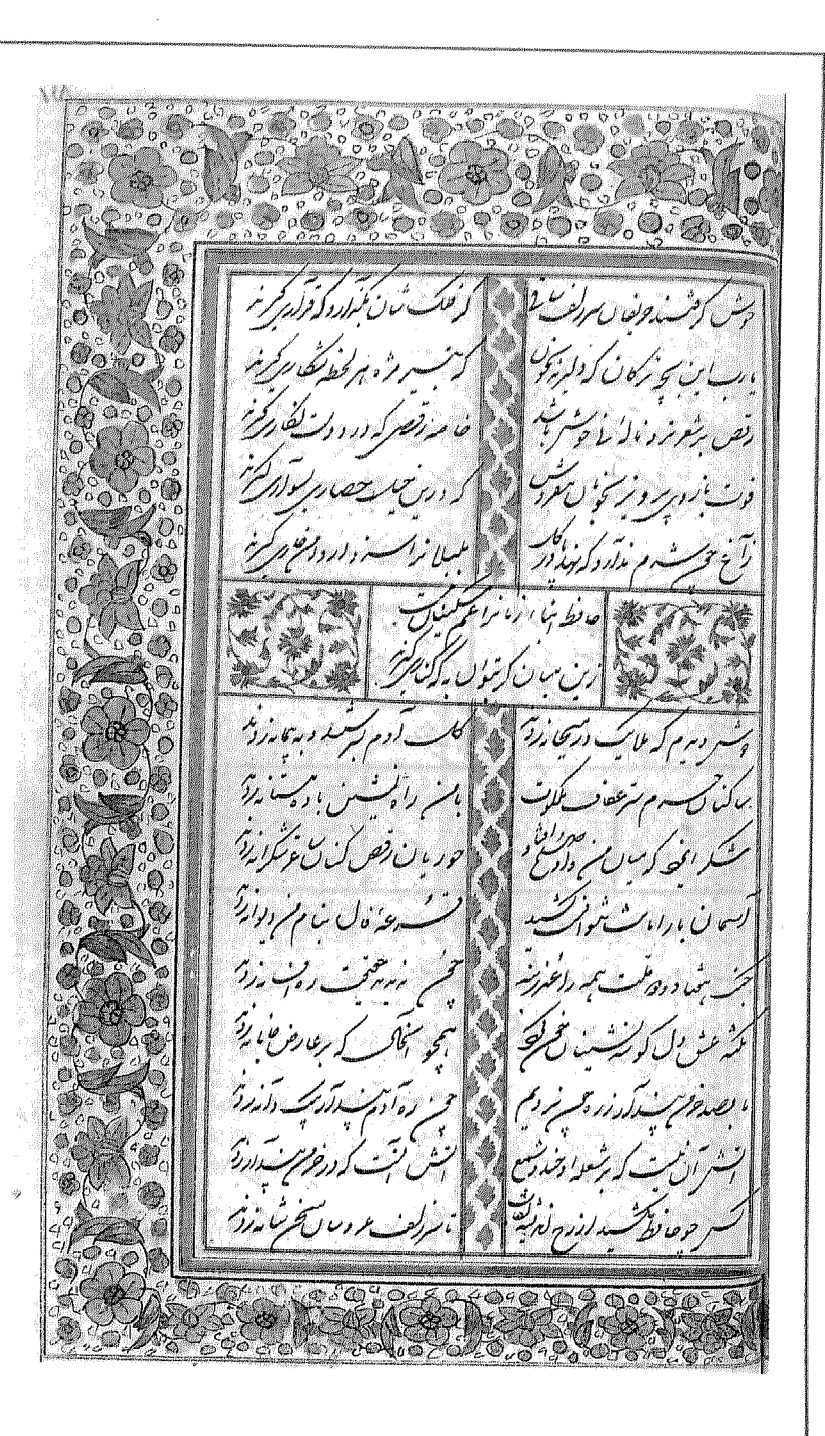
ابعاد: ۲۰/۵×۳۲/۵ سانتی‌متر
رقم: میرزا عبدالوهاب ادیب‌شیرازی
بدون تاریخ
کتابخانهٔ کاخ ـ موزهٔ گلستان
شمارهٔ ثبت: ۳۵۸

دیوانی به خط نستعلیق یک‌دانگ و قلم کتابت بر کاغذ فرنگی. دیوان در ۵۱۱ صفحهٔ ۱۴ سطری نوشته شده و اندازهٔ هر مصرع ۵/۵ سانتی‌متر است. صفحات دیوان مجدول، کمنددار و سرلوح دارند و صفحهٔ اول و دوم دارای طلااندازی بین سطرها و حاشیهٔ تشعیر است. دیوان، جلدی روغنی بر متن مشکی مذهّب دارد.

۳۲ ـ دیوان حافظ

ابعاد: ۱۱×۱۸/۵ سانتی‌متر
بدون رقم
۱۱۲۲ هـ. ق.
کتابخانهٔ کاخ ـ موزهٔ گلستان
شمارهٔ ثبت: ۳۲۶

دیوانی به خط شکستهٔ نستعلیق و قلم کتابت بر کاغذ خانبالغ (متن) و کاغذ سمرقندی (حاشیه). دیوان در ۳۵۵ صفحهٔ ۱۴سطری‌نوشته‌شده و اندازهٔ هرمصرع ۳ سانتیمتراست. صفحات دیوان مجدول، کمنددار و سرلوح دارنـد و در حاشیهٔ آنها تذهیب گل و بوته دیده می‌شود. جلد دیـوان تیماج قرمز و مذهب به گل اشرفی است.



۲۳- برگی از دیوان حافظ

ابعاد: ۱۵×۸/۹ سانتی‌متر
رقم: سلطانعلی
سدهٔ نهم و دهم هـ. ق.
موزهٔ رضا عباسی
شمارهٔ موزه: ۵۰۳

برگی از دیوان حافظ، به خط نستعلیق و با حاشیهٔ مذهّب، دو غزل از خواجهٔ شیراز را نشان می‌دهد:

«منم که گوشه میخانه خانقاه منست
دعای پیر مغان ورد صبحگاه منست»

و

«خم زلف تو دام کفـر و دینست
ز کارستـان او یك شمـه اینست»

که غزل دوم با مصرع «حسابش با کرام‌الکاتبیـن است» ختم می‌شود.

در قسمت بالایی و پایینی این برگ، با قلمی دیگر و شیوهٔ تزیینی دیگر، بیتی دیده می‌شود:

یارب تو مرا وعـده ده و عذرپذیر
ای توبه ده و عذرپذیـر همه کس

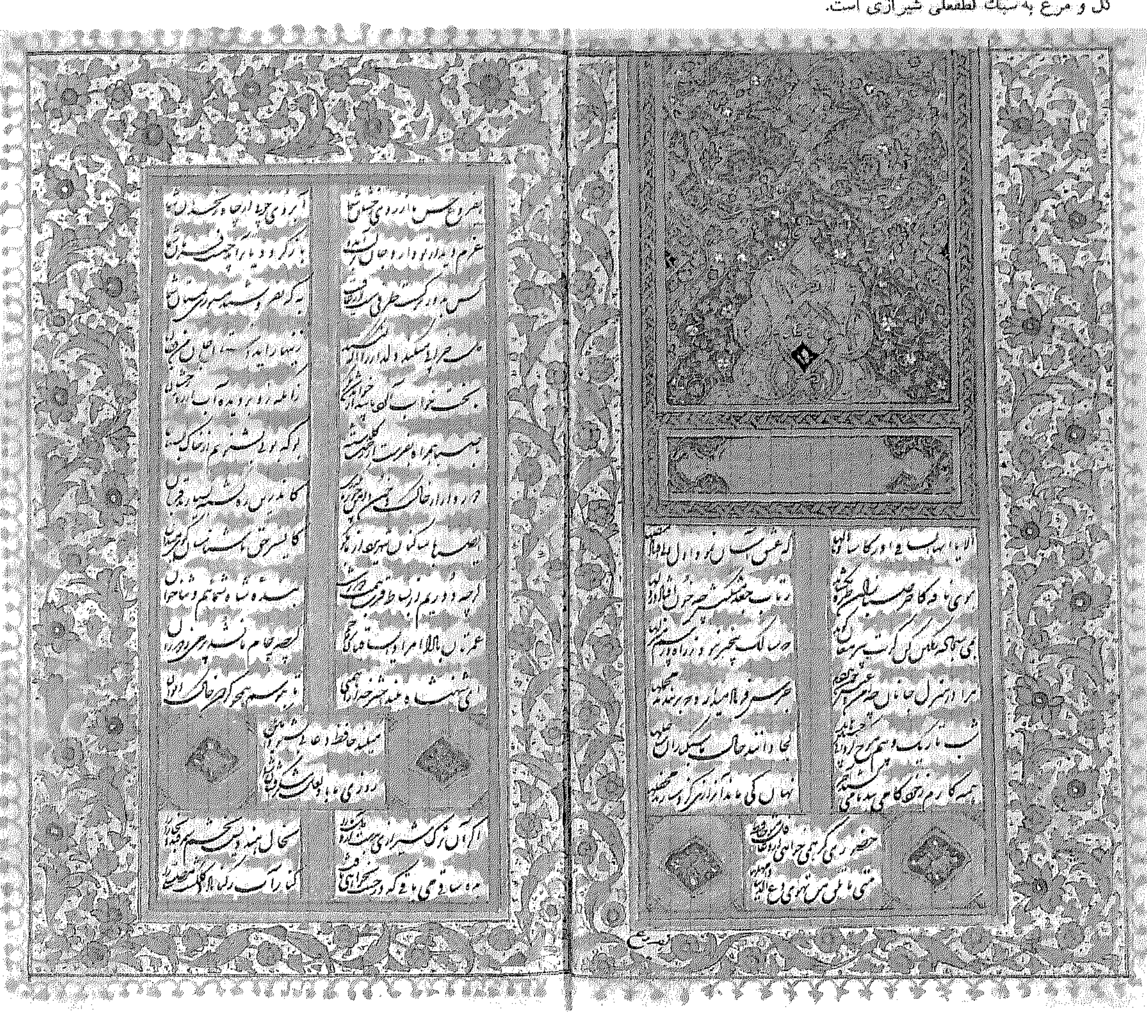
حاشیهٔ بین مصرعهای ابیات دو غزل مورد اشاره نیز بـه شیوه‌ای دیگر و مشابه با تذهیب قسمت الحاقی تزیین یافته، که به نظر می‌رسد این قسمت از صفحه نیز همزمان با قسمت الحاقی تزیین شده باشد.

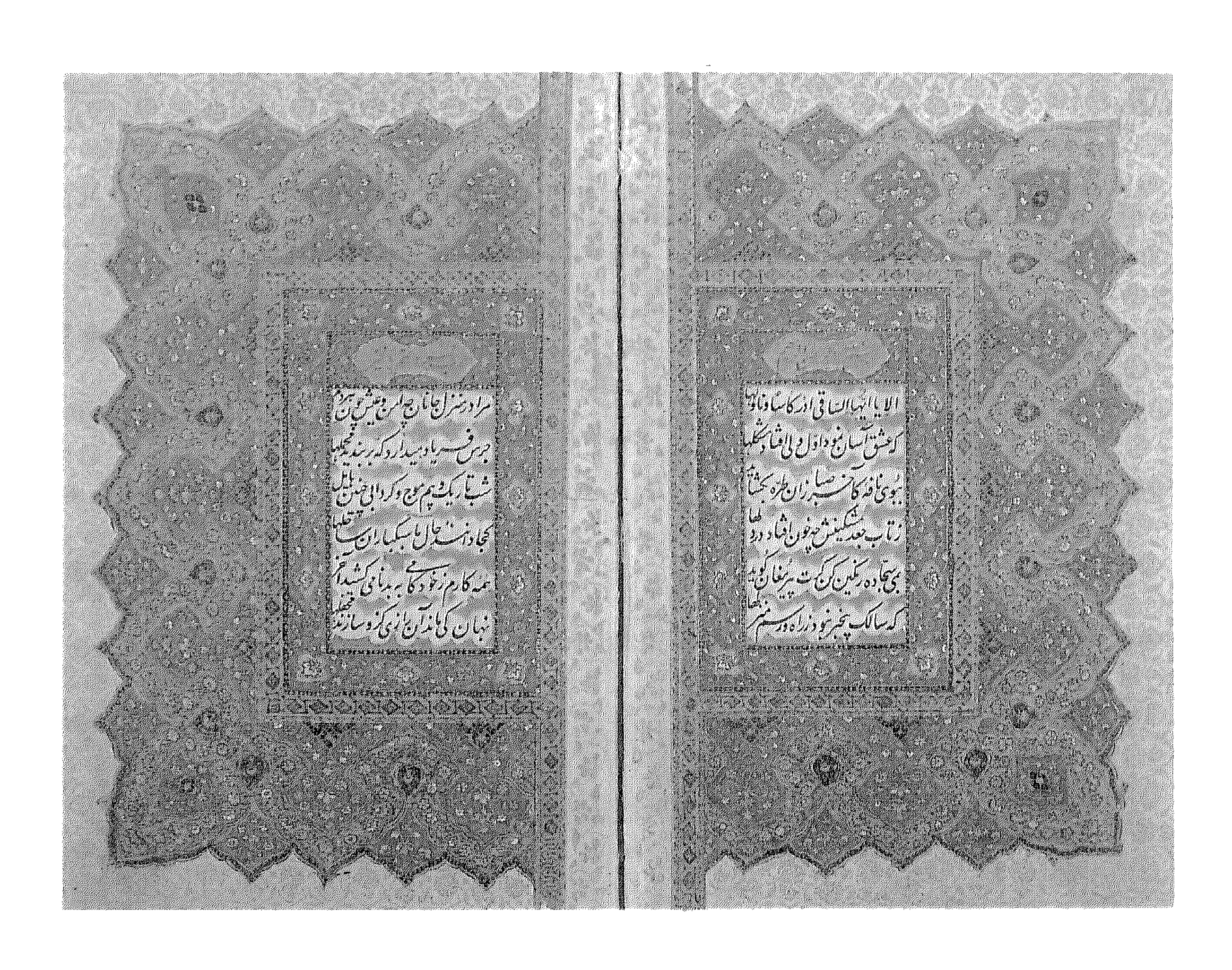
Converted by Tiff Combine - (no stamps are applied by registered version)

۲۴ـ دیوان حافظ

ابعاد: ۱۴×۸/۵ سانتی‌متر
مکتب شیراز
سدهٔ سیزدهم ه. ق.
موزهٔ هنرهای تزئینی ایران
شمارهٔ موزه: ۱۵۰ـ۷۶۵

دیوانی به خط شکستهٔ نستعلیق و قلم کتابت بر کاغذ کشمیری. این دیوان دارای راده یا رکابه است و بین سطرها را طلااندازی کرده‌اند. بالای متن، سرلوحی مذهّب مرصع مزدوج و کتیبه‌ای با حاشیهٔ مطلای الوان و مذهّب مرصع و کمند و شرفهٔ مطلا دیده می‌شود. باقی صفحات دارای جدول مطلا هستند. هر صفحه از ۱۴ سطر تشکیل شده و اندازهٔ هر سطر ۵ سانتی‌متر است. دیوان دارای جلد روغنی تشعیری گل و مرغ به سبک لطفعلی شیرازی است.

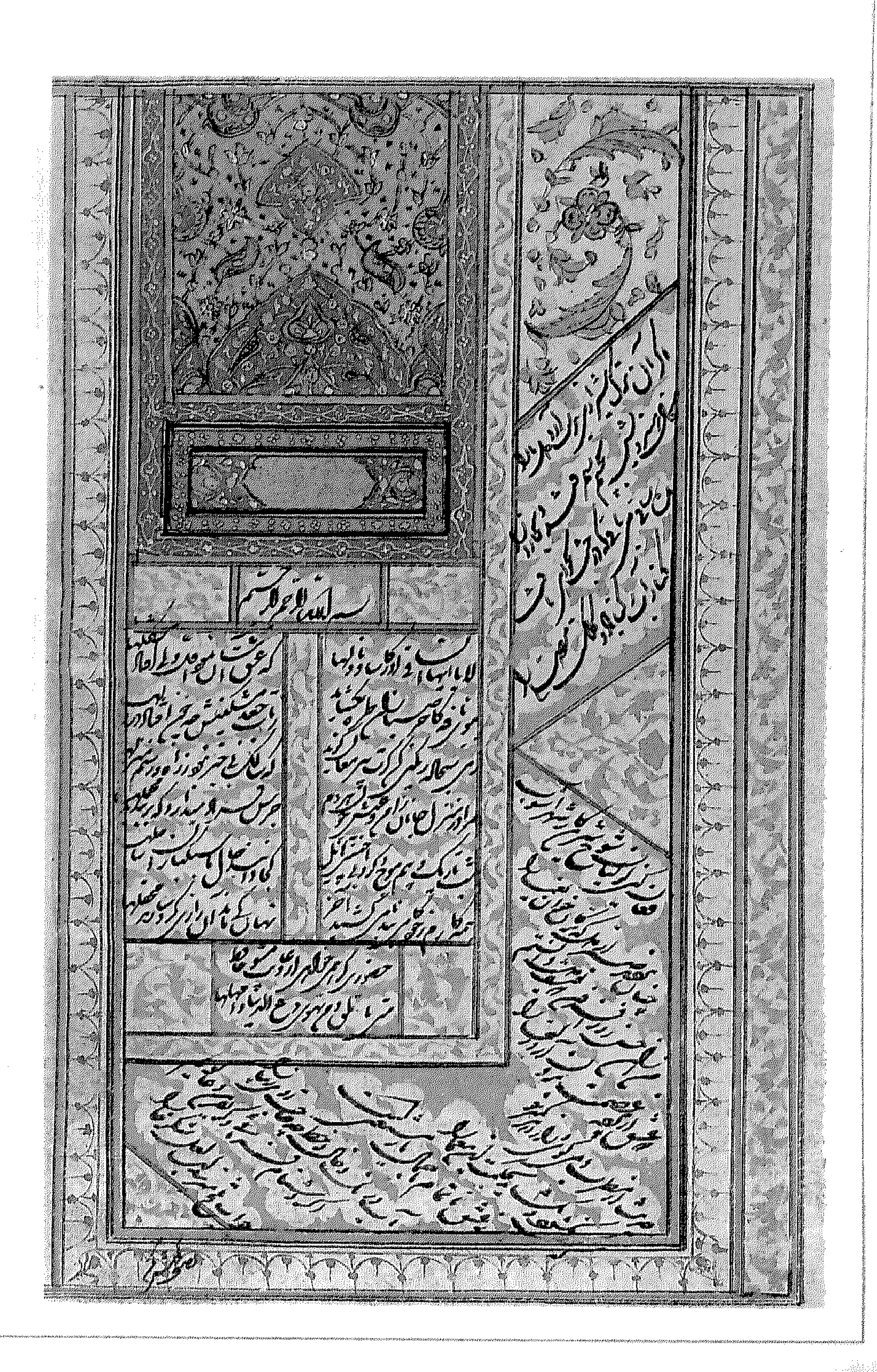


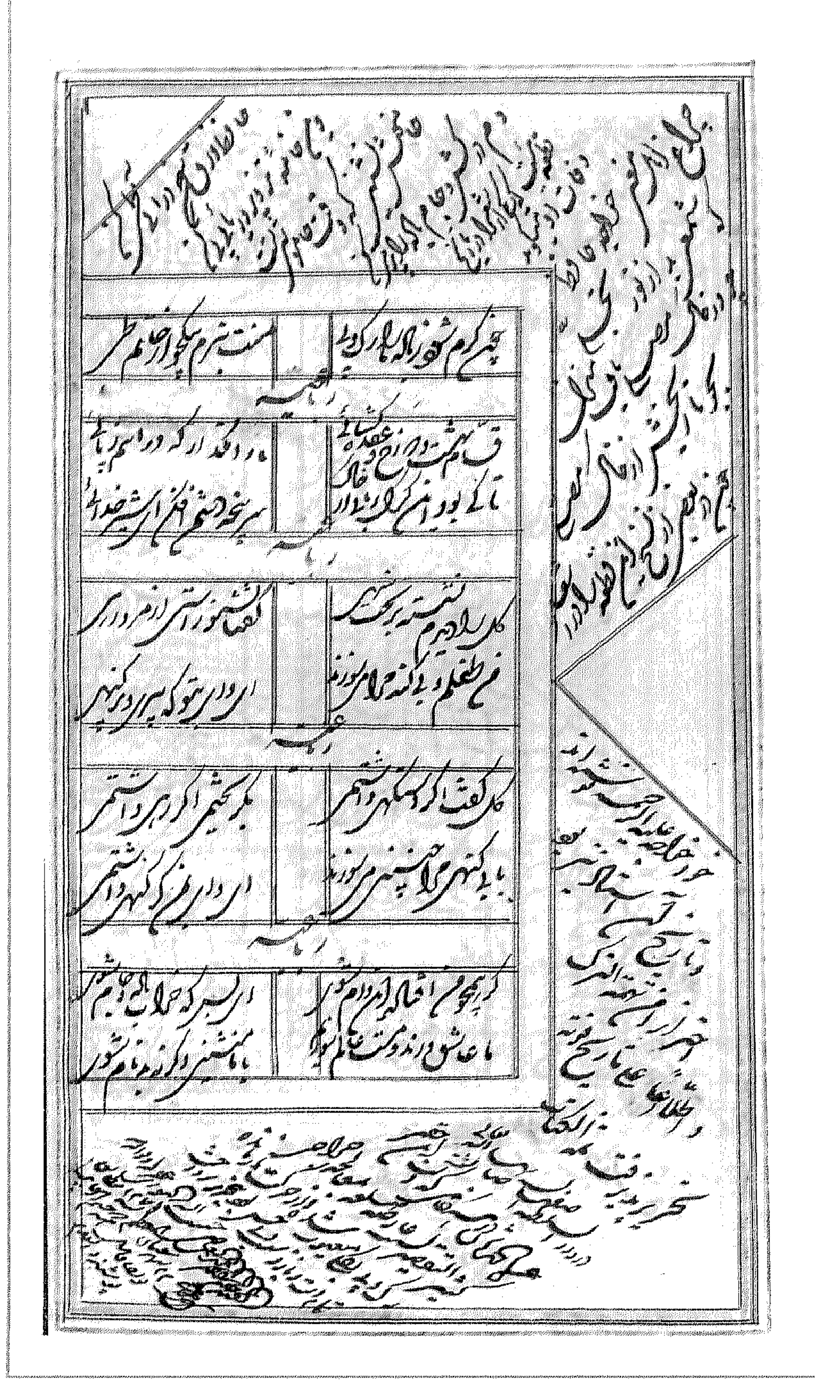


۳۵ـ دیوان حافظ

ابعاد: ۲۱x۱٤ سانتی‌متر
مکتب تلفیقی اصفهان و قاجار
سدهٔ سیزدهم هـ. ق.
موزهٔ هنرهای تزئینی ایران
شمارهٔ موزه: ۱٤۹ـ۷٦٤

دیوانی با صفحات بدرقه و شمسه بر کاغذ کشمیری. صفحهٔ اول و صفحهٔ دوم به خط نستعلیق و قلم کتابت جلی نوشته شده و بین سطرها را طلااندازی کرده‌اند. حاشیه‌ها، همگی، تزئین مذهّب مرصع و حل‌کاری دارند. تزئینات دو صفحه قرینه و بقیهٔ صفحات مجدول مطلای محرر و دارای راده یا رکابهٔ ساده است. هر صفحه از ۱۲ سطر تشکیل شده که اندازهٔ سطرها در صفحات آغازین ٤ سانتی‌متر و در دیگر صفحات ۸/۵ سانتی‌متر است. دیوان دارای جلد روغنی با نقش گل و رقم فضلعلی است.


بسم الله الرحمن الرحیم



۳۶-دیوان حافظ

ابعاد: ۱۵×۹ سانتی‌متر

رقم: محمدحبیب‌الله نوری

موزهٔ رضا عباسی

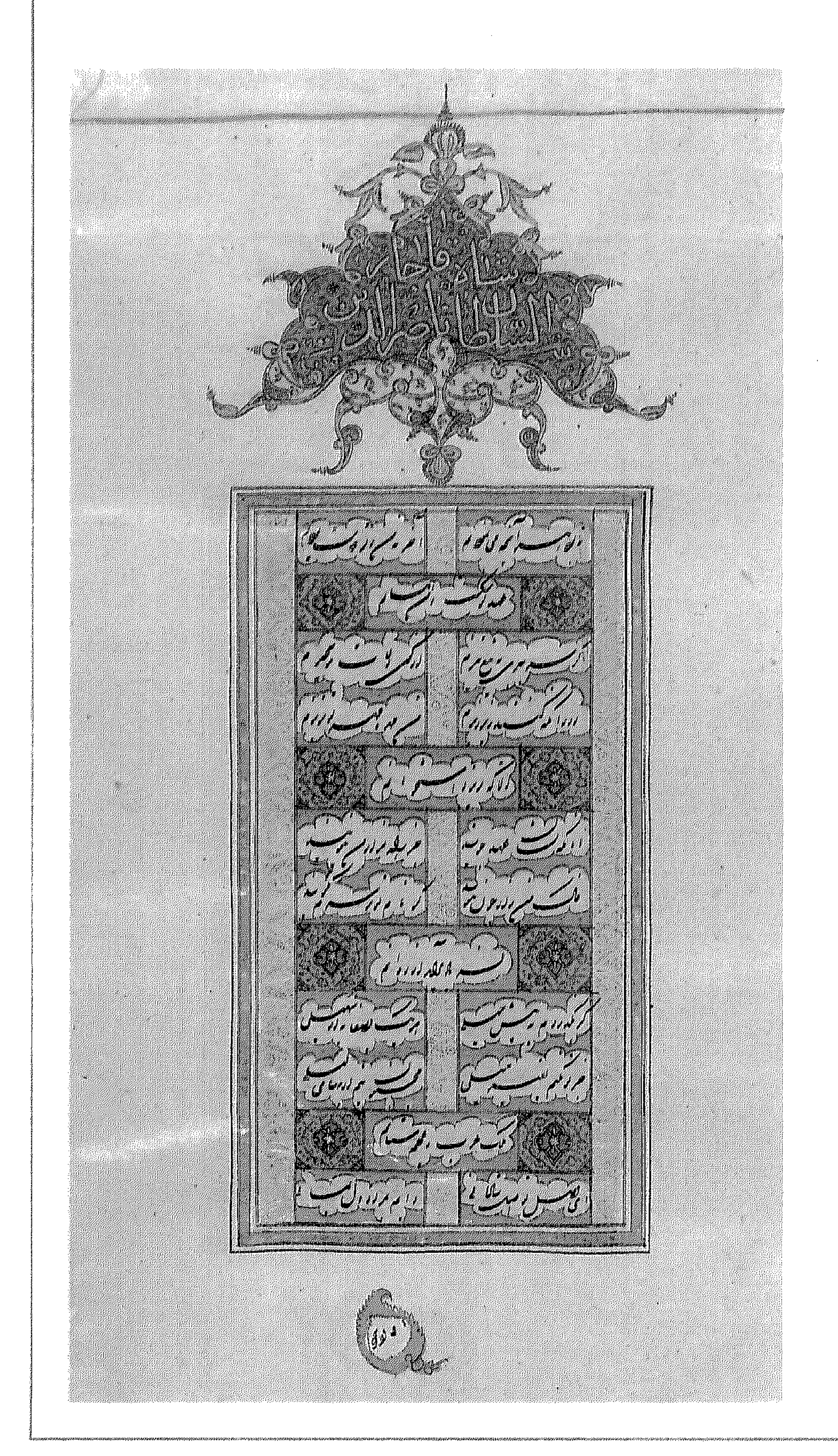
شمارهٔ موزه: ۱۹۸

یك جلد دیوان حافظ به خط شکسته. سرلوح و صفحات اول و دوم کتاب مذهّب و طلااندازی شده و تمام صفحات متن دارای جدول زرین است. کتاب که با مجموعه‌ای از رباعیات به پایان می‌رسد، دارای جلد لاکی و مزین به نقش و نگاری از گلهای کوچك است.

۳۷ــدیوان حافظ

ابعاد: ۴۰/۵×۲۶/۵ سانتی‌متر
رقم: حکیم رکن‌الدین مسعودالشهیر بحکیم‌رکنا
۱۰۳۹، دارالخلافهٔ اگرهٔ هند
کتابخانهٔ کاخ ــ موزهٔ گلستان
شمارهٔ ثبت: ۳۶۸

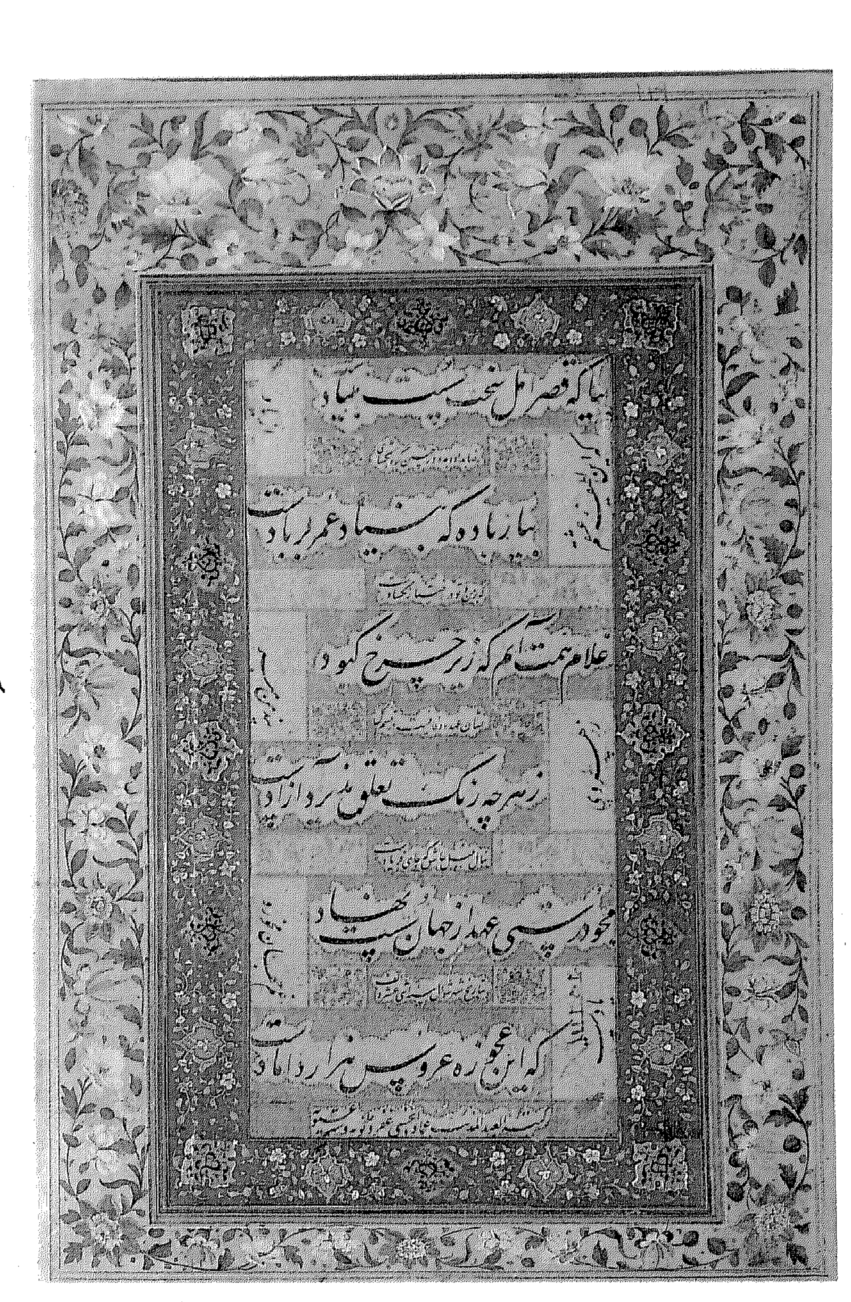
دیوانی به خط نستعلیق دو دانگ و قلم کتابت جلی، بر کاغذ سمرقندی. دیوان در ۳۷۶ صفحهٔ ۱۴ سطری نوشته شده و اندازهٔ هر مصرع ۶ سانتی‌متر است. کاغذ قطعهٔ الوان بین سطرها طلااندازی‌شده، مجدول وسرلوح‌دار است وحواشی‌را نقوش طلا، گل و برگ، حیوانات و پرندگان زینت‌می‌بخشد. جلد دیوان روغنی است و بر زمینهٔ طلایی آن، لچک و ترنجی سبزرنگ جای گرفته است. داخل جلد، قرمز ترنج‌دار و دارای حاشیه‌ای نقاشی شده است.



۲۸ــ دیوان حافظ

ابعاد: ۲۳×۱۳/۵ سانتی‌متر
رقم: محمدعلی نقیب شیرازی
۱۲۹۵ هـ. ق.
کتابخانهٔ کاخ ــ موزهٔ گلستان
شمارهٔ ثبت: ۳۲۵

دیوانی به خط شکستهٔ نستعلیق و قلم کتابت بر کاغذ ترمهٔ آهار مهره. دیوان در ۳۷٤ صفحهٔ ۱۲ سطری نوشته شده و اندازهٔ هر مصرع ۲/۵ سانتی‌متر است. صفحات، مجدول و طلااندازی شده و بر کاغذ خانبالغ نوشته شده‌اند و بر بالای آنها، به خط نسخ و با طلا، در زمینه‌ای لاجوردی، عبارت «السلطان ناصرالدین‌شاه قاجار» نوشته شده است. اطراف صفحات را نیز نقوش تذهیب زینت می‌دهد. جلد دیوان روغنی بر متن مشکی با دو حاشیهٔ مذهّب سبز و قرمز است و پشت جلد، رنگ مشکی و نقش گل زنبق دارد. این‌دیوان، پیشکشی ظل‌السلطان به ناصرالدین‌شاه است.



۳۹–قطعه خط

ابعاد: ۲۰/۳×۳۱/۲ سانتی‌متر
رقم: عمادالحسنی
شوال ۱۰۱۲ هـ. ق.
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ٤٦٥٠

قطعه خط نستعلیق دو دانگ، با طلااندازی و بوته‌اندازی بین سطرها که بین دو حاشیه جای گرفته است. حاشیهٔ اول مذهّب و مرصع بر متن لاجوردی، و حاشیهٔ دوم شامل گل و بوته بر متن صورتی. قطعه خط، شش بیت از یك غزل حافظ را نشان می‌دهد:

بیا که قصر امل سخت سست بنیاد است
بیـار بـاده که بنیاد عمر بـر بادست
غلام همت آنم که زیـر چـرخ کبود
ز هرچه رنگ تعلـق پـذیرد آزادست
مجو درستـی عهد از جهان سست نهاد
که این عجوزه عروس هزار دامادست
غم جهان مخور و پند من مبر از یـاد
که این لطیفه عشقم ز رهـروی یادست
رضا بداده بده وز جبیـن گره‌بگشای
که بر من و تو در اختیـار نگشادست
نشان عهـد و وفـا نیست در تبسم گل
بنال بلبـل عاشق که جـای فریادست

۳۰– قطعه خط

ابعاد: ۳۵×۲۳ سانتی‌متر

رقم: محمدحسین

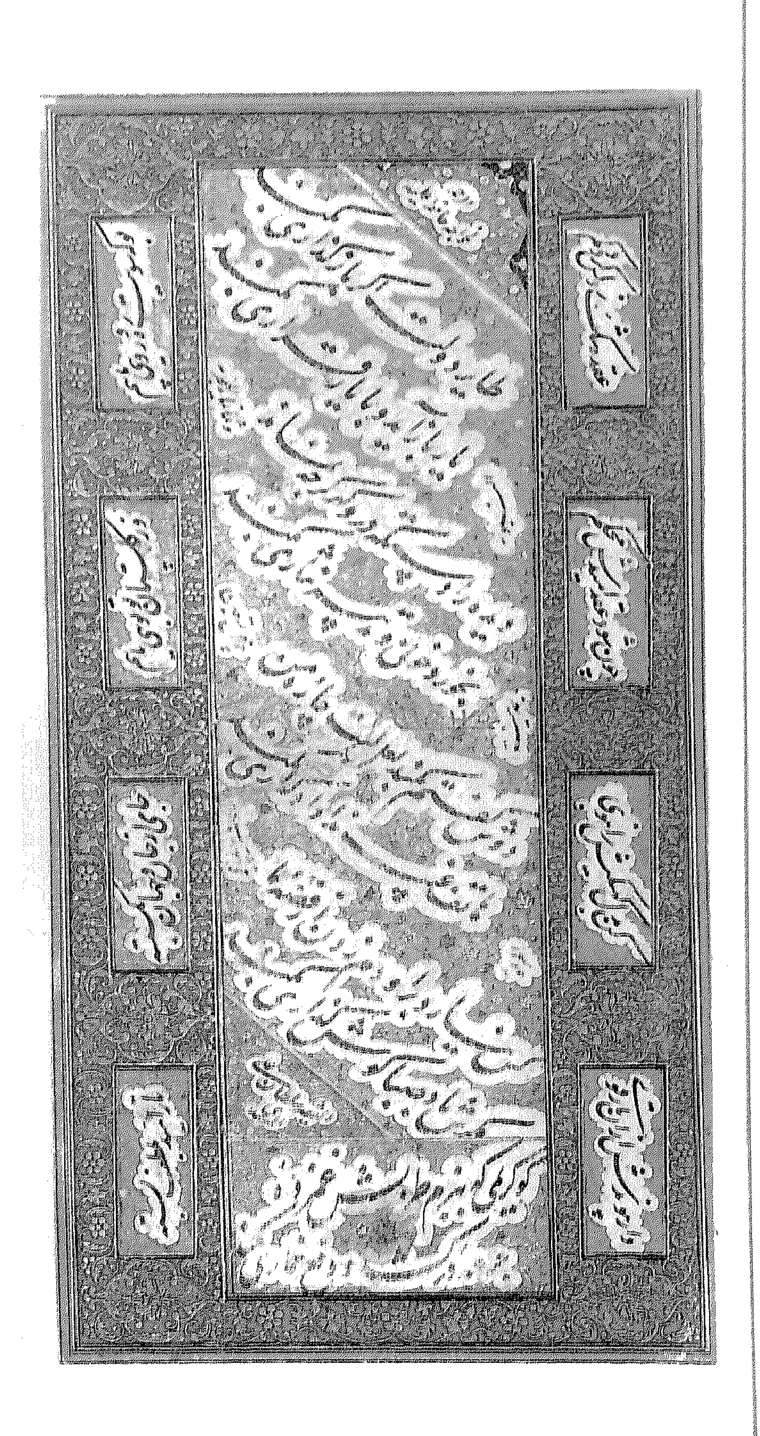
۱۲۵۲ هـ. ق.

موزهٔ ملی ایران

شمارهٔ موزه: ٤٦٢٨

قطعه خطی چلیپا، به خط نستعلیق سه‌دانگ، مجدول زرین. بین سطرها طلااندازی شده و دندان‌موشی است. قطعه خط شامل سه بخش جداگانهٔ دو بیتی است که یکی از آنها از غزلی از حافظ برگرفته شده است:

پیرانه سرم عشق جوانی بسر افتـاد
آن راز که در دل بنهفتم بدر افتاد
دردا که ازآن آهوی مشکین سیه‌چشم
چون نافه بسی‌خون‌دلم در جگرافتاد



۳۱ـ قطعه خط

ابعاد: ۱۳/۵×۲۷/۱ سانتی‌متر

رقم: سلطان علی مشهدی

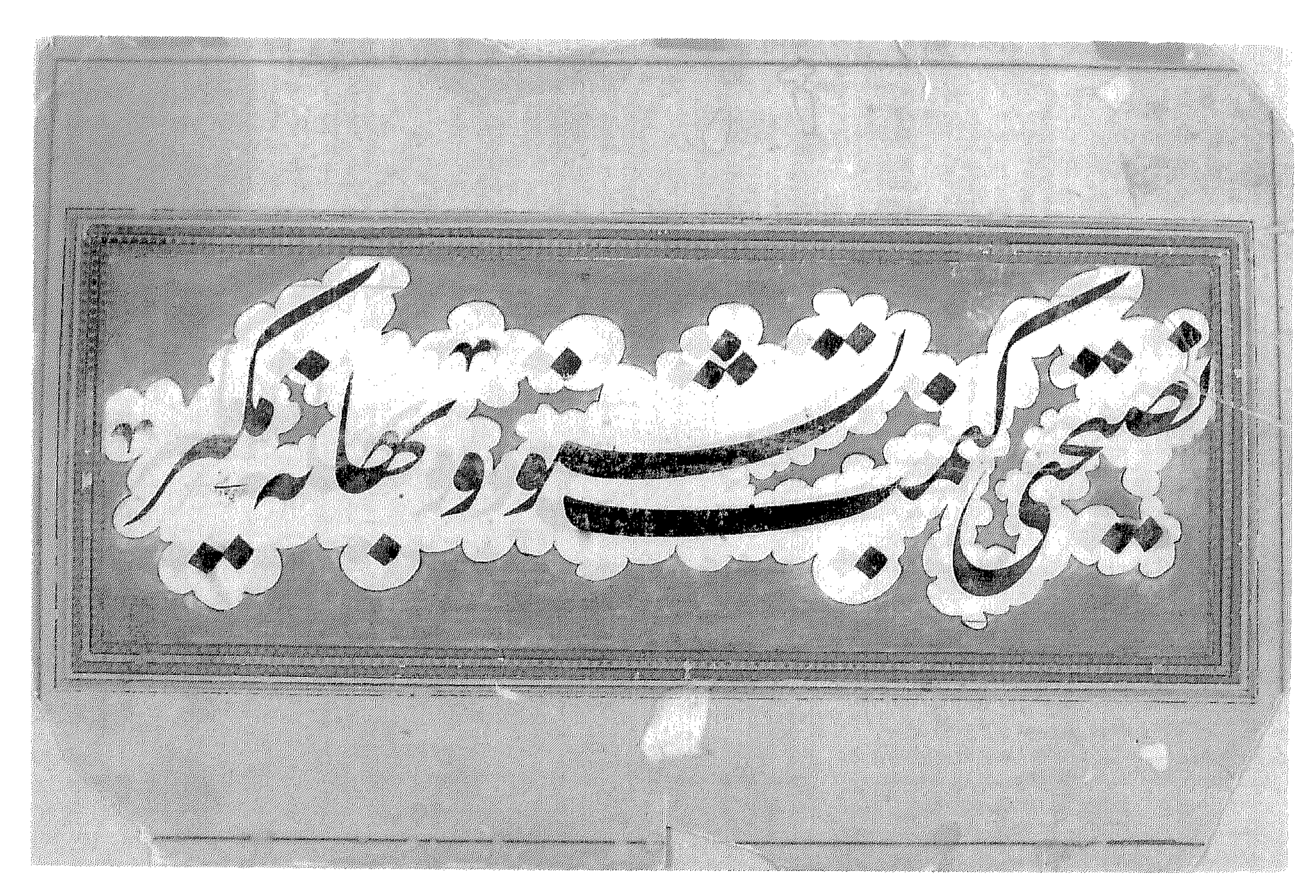
۸۹۵ هـ . ق.

موزهٔ ملی ایران

شمارهٔ موزه: ۴۷۰۸

قطعه خطی چلیپا به خط نستعلیق دو دانگ، با طلااندازی و بوته اندازی رنگین بین سطرها، و دو لچکی در پیشانی. پایین صفحه، نام شاعر و رقم خوشنویس آمده و پنج بیت از یك غزل حافظ:

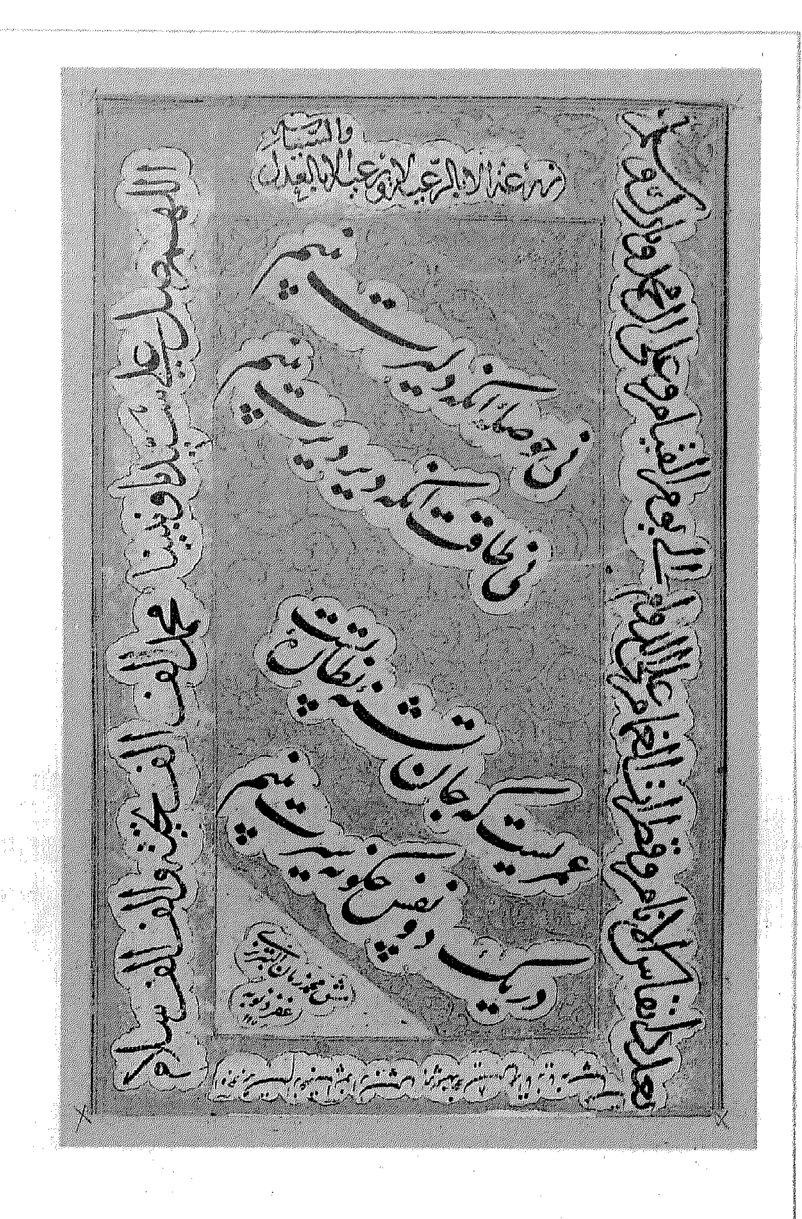
طایر دولت اگر باز گذاری بکند
یار باز آید و با یار قراری بکند
دیده را دستگه در و گهر گرچه نماند
بخورد خونی و تدبیر نثاری بکند
دوش گفتم بکند لعل لبت چارهٔ من
هاتف غیب ندا داد که آری بکند
کس نیارد بر او دم زدن از قصهٔ ما
مگرش باد صبا گوش گذاری بکند
کو کریمی که بیزم طـربش غمزدهٔ
جرعهٔ در کشد و دفع خماری بکند



۳۲- قطعه خط

ابعاد: ۳۷×۱۵ سانتی‌متر
رقم: عمادالحسنی
سدهٔ یازدهم ه. ق.
موزهٔ رضا عباسی
شمارهٔ موزه: ۲۱۲۷

مصرعی از غزل حافظ به این مضمون «نصیحتی کنمت بشنو و بهانه مگیر» به شیوهٔ نستعلیق و قلم ششدانگ میرعماد تحریر یافته است. زمینهٔ طلااندازی‌شدهٔ کار، زیبایی قلم سیاه بر متنی سفید را دو چندان می‌کند.

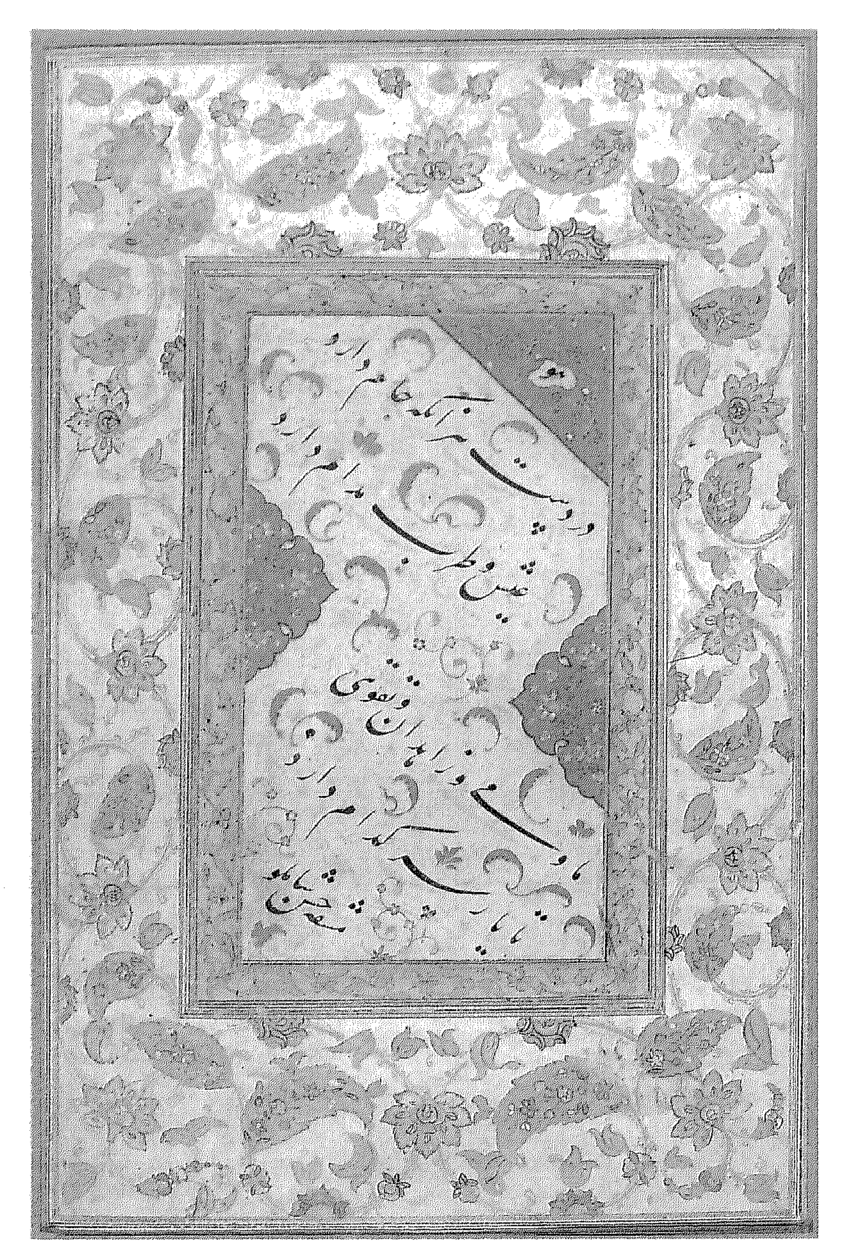


۴۳-قطعه خط

ابعاد: ۱۲/۵×۲۱/۵ سانتی‌متر
رقم: محمد زمان‌التبریزی
۹۹۷ هـ. ق.
موزهٔ رضا عباسی
شمارهٔ موزه: ۲۰۸۶

«نی‌حوصله آنکه دلیرت بینم
نی‌طاقت آنکه دیر دیرت بینم
عمریست که جان تشنه نظاره توست
در یك دو نفس چگونه سیرت بینم»

دو بیت از یك غزل حافظ که به خط نستعلیق چلیپا بر زمینه‌ای طلااندازی شده و پر از نقش‌ونگار تحریر یافته است. طرفین و قسمت بالای کار را حاشیه‌ای به کلام عربی و به خط نسخ وقسمت پایین را یك مصرع شعر به خط نستعلیق و بر زمینهٔ طلا احاطه کرده است.



۳۴- قطعه خط

ابعاد: ۱۸×۲۹ سانتی‌متر
رقم: حسن شاملو
سدهٔ یازدهم ه. ق.
موزهٔ رضا عباسی
شمارهٔ موزه: ۵۰۲

در قطعه خط چلیپا، دو بیت از اشعار حافظ، به شیوهٔ نستعلیق و به قلم «حسن شاملو»، تحریر یافته است. این قطعه در چهار سطر و بر زمینه‌ای پرنقش و نگار که حاشیهٔ کار را نیز فرا می‌گیرد، نوشته شده است. این قطعه خط با مصرع «در دست هر آنکه جام دارد» آغاز و با «تا یار سر کدام دارد» پایان گرفته است.



۳۵ـ قطعه خط
ابعاد: ۱۳×۲٤/۷ سانتی‌متر
رقم: محمدالحسینی
سدهٔ یازدهم ه. ق.
موزهٔ رضا عباسی
شمارهٔ موزه: ۲۱۰۸
قطعهٔ چلیپا به شیوهٔ نستعلیق، سه بیت از غزل حافظ را به گوش جان می‌رساند:

جمالت آفتاب هر نظـر باد
ز خوبی روی خوبت خوبتر بـاد
همای زلف شاهین شهپـرت را
دل شاهـان عالـم زیر پـر بـاد
کسی کـو بستـهٔ زلفت نبـاشد
چـو زلف درهمت زیر و زبر بـاد

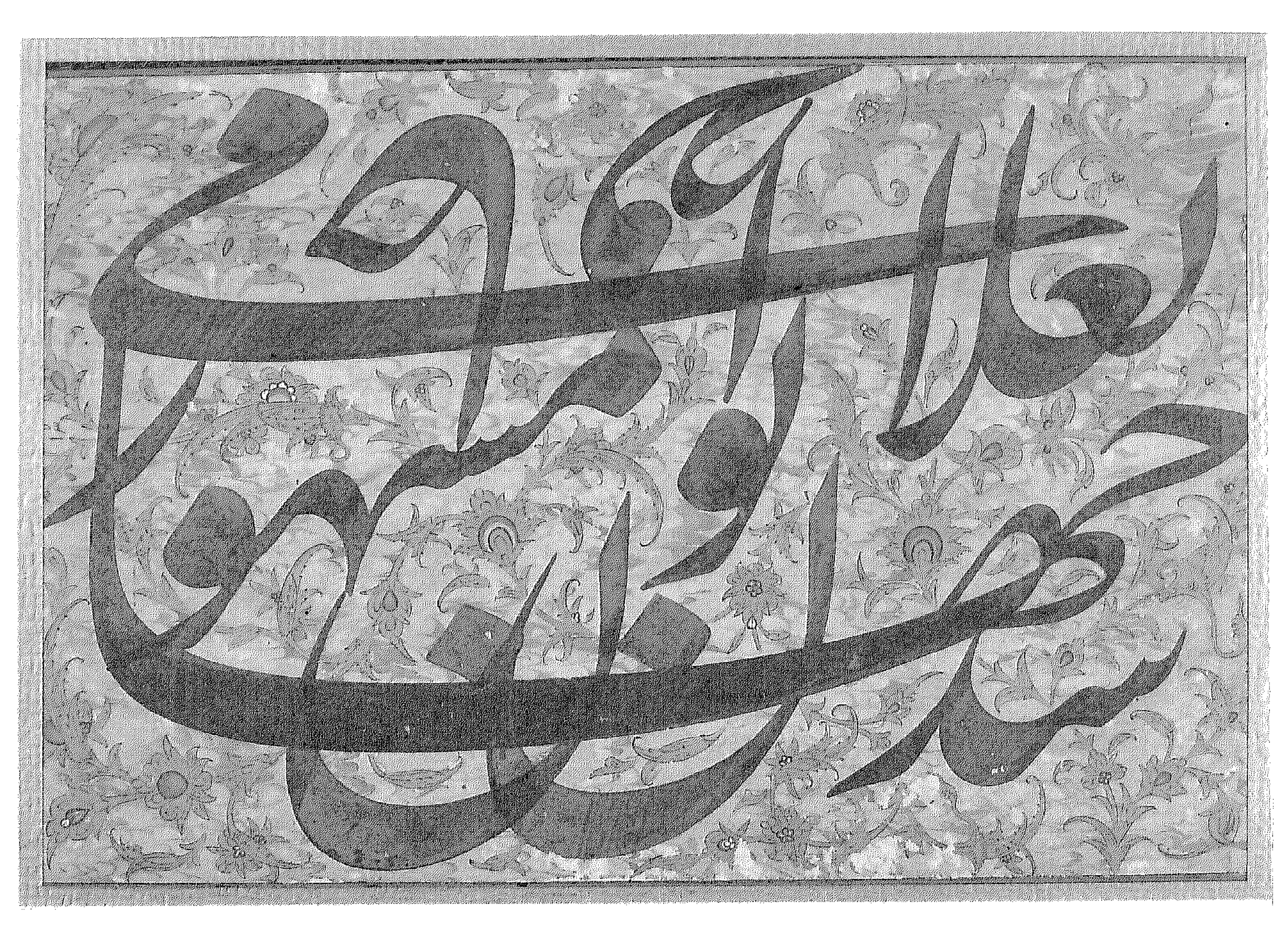
در حاشیه نیز چند رباعی چنین آغاز می‌شوند:

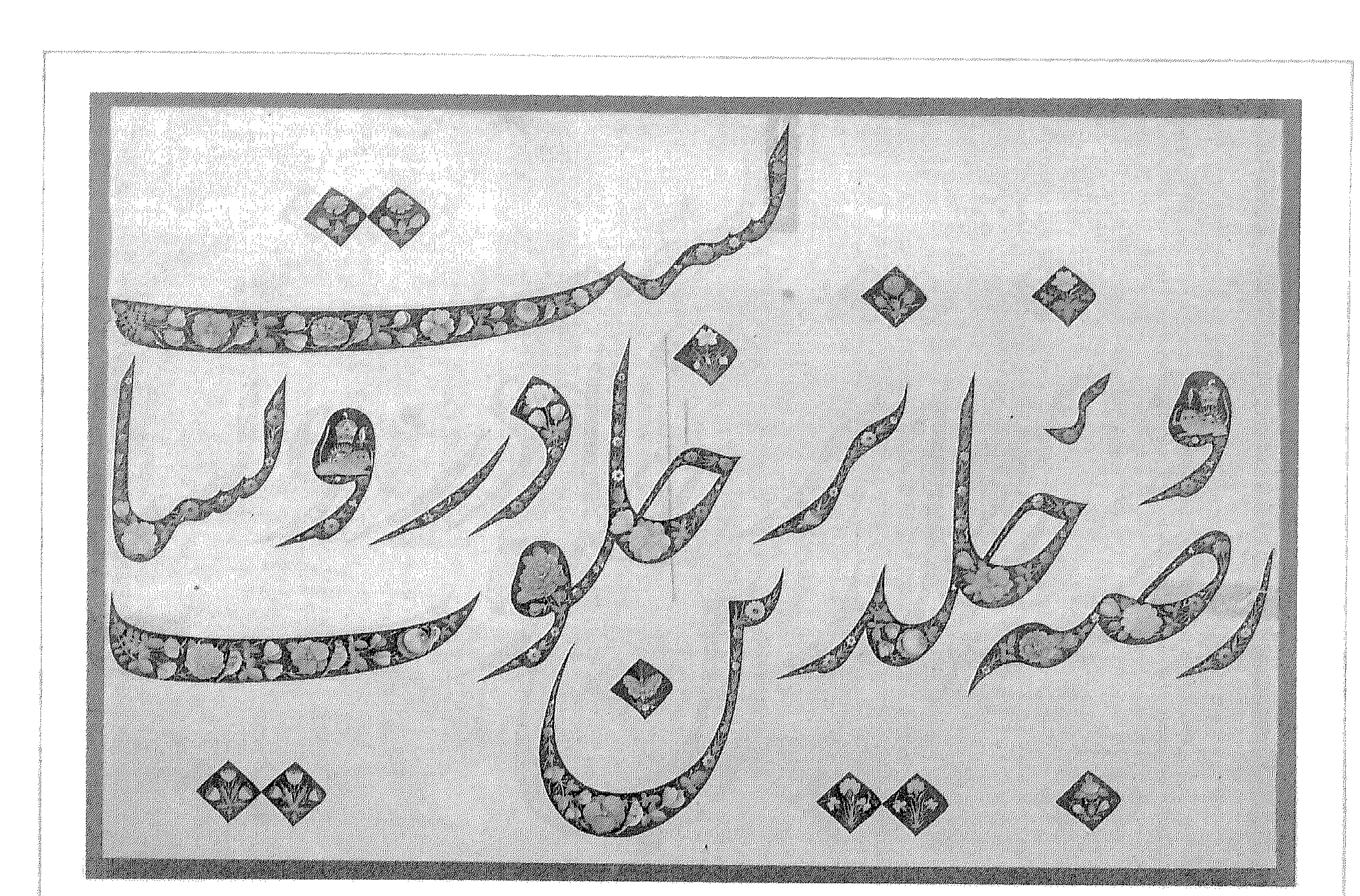
اگر گردم به کوه و دشت صد سال
بجـز سایـه کسم نایـد بـدنبـال

۳۶-قطعه خط

ابعاد: ۳۰×۲۰ سانتی‌متر
سدهٔ سیزدهم ه. ق.
موزهٔ هنرهای تزئینی ایران
شمارهٔ موزه: ۶۰۹

قطعه خطی بدون رقم، منسوب به میرزا غلامرضا اصفهانی خوشنویس‌باشی، به خط سیاه‌مشق نستعلیق بر کاغذ فرنگی، که تزئین مذهّب مرصع دارد و شامل مصرعی از غزل حافظ به این مضمون است: حافظ بغلامی تو مشهور جهان شد

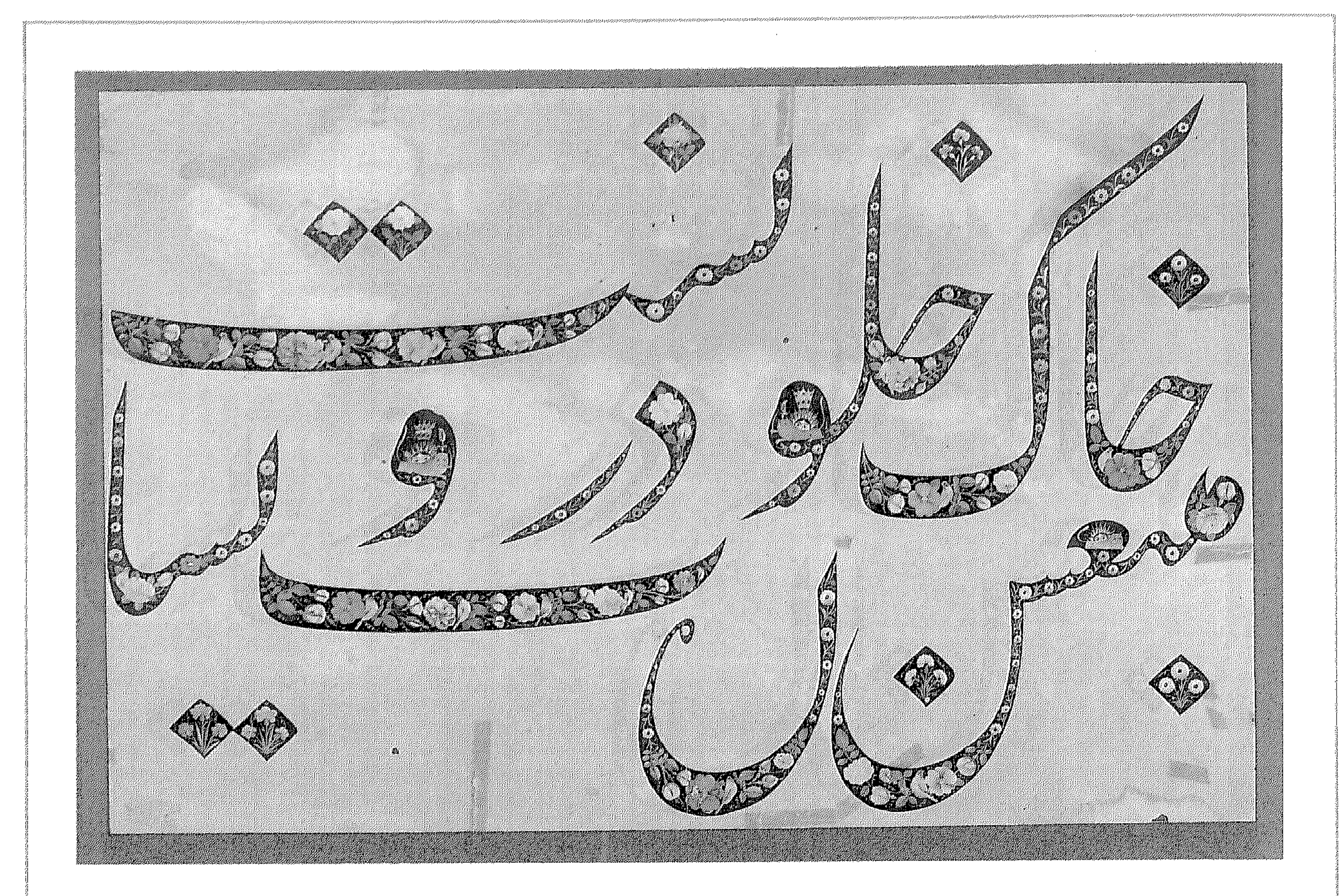




۳۷-قطعه خط

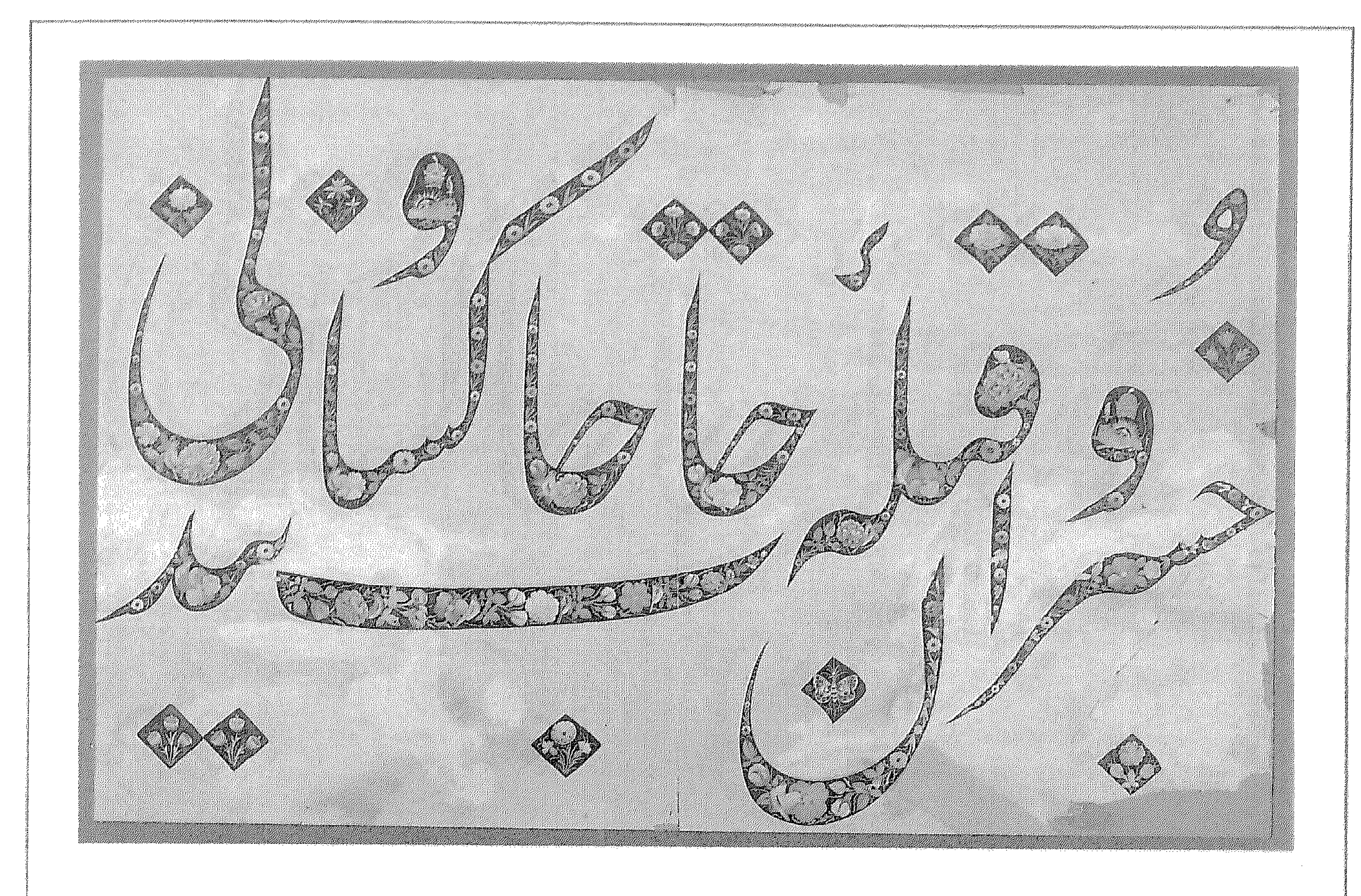
ابعاد: ۴۵×۳۰ سانتی‌متر
سدهٔ سیزدهم ه. ق.
موزهٔ هنرهای تزئینی ایران
شمارهٔ موزه: ۱۲۰۹

قطعه خطی بدون رقم، به خط نستعلیق گلزار و قلم کتیبه‌ای برکاغذ فرنگی، که تزئین گل و مرغ دارد و مصرعی از غزل حافظ را نشان می‌دهد: روضهٔ خلد برین خلوت درویشانست



۳۸- قطعه خط

ابعاد: ۳۰x۴۵ سانتی‌متر
سدهٔ سیزدهم ه. ق.
موزهٔ هنرهای تزئینی ایران
شمارهٔ موزه: ۱۲۱۰
قطعه خطی بدون رقم، به خط نستعلیق گلزار و قلم کتیبه‌ای بر کاغذ فرنگی، که مزین به نقش گل و مرغ است و شامل مصرعی از غزل حافظ به این مضمون: منبعش خاک ره خلوت درویشانست



۳۹- قطعه خط

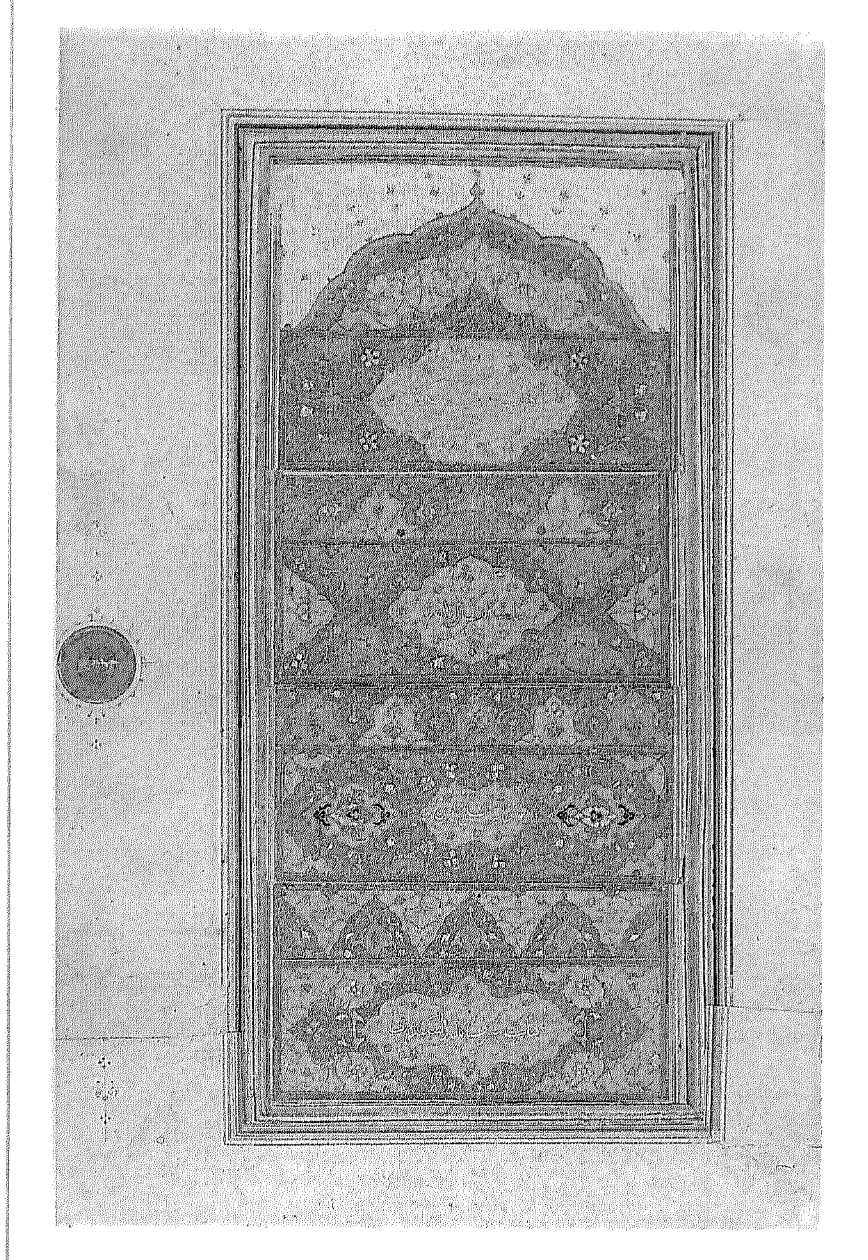
ابعاد: ۴۵×۳۰ سانتی‌متر
سدهٔ سیزدهم ه. ق.
موزهٔ هنرهای تزئینی ایران
شمارهٔ موزه: ۶۰۷

قطعه خطی بدون رقم، به خط نستعلیق گلزار و قلم کتیبه‌ای بر کاغذ فرنگی، که با نقش گل و مرغ زینت یافته و شامل مصرعی از غزل حافظ است به این مضمون: خسروان قبلهٔ حاجات کسانند ولی

۴۰ــ قطعه خط

ابعاد: ۴۵×۴۰ سانتی‌متر
سدهٔ سیزدهم هـ. ق.
موزهٔ هنرهای تزئینی ایران
شمارهٔ موزه: ۳۲۵۱

قطعه خطی بدون رقم، به خط نستعلیق گلزار و قلم کتیبه‌ای، بر کاغذ فرنگی، که با نقش گل و مرغ تزئین شده و مصرعی از غزل حافظ را به دیده می‌نشاند: حافظ ار آب حیات ابدی می‌خواهی



۴۱ـ برگی از هفت‌پیکر نظامی

ابعاد: ۲۳×۱۲ سانتی‌متر
سدهٔ هشتم هـ. ق.
موزهٔ هنرهای تزئینی ایران
شمارهٔ موزه: ۱۰۴۴

صفحهٔ اول کتاب هفت‌پیکر نظامی، بدون رقم، به خط نستعلیق و رقاع، بر کاغذ سمرقندی. این صفحه رنگین‌نویسی شده و مذهب و مرصع است و همچنین پیشانی مذهّب و مرصع و شرفه و حواشی مطلا و الوان و کمند و نشان و کتیبه‌هایی به این مضمون دارد:

«کتاب هفت‌پیکر»، «کتاب اقبال‌نامه»، «کتاب لیلی و مجنون»، «کتاب شرف‌نامهٔ اسکندری»

٤٣ـ تاج المآثر

ابعاد: ۲۳×۱۵ سانتی‌متر

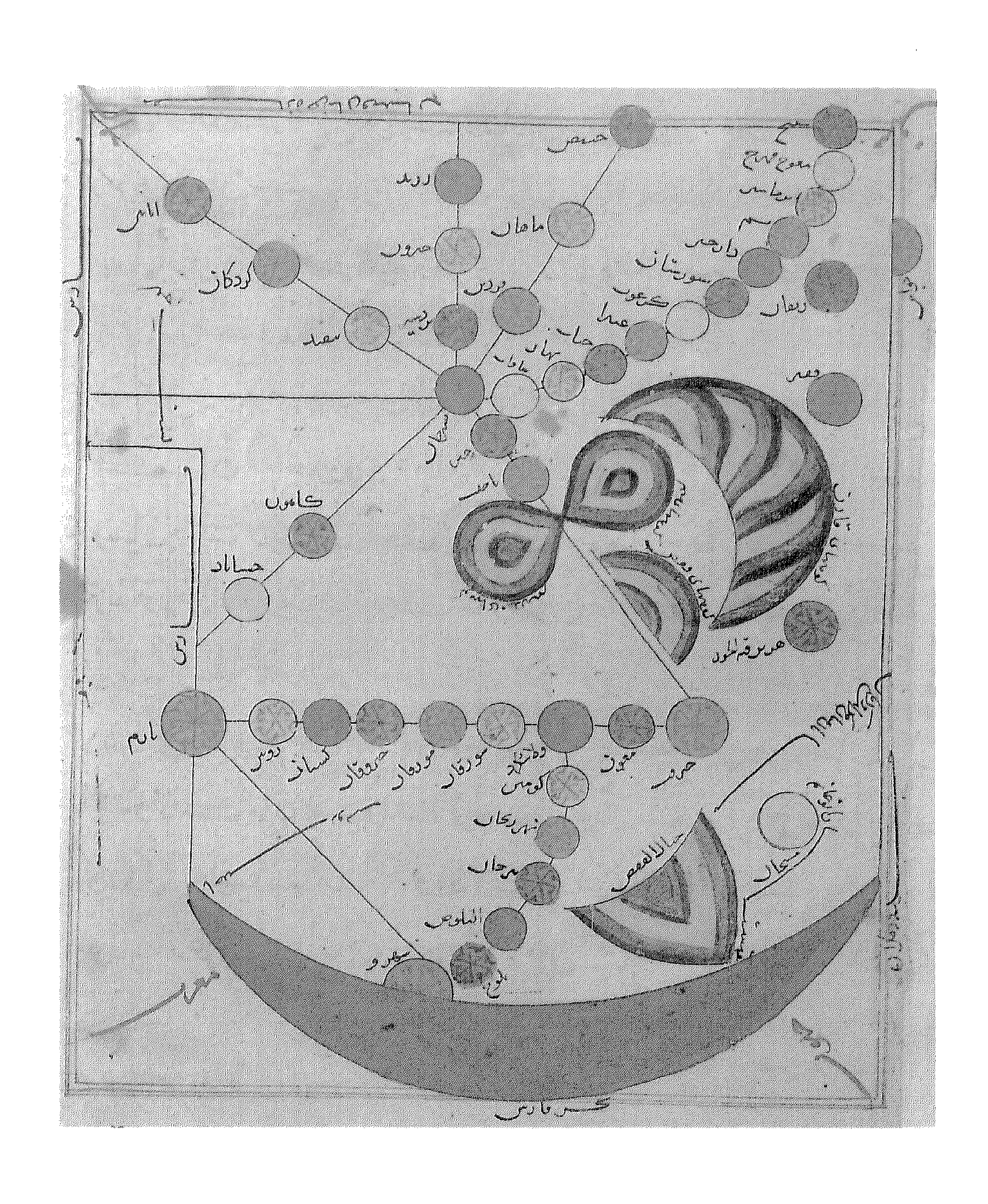
رقم: عبدالحسین

٧٤٨ هـ. ق.

کتابخانهٔ کاخ ـ موزهٔ گلستان

شمارهٔ ثبت: ٤٨٤

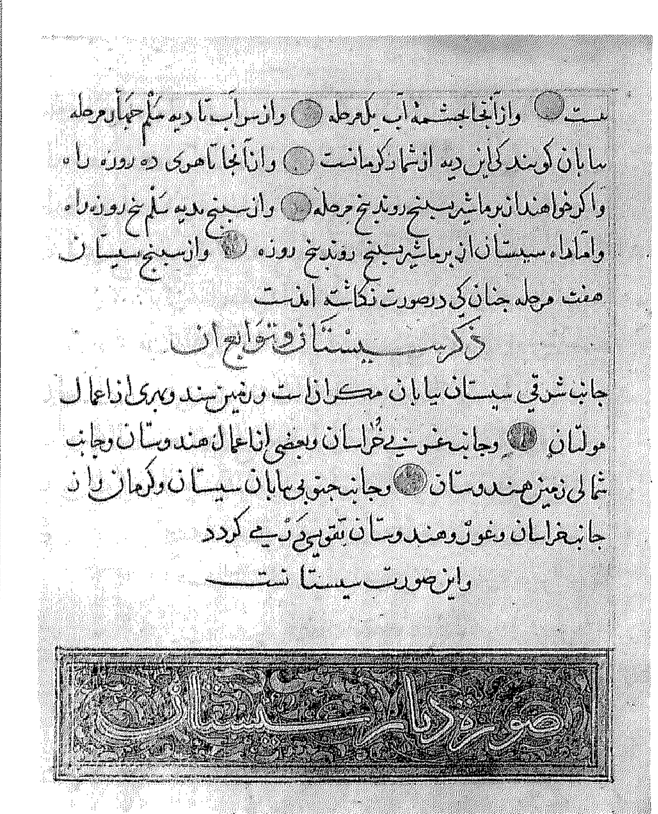
کتابی در علم تاریخ به خط نسخ بر کاغذ دولت‌آبادی که در ٦٤١ صفحهٔ ۲۵ سطری نوشته شده و اندازهٔ هر سطر ۸ سانتی‌متر است. صفحهٔ اول کتاب، سرلوحی مذهّب مرصع دارد و جلد آن تیماج قرمز کهنهٔ بغدادی است.


ماهان
كردكان
سعد

۴۳ـ ترجمهٔ کتاب مسالک‌الممالک

ابعاد: ۳۲/۹ × ۲۳/۹ سانتی‌متر
رقم: ابن‌الساوجی
۷۲۶ هـ . ق.
اصفهان
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ۳۵۱۵

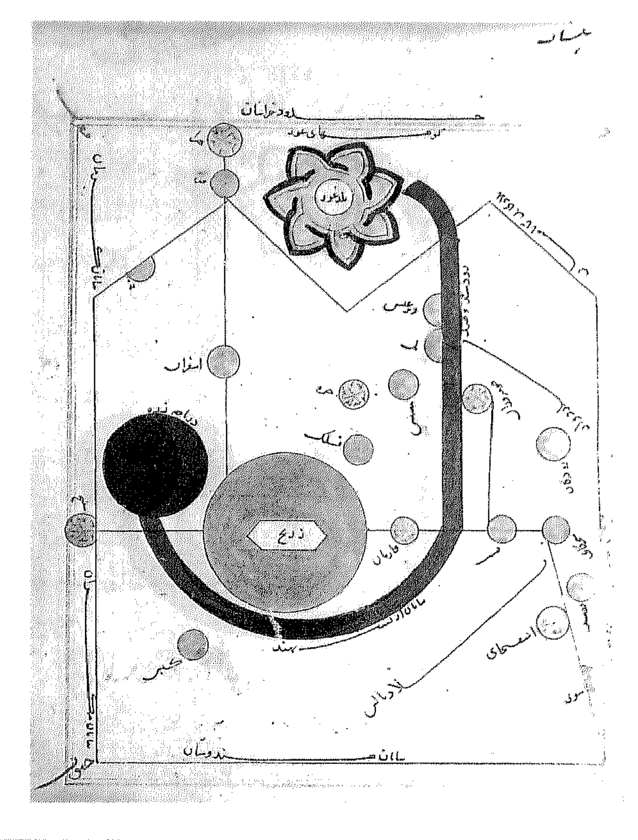
ترجمهٔ کتاب مسالک الممالک، در علم جغرافیا، به خط نسخ، در ۲۷۵ صفحهٔ ۱۵ سطری، اندازهٔ هر سطر ۱۶/۵ سانتی‌متر. صفحهٔ اول دارای سرلوح مذهّب مرصع است و تمامی صفحات جدول سرخ و علائم مذهّب دارند. اسامی در متن به خط ثلث و با مرکب سرخ نوشته شده و سر سخن‌ها به خط ثلث و سفیداب، روی متن زر بوته‌اندازی شده دیده می‌شود. بیست نقشهٔ الوان دارد و رقم کاتب، تاریخ تحریر و محل تحریر در صفحهٔ پایان چنین آمده‌است: «تمام شد ترجمه کتاب مسالک‌الممالک بپیروزی، روز آدینه چهارم محرم‌المیمون سنه ست و عشرین وسبعمائه الهجریه، علی یدی العبد الضعیف .... الاحد ابی المحاسن محمد بن سعد بن محمد النخجوانی المعروف بابن الساوجی.... بمدینه اصفهان...».


نست واز آنجا بچشمهٔ آب یک مرحله واز سر آب تا دیه سلم چهار مرحله
بیابان کویند کی این دیه از شمار کرمانست واز آنجا تا هری ده روزه راه
واکر خواهند از برماشیر بسبنج رود پنج مرحله واز سبنج بدیه سلم پنج روزه راه
واما راه سیستان از برماشیر بسبنج رود پنج روزه واز سبنج سیستان
هفت مرحله چنان کی در صورت نگاشته امدست

ذکر سیستان و توابع آن

جانب شرقی سیستان بیابان مکران است و زمین سند وبعضی از اعمال
مولتان وجانب غربی خراسان وبعضی از اعمال هندوستان وجانب
شمالی زمین هندوستان وجانب جنوبی بیابان سیستان وکرمان واز
جانب خراسان وغور وهندوستان بتقویسی دری کردد
واین صورت سیستانست

صورة دیار سیستان



٤٤ـ برگی از شاهنامه

ابعاد ۱۶×۱۲/۵ سانتی‌متر
مکتب شیراز
سدهٔ هشتم هـ. ق.
موزهٔ رضا عباسی
شمارهٔ موزه: ٦۰۱

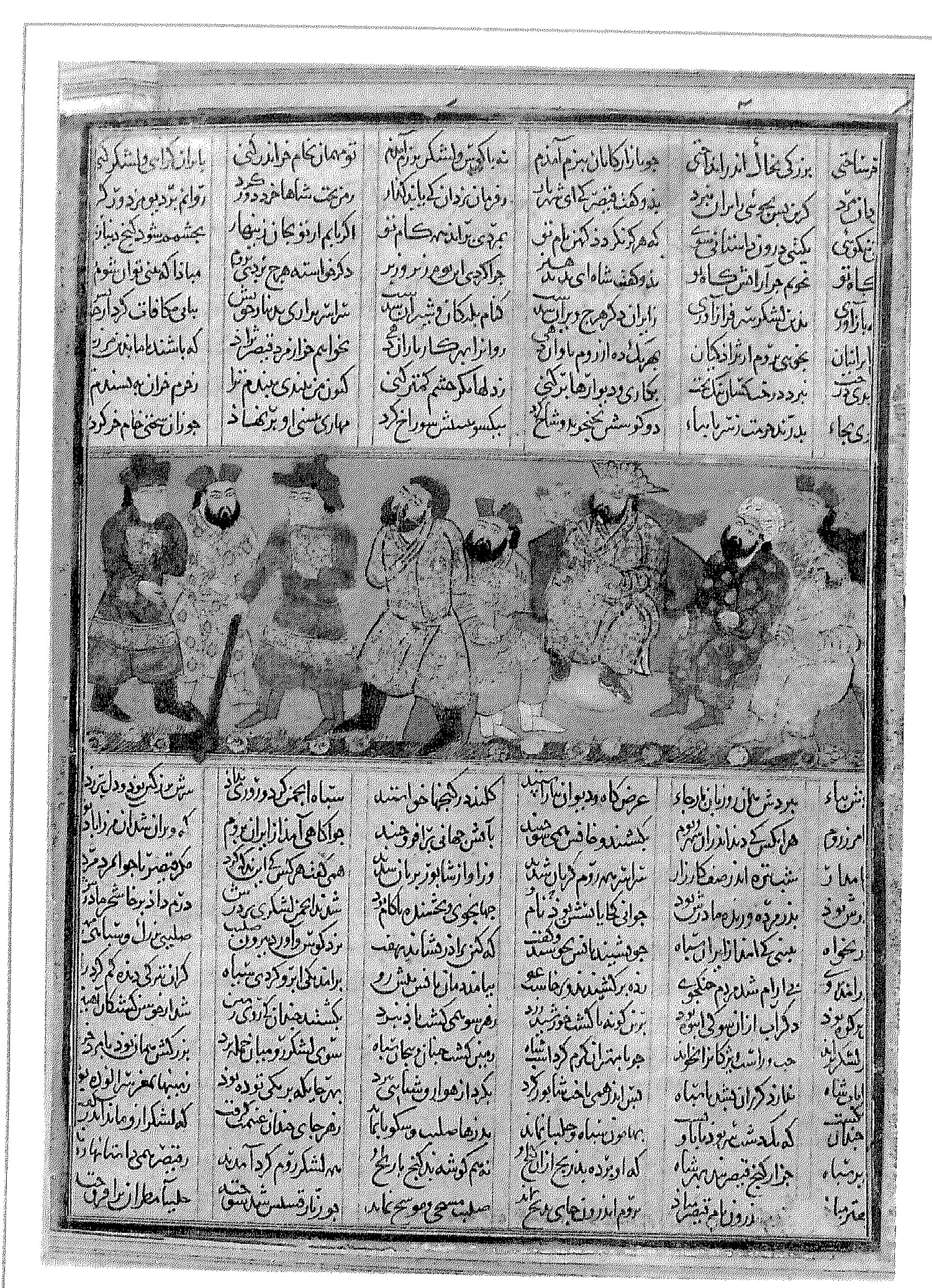
برگی از شاهنامه، صحنهٔ شکار را نشان می‌دهد. پهلوانی در حضور جمعی از ناظران متشکل از گروهی پنج نفری در یك طرف و یك نفر در سمت دیگر، تیری را از کمان به سوی پرنده‌ای در حال پرواز رها کرده و پرنده در حال افتادن است. نگاره در وسط متن و در قابی به شکل مستطیل جای دارد. رنگهای طلایی، سیاه، سفید، لاجوردی کمرنگ و پررنگ و قرمز نقش‌آفرین این صحنه‌اند. اشعار به خط نسخ نوشته شده‌اند و در شش ستون جدول‌بندی شده جای دارند.

۴۵ــ برگی از شاهنامه

ابعاد: ۱۶×۱۲/۵ سانتی‌متر
مکتب شیراز
سدهٔ هشتم هـ. ق.
موزهٔ رضا عباسی
شمارهٔ موزه: ۲۵۳۱

برگی از شاهنامه، صحنهٔ رسیدن نامهٔ سام به منوچهرشاه را در یك مجلس بزم نشان می‌دهد. منوچهرشاه در میانهٔ جمعی متشکل از ده نفر که هر یك سازی یا تنگی در دست دارند نشسته است. نگاره در مرکز متن و قابی به شکل مستطیل و بر زمینه‌ای از طلا جای‌دارد که رنگهای لاجوردی کم‌رنگ و پررنگ، سفید و اخرایی آن را زینت می‌دهند. اشعار به خط نسخ نوشته شده‌اند و در شش ستون جدول‌بندی شده جای دارند.

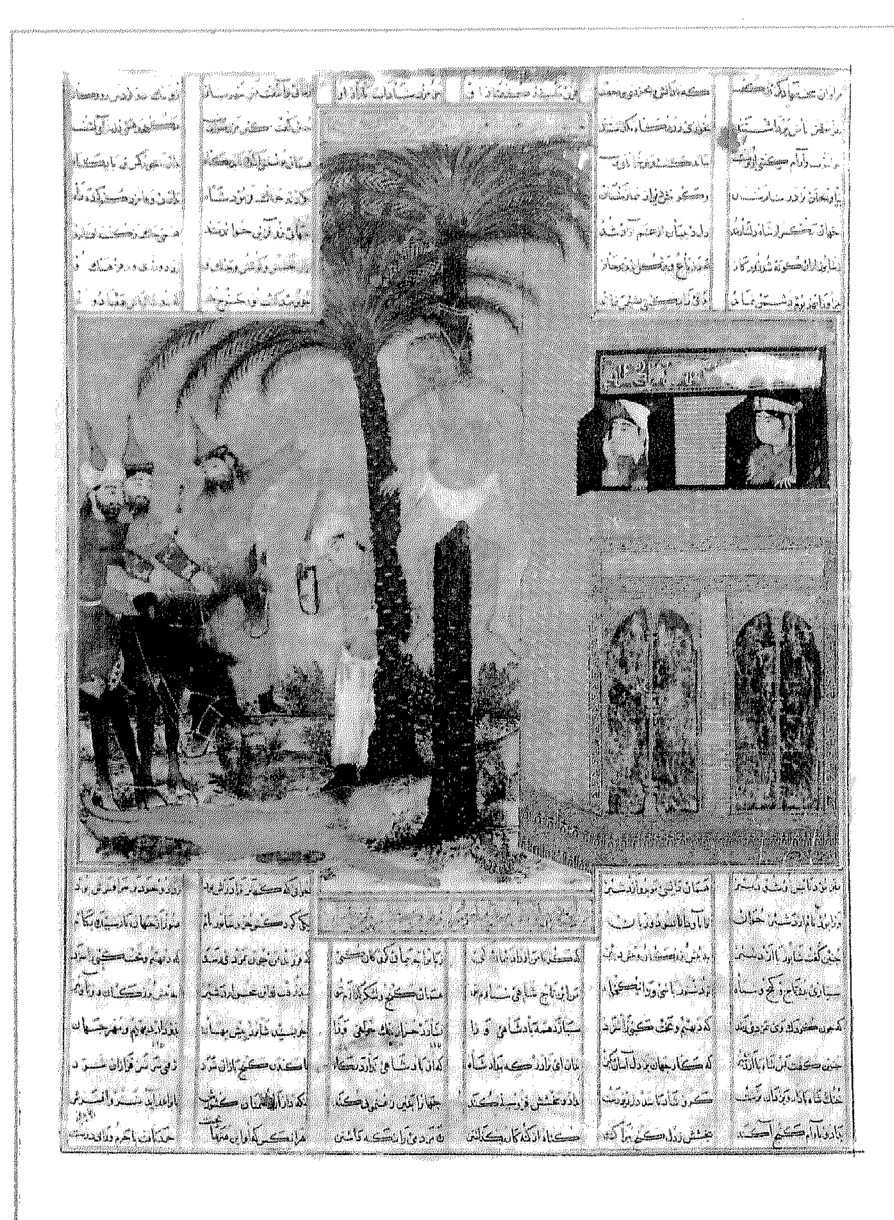




۴۶ــ برگی از شاهنامه

ابعاد: ۱۶×۱۱ سانتی‌متر
مکتب شیراز
سدهٔ هشتم هـ. ق.
موزهٔ رضا عباسی
شمارهٔ موزه: ۲۸۲۹

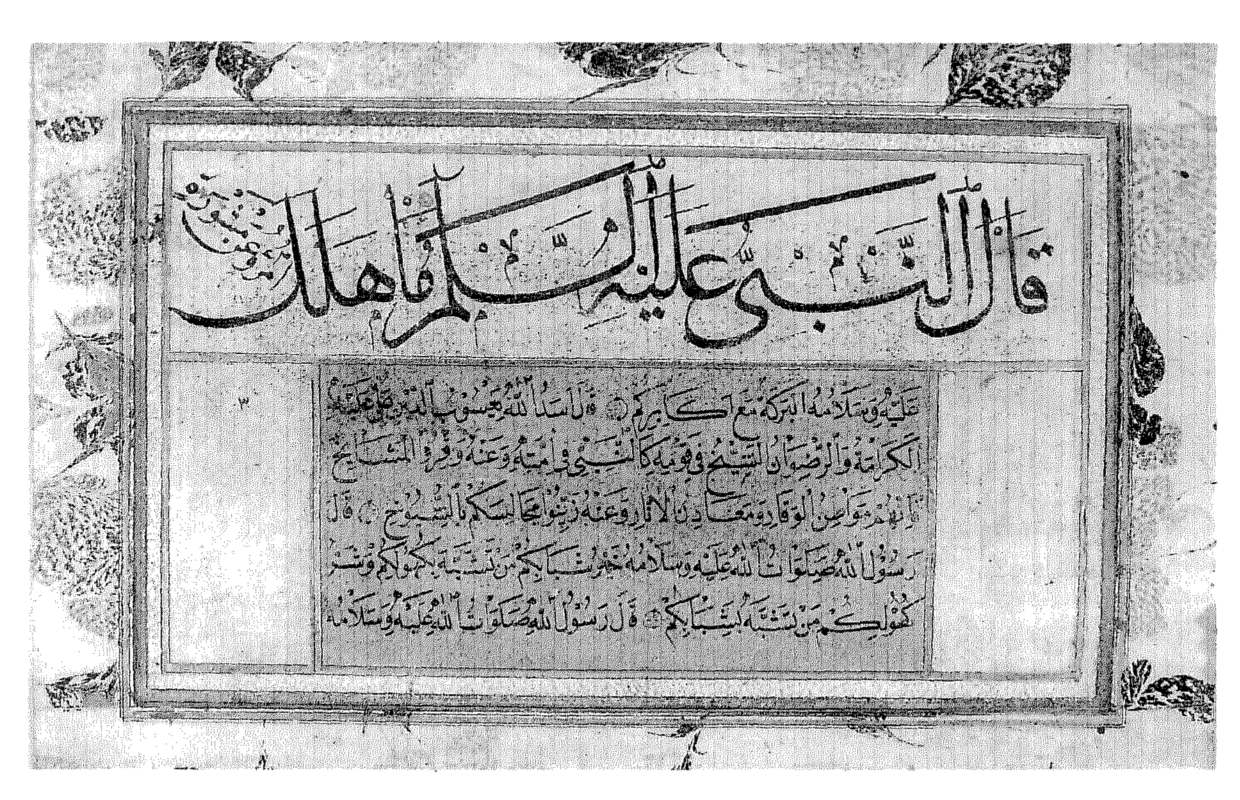
برگی از شاهنامه، شاهزاده‌ای بر تخت‌نشسته را نشان می‌دهد که شیئی شبیه به یک بادبزن با دسته‌ای بلند در دست دارد. در طرفین او جمعی هشت نفری نشسته و ایستاده‌اند. نگارهٔ متن در قابی به شکل مستطیل و بر زمینه‌ای از طلا نقش گرفته، که مجموعه‌ای از رنگهای لاجوردی کم‌رنگ و پررنگ، اخرایی، طلایی، قرمز و سیاه را به نمایش می‌گذارد. اشعار به خط نسخ و در شش ستون جدول‌بندی شده نوشته شده‌اند.



۴۷–برگی از شاهنامه

ابعاد: ۴۰/۵×۳۰ سانتی‌متر
مکتب تبریز
سدهٔ هشتم هـ. ق.
موزهٔ رضا عباسی
شمارهٔ موزه: ۲۵۳۰

برگی از شاهنامه معروف به «دموت»، صحنهٔ به‌دار آویختن مانی نقاش را بر درخت نخل در حضور چهار نفر سوار و پیاده و دو نفر که از پنجرهٔ عمارتی در کنار درختها ناظر صحنه‌اند، نشان می‌دهد. جسدی نیز برزمین افتاده است. نگاره در میانهٔ صفحه و در قابی به شکل مستطیل جای دارد که ضلع فوقانی آن در زمینهٔ نوشته‌ها پیش‌رفته است. مجموعه‌ای از رنگهای طلایی، قرمز، سبز، سیاه، اخرایی، لاجوردی و سفید بر زمینه‌ای از طلا به چشم می‌خورد. اشعار به خط نسخ نوشته شده‌اند و در شش ستون جدول‌بندی شده قرار دارند.



۴۸ــروایتی از حضرت محمد (ص)

ابعاد: ۱۰/۵×۱۷/۵ سانتی‌متر

موزهٔ رضا عباسی

شمارهٔ موزه: ۲۲۸۲

عبارت «قال النبی علیه‌السلام ماهلك»، به خط ثلث، شروع قطعه خطی است که با روایت حضرت رسول (ص)، در پنج سطر و به خط نسخ ادامه می‌یابد. زمینهٔ نخودی رنگ قسمت بالای اثر، مانند حاشیه‌ای پهن، سه طرف متن روایت را که بر زمینه‌ای به رنگ قهوه‌ای روشن نوشته‌شده فرا گرفته است. جدولهای زرین، بین حاشیه و متن و اطراف حاشیه را احاطه کرده و علائم، با طلا زینت شده‌اند.



۴۹–بخشی از حاشیهٔ یك قالی

ابعاد: ۱۳/٤×۸۱/۷ سانتی‌متر

تار: پشم

پود: پشم

پرز: پشم

تبریز

قرن دهم هجری

موزهٔ ملی ایران

شمارهٔ موزه: ۳۳۸٤

بخشی از حاشیهٔ یك قالی با زمینهٔ سرمه‌ای و نقوش شاخ و برگ اسلیمی به رنگهای لاکی و نخودی که با گره فارسی بافته شده و بیت زیر را که مطلع غزلی است از حافظ نشان می‌دهد:

جز آستان] توام در جهان پناهی نیست

سر مرا بجز این در حواله‌گا]هی نیست



۵۰– قالیچه

ابعاد: ۱۹۷x۲۵۲ سانتی‌متر
تار: نخ
پود: نخ و الیاف نقره
پرز: پشم
تبریز
اواخر قرن نهم هـ. ق.
موزهٔ فرش ایران
شمارهٔ موزه: ۲۵۱

قالیچه‌ای ۶۰ رج که با گره متقارن بافته شده و زمینهٔ آن از اسلیمیهای ماری و نقش حیوانات پوشیده شده است. ترنج شکیلی با زمینهٔ سبز و اسلیمیهای دهن‌اژدری و نیز تصویر چهار پرنده در مرکز قالیچه به نمایش درآمده و حاشیهٔ اصلی آن را کتیبه‌هایی از اشعار حافظ با این مطلع تزئین می‌دهد:

می خواه و گل‌افشان کن از دهر چه می‌جویی
این گفت سحرگه گل بلبل تو چه می‌گویی

این حاشیه با حاشیه‌های فرعی منقوش به اسلیمیهای ماری تکراری محاط شده است.



۵۱ـقالیچه

ابعاد: ۲۷۱x۳۵۴ سانتی‌متر

تار: نخ

پود: نخ

پرز: پشم

تبریز

اواسط قرن یازدهم ه. ق.

موزهٔ فرش ایران

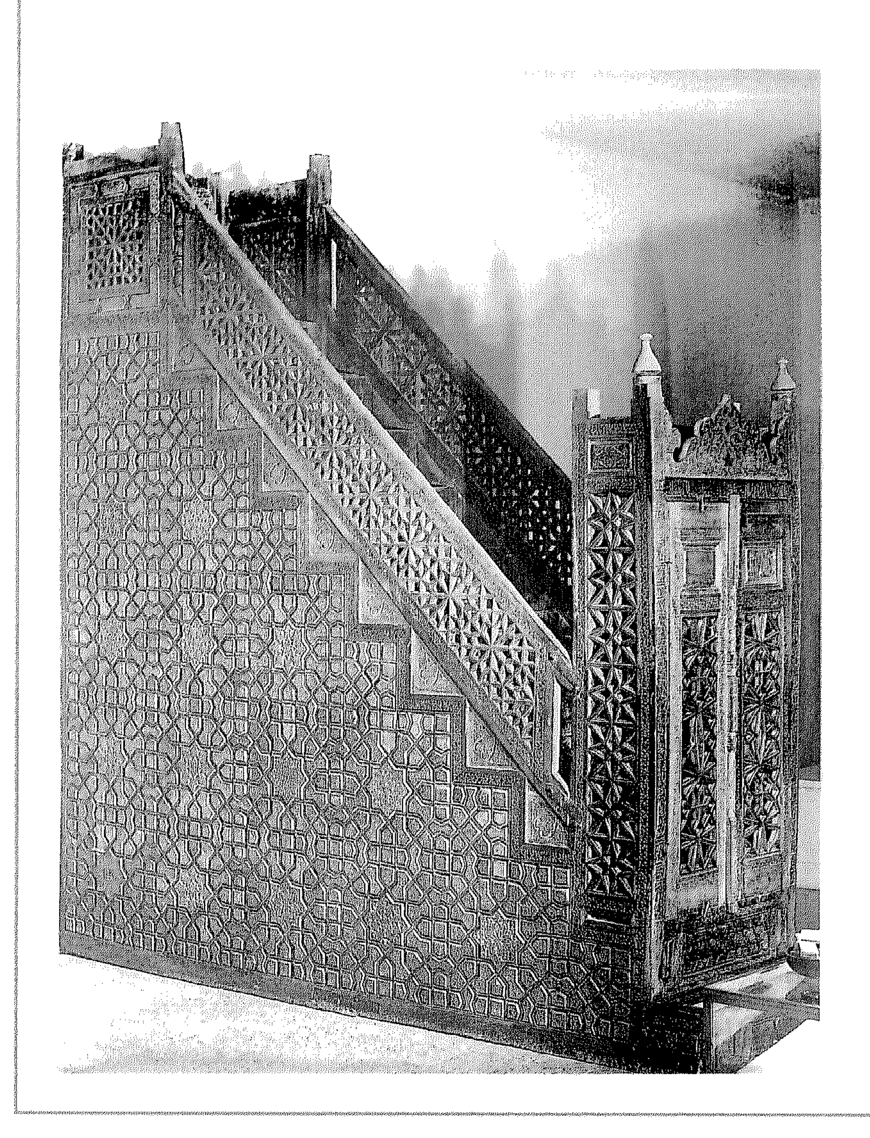
شمارهٔ موزه: ۱۷۹

قالیچه‌ای ۳۵ رج که با گره متقارن بافته شده و زمینهٔ‌آن از گلهای شاه‌عباسی و شاخ و برگهای اسلیمی پوشیده شده است. زمینهٔ قالیچه، نقش سیمرغ و اژدها را به نمایش گذاشته که اولی نقش اساطیری ایرانی و نماد قدرت معنوی است و دیگری نقشی به عاریت گرفته از چین و نماد قدرت مادی. حاشیهٔ اصلی قالیچه را ابیاتی از حافظ با این مطلع تزئین می‌دهد:

تـا سایهٔ مبـارکت افتاد بـر سرم

دولت غلام من شد و اقبال چاکـرم

این حاشیه با دو حاشیهٔ فرعی محاط شده است.



۵۴ــمنبر چوبی

عرض: ۱۰۰ سانتی‌متر؛ ارتفاع: ۳۸۷ سانتی‌متر؛ طــول: ۲۲۸ سانتی‌متر

مسجد سوریان در بوانات فارس

قرن هشتم هـ. ق.

موزهٔ ملی ایران

شمارهٔ موزه: ۳۲۷۶

این منبر که، براساس کتیبهٔ حاشیهٔ آن که به خط ثلث و زبان عربی نوشته شده، ظاهراً در سال ۷۷۱ هـ. ق. به دستور خواجه عزالدوله مظفرالملك، از محـل ماترك خـواجه رکن‌الدوله، ساخته شده یازده پله دارد و بدنهٔ آن را منبتی عالی از اشکال هندسی و گل و برگ زینت می‌دهد. دری دو لنگه که لنگهٔ سمت چپ آن از بین رفته و لنگه‌ای جدید به جای آن قرار گرفته عبارت «لااله‌الاالله» را (بر لنگهٔ راست) نشان می‌دهد که ظاهراً بقیهٔ آن (محمد رسول‌الله) می‌بایست بر لنگهٔ چپ بوده باشد که اکنون نیست. برپلکان بالایی منبر نیز آیهٔ ۲۵۵ از سورهٔ «البقره» نوشته شده است.

۵۳ـ صندوق قبر

ابعاد: ارتفاع: ۸۲ سانتی‌متر؛ طول: ۱۷۳ سانتی‌متر؛ عرض ۶۸/۳ سانتی‌متر

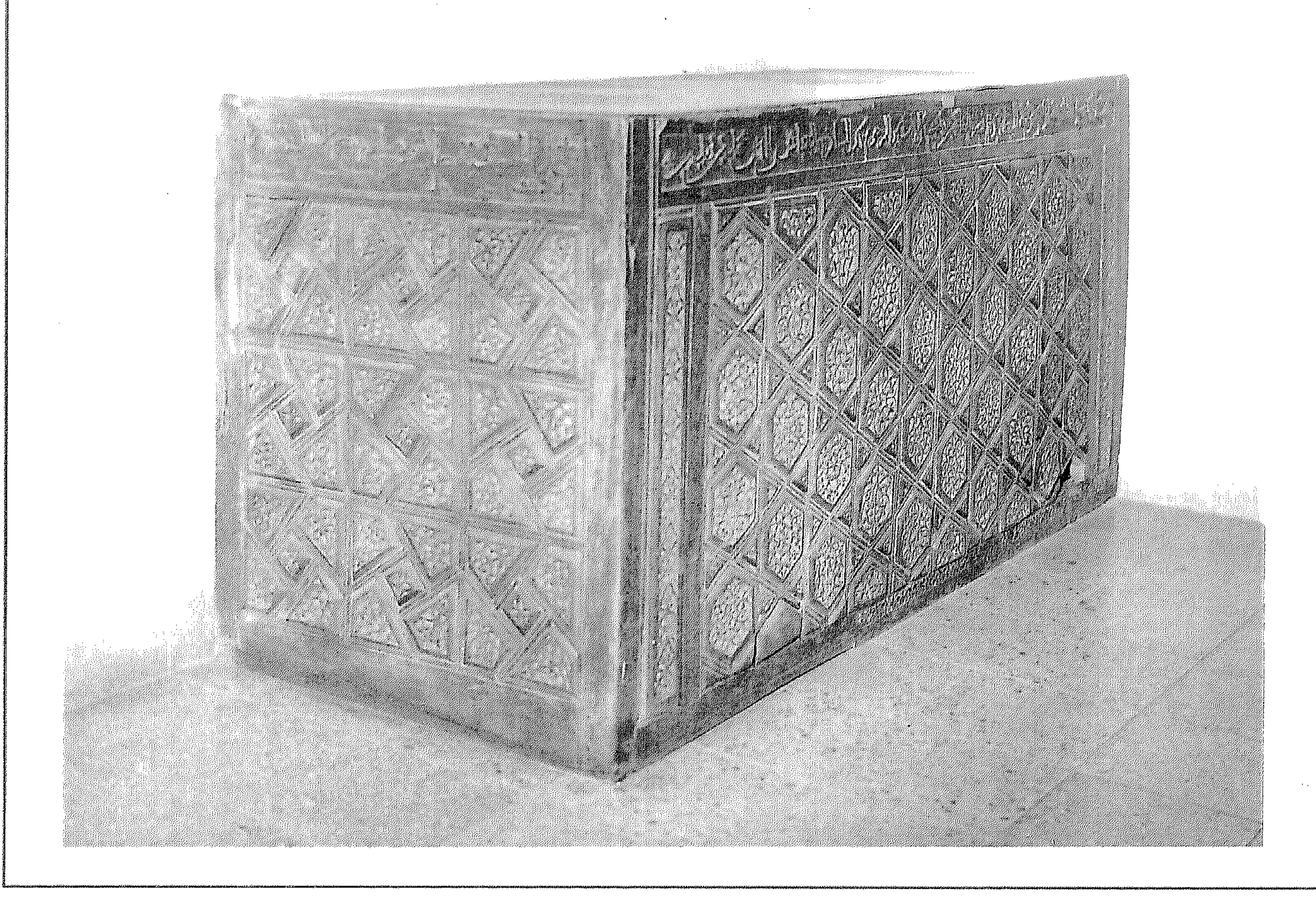
۷۱۹ هـ. ق.

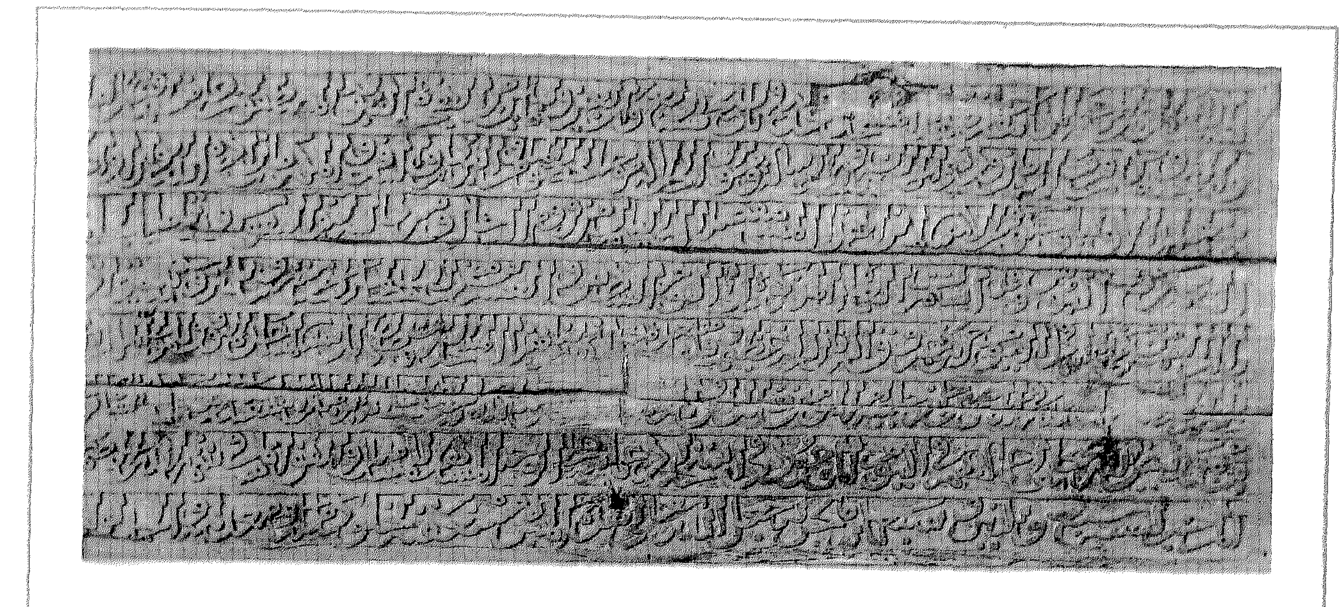
ساروق

موزهٔ ملی ایران

شمارهٔ موزه: ۳۲۹۱

پوشش صندوقی منبت‌کاری شده به اشکال هندسی و گل و برگ اسلیمی که به امامزاده هفتاد و دو تن در ساروق تعلق داشته است. کتیبهٔ بالای دیواره‌های این پوشش، صاحب قبر را «نصرت‌خاتون» دختر «شمس‌الدین محمد» و تاریخ ساخت آن را ربیع‌الاول ۷۱۹ هـ. می‌داند. عمل منبت‌کاری تنها در دو دیوارهٔ پوشش انجام گرفته و دو دیوارهٔ دیگر، محل تکیهٔ آن به دیوار بوده است.





٥٤ـکتیبهٔ چوبی

ابعاد: ۷۳×۱۷۷/۵ سانتی‌متر

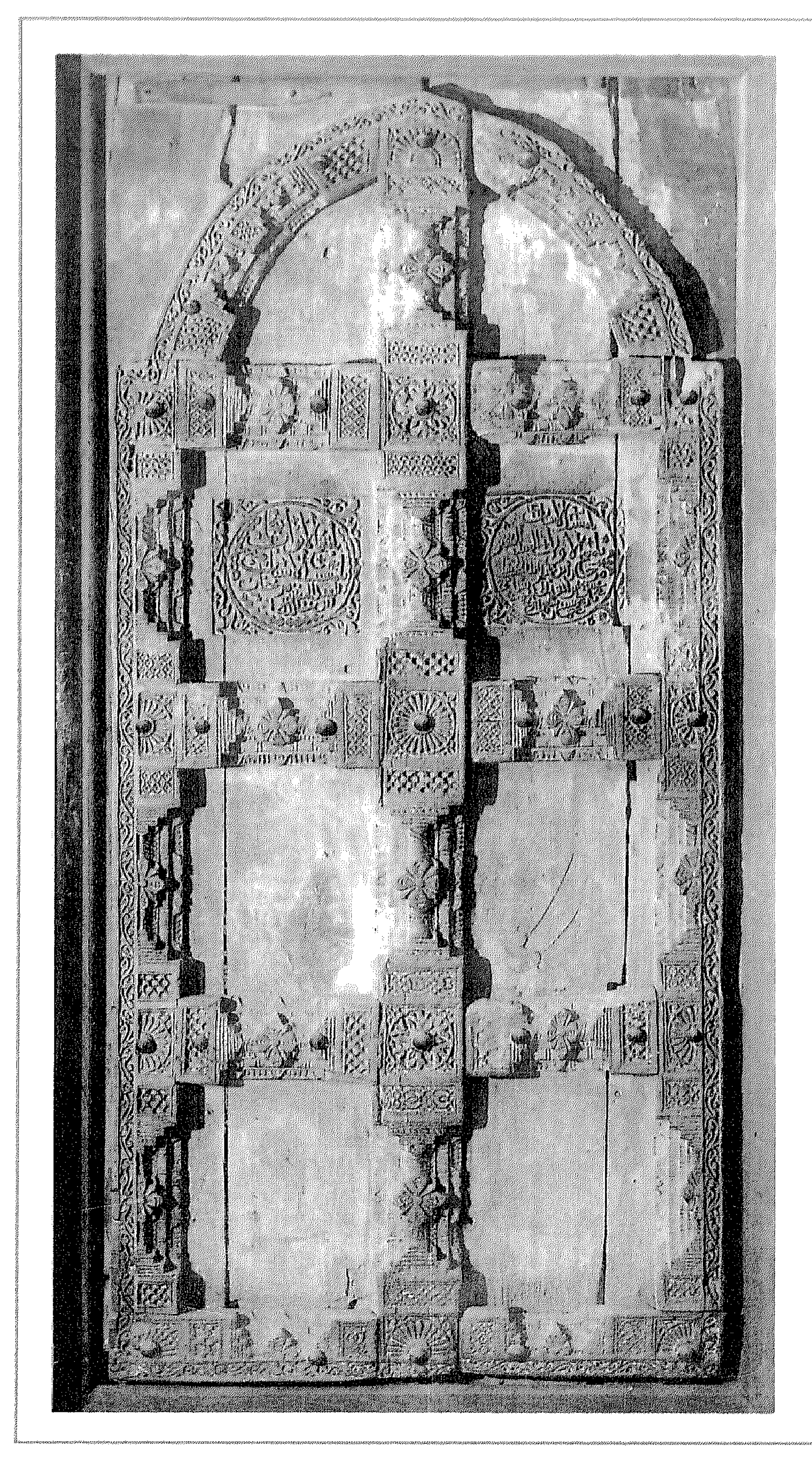
محل نامعلوم

۷۳۷ هـ. ق.

موزهٔ ملی ایران

شمارهٔ موزه: ۲۰۸۲۷

کتیبه‌ای به خط ثلث و زبان عربی در هشت سطر حاکی از وجود مسجدی در سال ۲۴۴ هـ. ق. که نامی از مسجد و محل آن نمی‌رود. ظاهراً مسجد مذکور در ۲٦ رمضان سال ۷۳٦ هجری، در اثر زلزله‌ای شدید، آسیب دیده و سپس بنابه دستور حکمران وقت بازسازی شده است. تاریخ پایان کار مرمت را رجب‌المرجب ۷۳۷ نگاشته‌اند. در کتیبه‌شکستگیها و ترکهایی دیده می‌شود که به نظر عمدی انجام گرفته است. مثلا در محل نام حکمران، متنی در کتیبه دیده نمی‌شود که احتمالا به دست حاکم بعدی از بین رفته است.



٥٥-در چوبی

ابعاد: ۸۱×۱۷۲ سانتی‌متر
مازندران
٧٥٤ هـ. ق.
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ۳۳۰۷

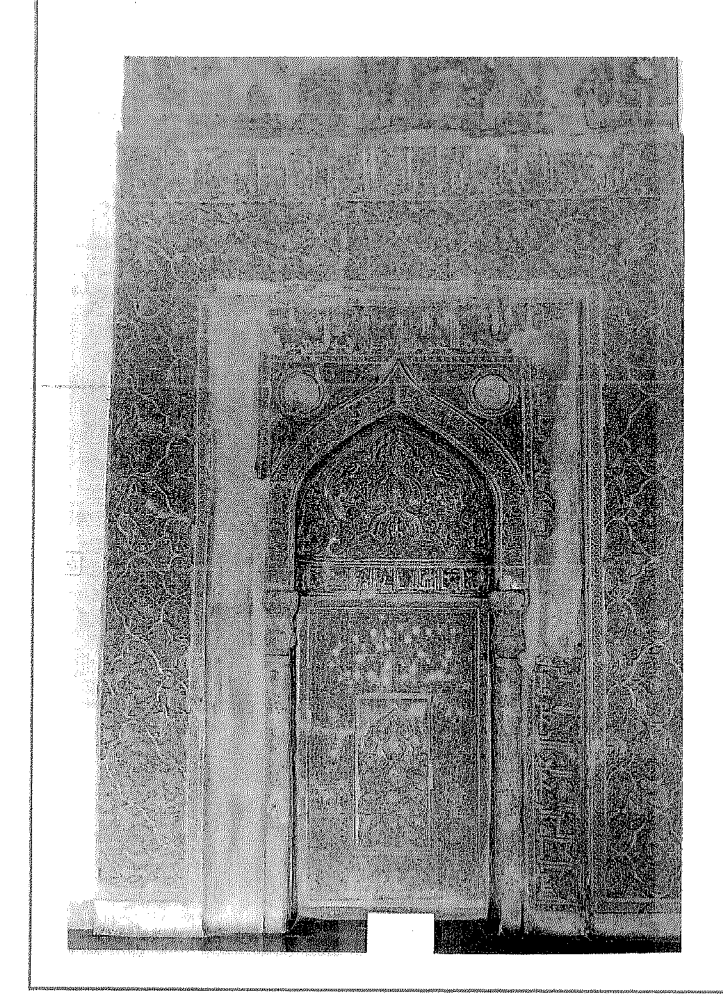
دری منبت‌کاری شده، دارای قوس جناقی و بازوهایی با نقوش هندسی کنده‌کاری شده که با ۳۱ گل‌میخ فلزی تزئین شده است. کتیبه‌ای کوچك به خط ثلث و زبان عربی، نام سازنده را «مرجان‌ابن‌عبدالله‌الحسینی» و تاریخ آن را ٧٥٤ هـ. معرفی می‌کند. کتیبه درون دو دایره، که خود درون دو مربع قرار دارند، بر هر دو لنگهٔ در نوشته شده است.



۵۶ـ محراب کاشی

ابعاد: ۳۳۲/۵ × ۲۱۲ سانتی‌متر
کاشان
۷۱۳، ۷۳٤ هـ. ق.
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ۳۲۷۰

کاشی نقاشی شده به رنگهای لاجوردی و فیروزه‌ای زیر لعاب ، زرین فام قهوه‌ای روی لعاب . این محراب نمونه‌ای از ادامهٔ هنر سفالگری در سدهٔ هشتم هجری است که به بقعهٔ امامزاده علی بن جعفر (ع) تعلق دارد و به «در بهشت» معروف است. اسلیمیهای برجسته و آیاتی از کلام‌الله مجید به خط ثلث که لعاب لاجوردی درخشانی دارند در میانهٔ اسلیمیهای سفید لعاب زمینه، نمایانند. این تزئینات درزمینه‌ای زرین‌فام قهوه‌ای که با پیچکهای ظریف پر شده شکل گرفته‌اند و با لعابهای فیروزه‌ای و لاجوردی جلوه می‌کنند. نوشتهٔ حاشیهٔ پهن دور محراب با «بسم‌الله الرحمن‌الرحیم» شروع می‌شود و با آیات ٥٤ و ٥٥از سورهٔ «الاعراف» ادامه می‌یابد. دوخشت آخر کاشی حاوی نام سازنده و تاریخ ساخت است: «کتب فی‌غرة رمضان سنه اربع و ثلثین وسبعمائه، عمل‌العبد یوسف بن علی بن محمود بن ابی‌طاهر کاشی‌کار». حاشیهٔ باریك بین ستونها شامل سورهٔ «الحمد» و تاریخی دیگر «۷۱۳» است. دو تاریخ ۷۱۳ و ۷۳٤ که در دو محل مختلف محراب ذکر شده، نمایانگر آن است‌که بخش درونی محراب در سال ۷۱۳ ساخته شده و بیست ویك‌سال بعد حاشیهٔاطراف به‌آن افزوده شده است. برحاشیهٔ داخلی سورهٔ «النصر» نوشته شده، و برپیشانی بخش داخلی، صلوات بر چهارده معصوم نقش بسته که گویای رواج مذهب شیعه در این سده در ایران است. سازندهٔ این محراب «یوسف کاشی»، آخرین فرد از معروف‌ترین خانوادهٔ کاشی‌گر در کاشان است.



۵۷ـ محراب گچبری

ارتفاع: ۴۱۲ سانتی‌متر؛ عرض: ۲۶۳ سانتی‌متر
اشترجان (اصفهان)
۷۰۸ هـ. ق.
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ۳۲۷۱

محراب گچبری مسجد اشترجان یکی از نمونه‌های محرابهای گچبری سدهٔ هشتم است که با نقوش اسلیمی و هندسی، و همچنین نوشته‌هایی به خط کوفی و ثلث آراسته است. از آنجا که نوشتن این آیات بر محرابها معمول نبوده، کتیبهٔ بالای این محراب نیزکه به‌خط‌کوفی‌نوشته‌شده‌و آیات ۲۶ و ۲۷ از سورهٔ «الرحمن» را شامل می‌شود، دراصل متعلق به محراب نبوده و بخشی از کتیبه‌ای است که سراسر بخش فوقانی دیوارمسجد را می‌پوشانده است. هنگام انتقال‌محراب، این بخش از کتیبه نیز همراه آن منتقل شده و در حال حاضر بخشهایی از آن از بین رفته است.

پایین کتیبهٔ الحاقی برپیشانی محراب سورهٔ «الاخلاص» به‌خط ثلث نوشته شده، و بر حاشیهٔ پهن اطراف، آیات ۱، ۲، ۳ و کلمهٔ شروع آیهٔ ۴ از سورهٔ «المؤمنون» به خط کوفی مشاهده می‌شود که در اثر مرمت بخشهایی از آن موجود نیست. برپیشانی هلالی بالای دهانهٔ محراب سورهٔ «فاتحه» به قلم ثلث نقش بسته و در حاشیهٔ داخل، حدیثی نبوی «قال النبی علیه‌السلام الدنیا مزرعةالاخرة» به خط کوفی نوشته شده است. در دو طرف بدنهٔ داخلی، بر سمت راست، امضای سازندهٔ محراب: «عمل مسعود کرمانی» و بر سمت چپ تاریخ ساخت «فی سنه ثمان و سبعمائه» به خط ثلث ذکر شده است.

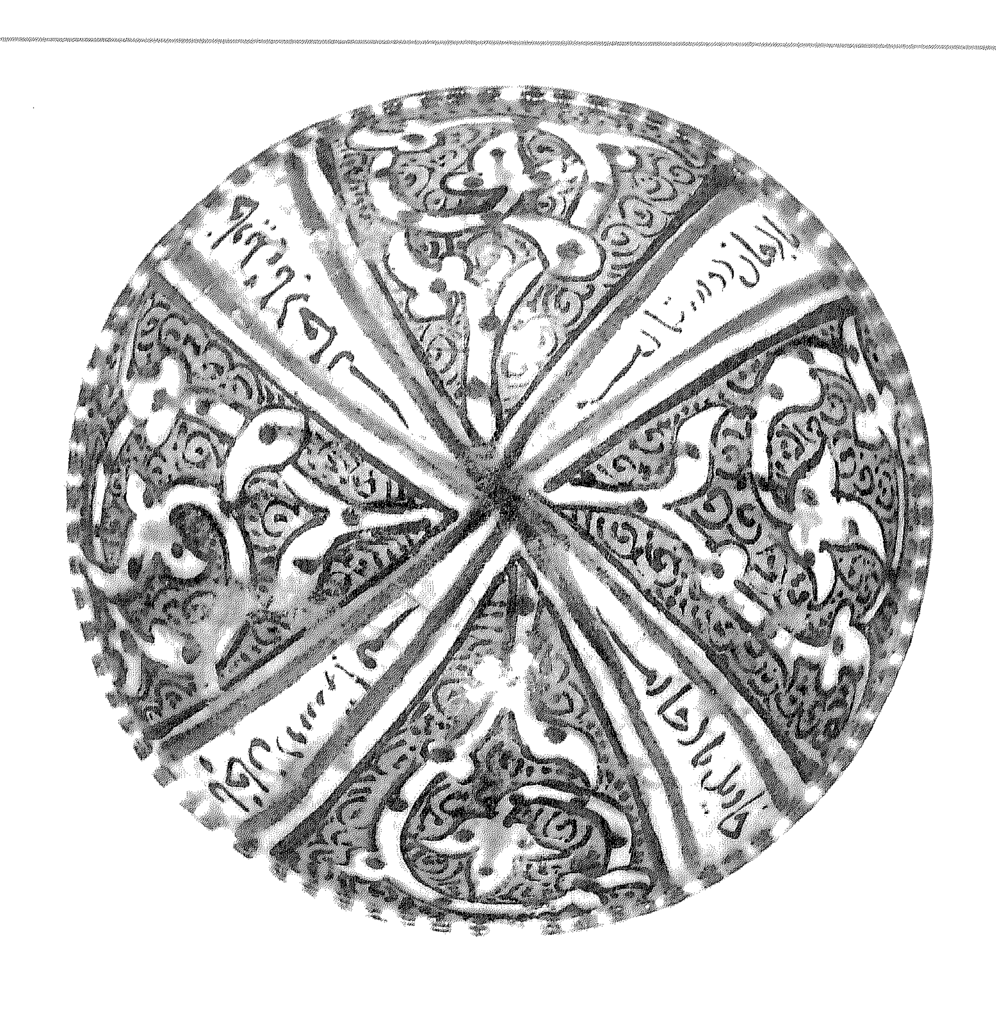
۵۸-سنگ قبر کاشی

ابعاد: ۱۶۳/۳ × ۷۸/۳ سانتی‌متر
کاشان
سدهٔ هشتم هـ. ق.
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ۳۲۸۸

کاشی نقاشی شده به رنگهای لاجوردی و فیروزه‌ای زیر لعاب، زرین‌فام قهوه‌ای روی لعاب کاشی‌های زرین‌فام محرابی‌شکل، برای سنگ قبر بزرگان نیز به کار گرفته شده است. گرچه بر این سنگ قبر که متعلق به امامزاده‌ای در کنار بقعهٔ علی بن جعفر (ع) در قم است، تاریخی نوشته نشده، ولی نوع کاشی استفاده شده، آن را به سدهٔ هشتم هجری ربط می‌دهد.

سه خشت کاشی نقاشی شدهٔ زرین‌فام قهوه‌ای با طرحهایی گیاهی به رنگ سفید لعاب زمینه، نقوش برجستهٔ گـل و برگهای زرین‌فام، و نوشته به خط ثلث با لعاب لاجـوردی، در حالیکه لعاب فیروزه‌ای رنگ‌هایی را تکمیل کرده است، سنگ قبر را تشکیل داده‌اند. بر حاشیهٔ باریك اطراف سنگ قبر آیاتی از کلام‌الله مجید به خط نسخ و به قلم زرین نوشته شده، حاشیه پهن شامل آیات یکم تا نیمهٔ هشتم ازسوره «یس» به خط ثلث و به رنگ لاجوردی است. نام امزادهٔ صاحب مرقد، در پیشانی و سطح داخلی به همان خط و قلم نوشته شده است:

«بعدالمضجع مشرف / و مشهد مقـدس / الامام حارث / ابن الامام احمد / ابن الامام المعصوم / زیـن‌العابدیـن / ابن الامام المعصوم / الشهید الحسین / ابن الامام الاکبـر / امیرالمؤمنین علی ابن/ ابی‌طالب علیه‌الصلوة».



۵۹ــ پیاله (کاسهٔ کوچک)

ارتفاع: ۵/۷؛ قطر دهانه ۱۱/۹ سانتی‌متر
بیرجند (خراسان)
قرن هشتم هـ. ق.
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ۲۱۵۰۷

پیالهٔ نقاشی شده روی پوشش گلی زیر لعاب شفاف. در ساخت این پیاله از روش تزئین پوشش گلی ظروف نوع سلطان‌آباد استفاده شده و گرچه به منطقهٔ خراسان تعلق دارد و از جهت تزئین با آنها متفاوت است اما وابستگی آن به کارگاه‌های سلطان‌آباد، از هر جهت مشهود است وارتباط هنری کارگاه‌های سفالگری در نقاط مختلف ایران رادراین سده نشان می‌دهد.



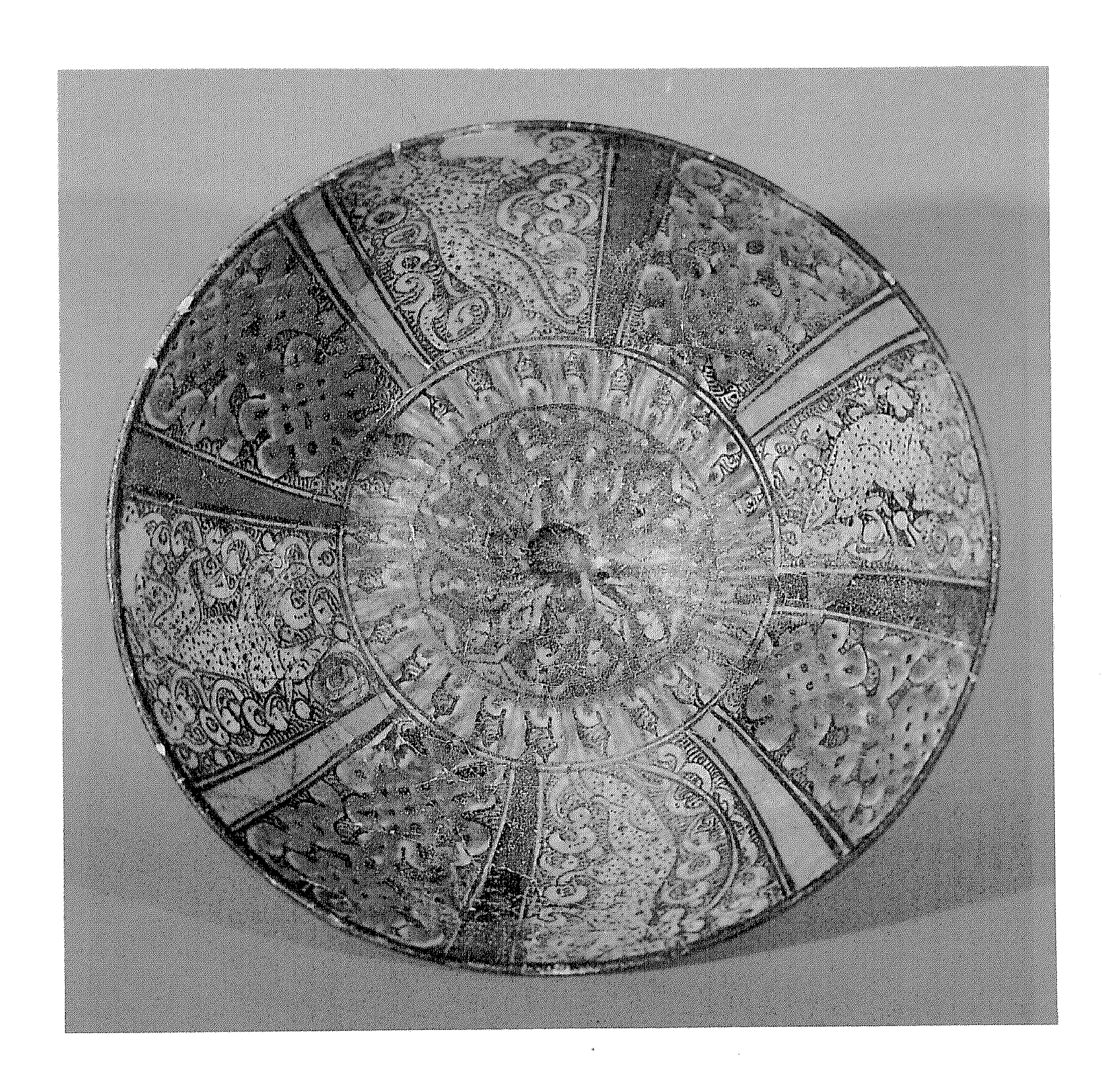
۶۰ـکاسهٔ بزرگ سفالی

ارتفاع: ۱۵/۵؛ قطر: ۳۲/۳ سانتی‌متر
سلطان‌آباد
سدهٔ هشتم هجری
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ۲۲۲۲۲

کاسهٔ نقاشی شده روی پوشش گلی زیر لعاب شفاف. در این گروه سفالینه از روش تزئین با پوشش گلی استفاده شده که از قرون گذشته در ایران متداول بوده و به منظور ایجاد نقش برجسته به کار می‌رفته است. سطح ظرف با پوشش گلی قهوه‌ای بسیار روشن پوشیده شده و نقوش اصلی با پوشش ضخیم گلی سفید رنگ ایجاد شده‌اند. در تحریر اطراف نقوش اصلی و نقوش زمینه، از رنگ سیاه استفاده شده و لعاب شفافی که دارای ته‌رنگ سبز است و بیشتر در کف داخلی جمع شده و در پایین پایه به شکل قطره‌های اشك درآمده تمام سطح را پوشانده است. پایهٔ کوچك بلند مقعر، بدنهٔ کشیده که در زیر لبه صاف است و لبهٔ پهن و تخت این کاسه، شکل رایج کاسه‌های بزرگ در این دوره را می‌نمایاند که در گذشته به آن «یخدان» می‌گفته‌اند.



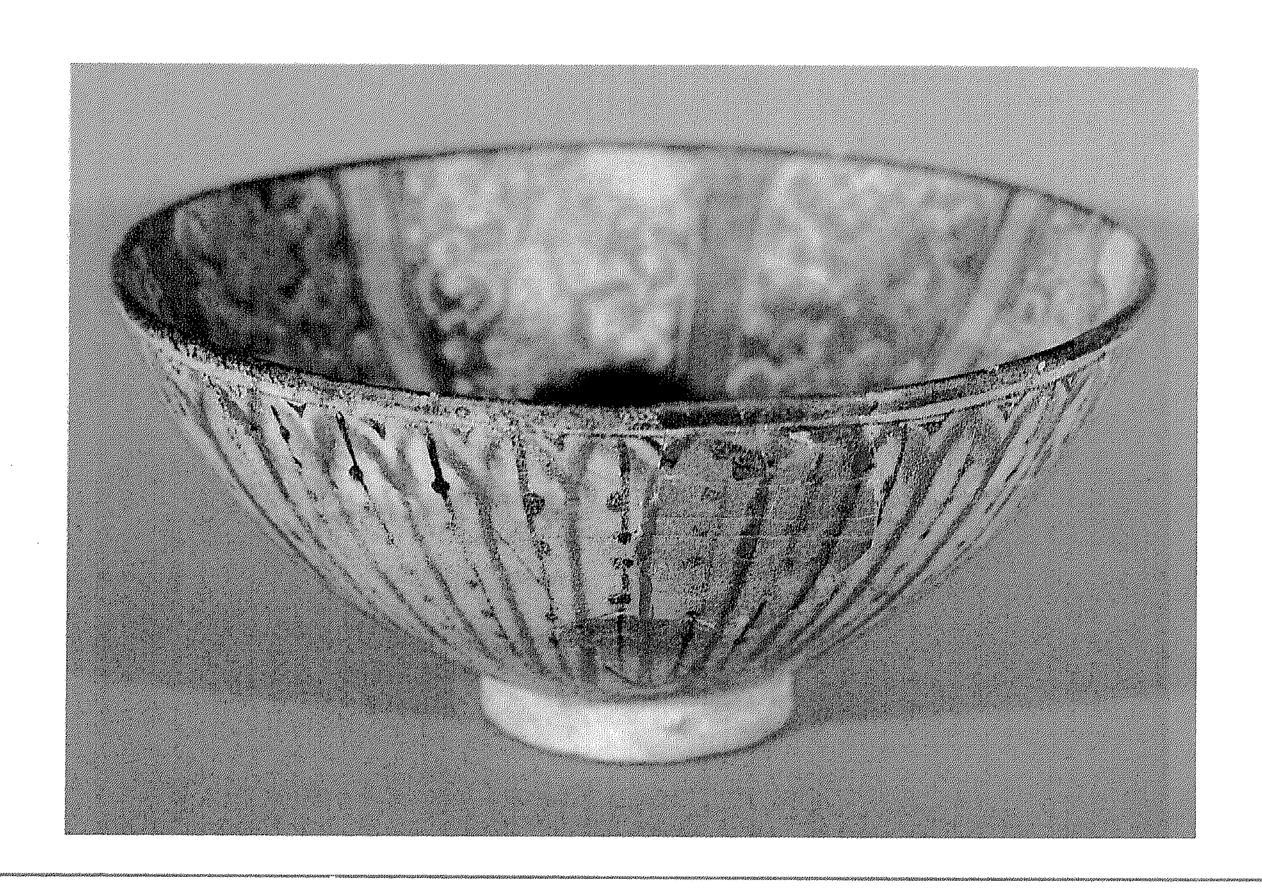
Converted by Tiff Combine - (no stamps are applied by registered version)

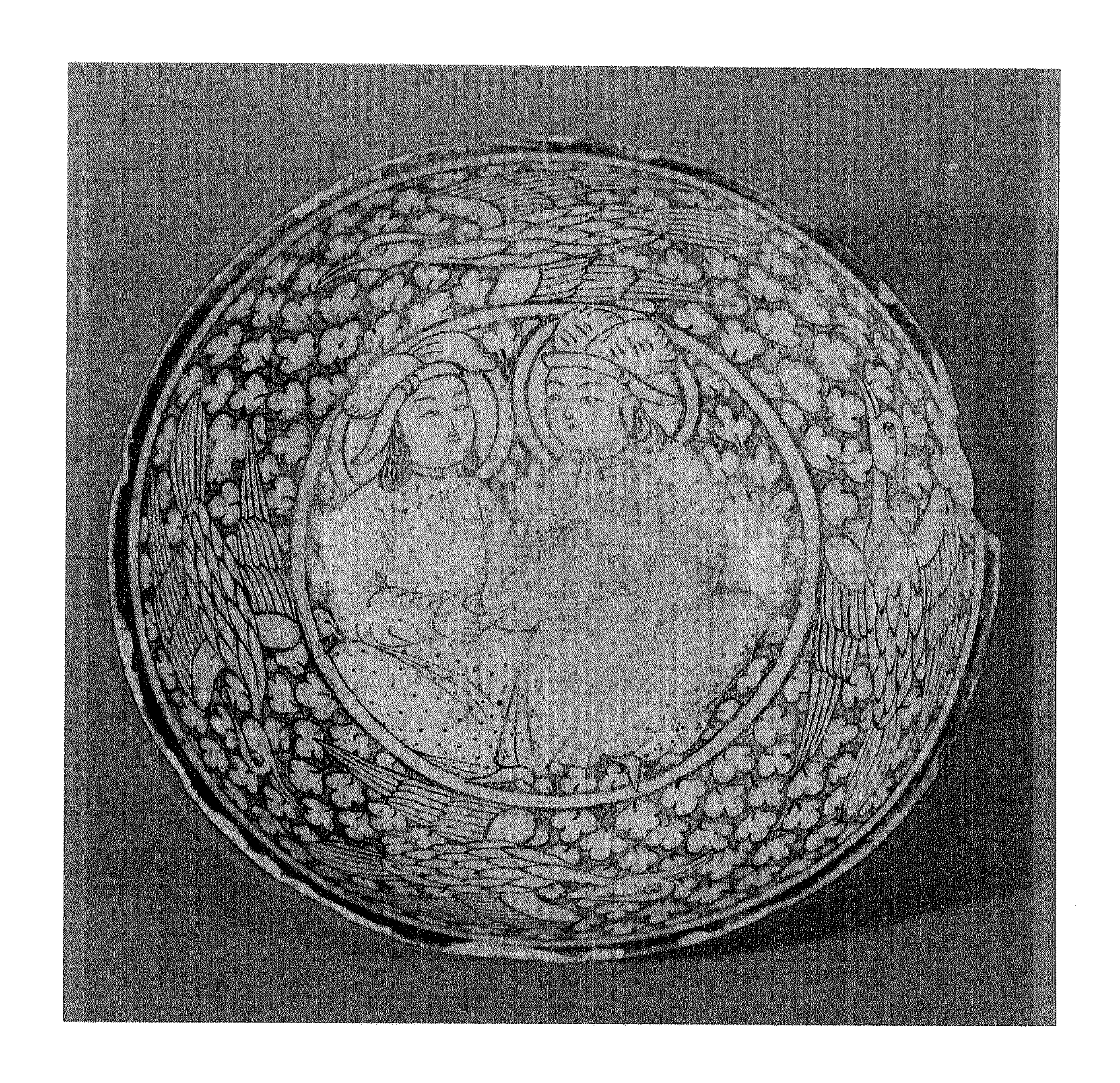


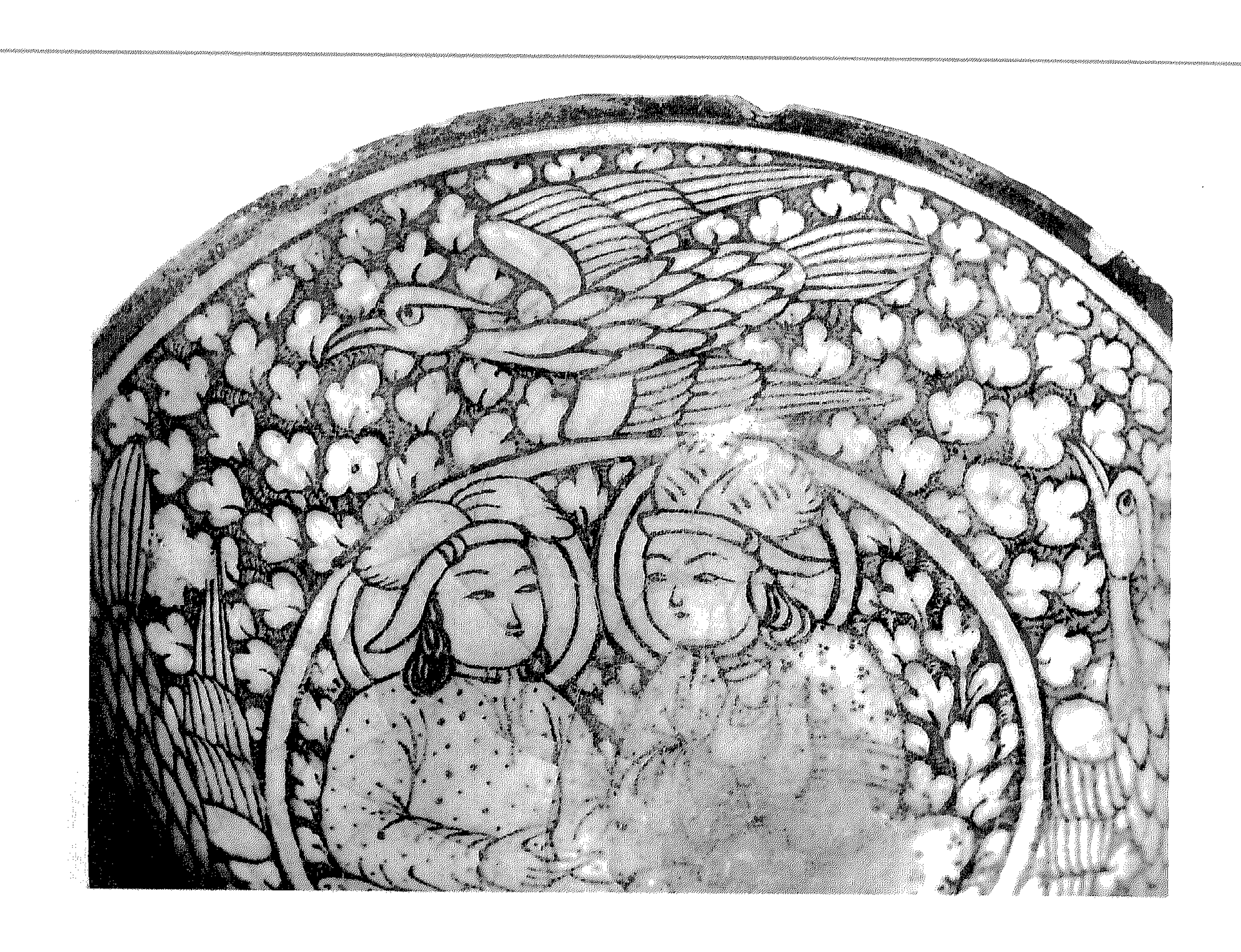
٦١ـ کاسهٔ سفالی

ارتفاع: ۱۰/۳؛ قطر دهانه: ۲۱/۲ سانتی‌متر
سلطان آباد
سدهٔ هشتم هجری
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ۳۹۸۱

این کاسهٔ نقاشی‌شده زیر لعاب نمونه‌ای‌است از ظروف نقاشی زیر لعاب که از ناحیهٔ سلطان‌آباد به‌دست آمده‌است. در این سفالینه‌ها، طرحها به رنگ سیاه، مستقیماً روی بدنهٔ سفید ظرف، طراحی شده و نقطه‌چین‌ها وهاشورهای خمیده‌ای، به همین رنگ، روی طرحها را پر کرده است. سپس رنگهای فیروزه‌ای و لاجوردی را برای تزئین اضافه کرده‌اند و زمینهٔ سفید بدنه، در فضاهایی محدود، به جا مانده است. تزئین کاسه‌های این گروه، معمولا شامل بخشهایی است که نقش آنها، یك در میان، تکرار می‌شود و سطح خارجی را ردیف گلبرگهای باریك نیلوفر که به قلم آبی تحریر یافته فرا می‌گیرد. این کاسه، با پایهٔ بلند مقعر، بدنهٔ محدب، لبهٔ صاف، و نقش تکرار شدهٔ روباهی درحال دویدن و طرحهای گیاهی، نمونهٔ کاملی از این گروه سفالینه است.



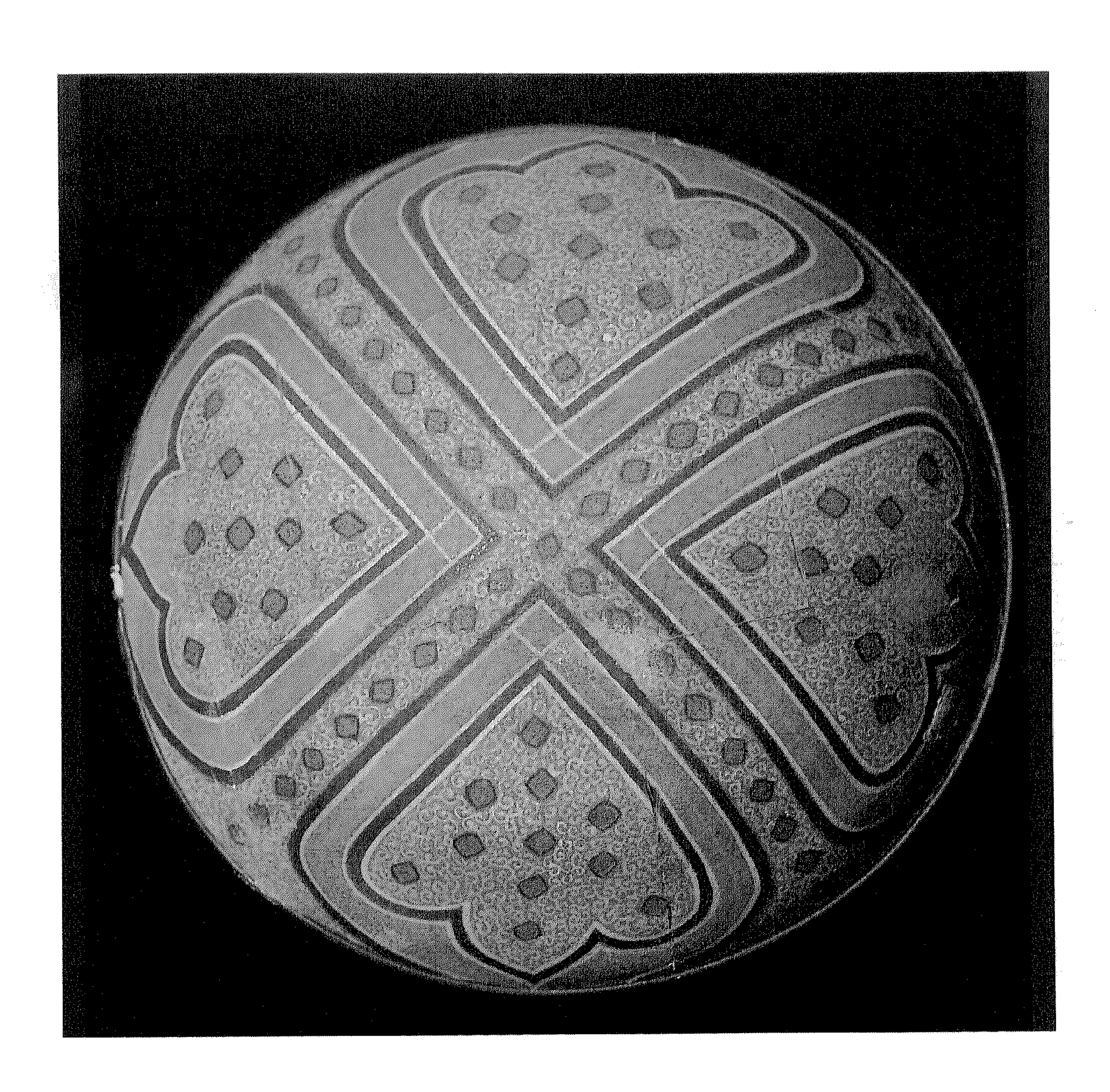




۶۴ــکاسهٔ سفالی

ارتفاع: ۹/۳؛ قطر دهانه: ۲۰/٤ سانتی‌متر
سلطان آباد
قرن هشتم ه. ق.
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ۲۲۲۱۰

کاسهٔ نقاشی شده روی پوشش گلی زیر لعاب شفاف. نقش پرندگان در حال پرواز مانند سیمرغ و اردك، حیواناتی چون غزال، و صحنه‌های درباری در زمینهٔ گل و غنچه‌های نیلوفر در سطح داخلی، خط و یا تقلید آن زیرلبه، و ردیف گلبرگها در سطح خارجی، در این نوع سفال به‌کار گرفته شده است. اگر چه برخی از عناصر تزئینی این سفالها ره آورد ارتباط با چین است، اما منشأ آنها با هیچیك از ساخته‌های چینی هم‌زمان مشابهتی ندارد. پایهٔ بلند مقعر، بدنهٔ محدب و لبهٔ صاف این نمونه، شکل رایج کاسه در این سده است. این گروه سفالینه‌ها به شکل خمره‌های کوچك، تنگ، بشقاب با لبهٔ تخت برگشته به خارج و نیز کاسه‌های بزرگ و کوچك ساخته شده‌اند. ساخت این نوع سفالینه تا نیمهٔ سدهٔ هشتم هجری متداول بوده است.



۶۴ـ کاسهٔ سفالی لاجوردی

ارتفاع: ۹/۹؛ قطر دهانه: ۱۹/۹ سانتی‌متر
سلطان‌آباد
سدهٔ هشتم هجری
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ۲۲۲۱۱

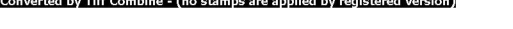
کاسهٔ نقاشی‌شده روی لعاب، با زمینهٔ فیروزه‌ای‌رنگ، از گروه‌سفالینه‌های لاجوردی محسوب‌می‌شود. رنگ‌فیروزه‌ای زمینهٔ این ظرف، خویشاوندی سفالینهٔ لاجوردی را با سفالینهٔ مینایی که ساخت آن در این قرن منسوخ شده بود آشکارا نشان می‌دهد. تزئینات ظروف لاجوردی از نوع مینایی‌ساده‌تر و رنگهای‌استفاده شده‌در نقوش آنهامحدودتر است. ساخت این نوع سفالینه در حدود اواخر قرن هفتم و نیمهٔ اول هشتم متداول بوده است.



٦٤–کاسهٔ لاجوردی

ارتفاع: ۸/۵؛ قطر دهانه: ۱۹ سانتی‌متر
سلطان آباد
سدهٔ هشتم هـ . ق .
موزهٔ آبگینه و سفالینه‌های ایران
شمارهٔ موزه: ۳۳۴ ــ س

کاسهٔ نقاشی شده روی لعاب، با پایهٔ مقعر، بدنهٔ محدب، لبهٔ صاف و تزئین چهار برگ مسبک درحالی که نوارهایی ردیف داخلی و ردیف گلبرگهای نیلوفر، سطح خارجی را پوشانده است.





٦٥ـ کاسهٔ سفالی

ارتفاع: ۸/٥؛ قطر دهانه: ۱۹ سانتی‌متر
احتمالا سلطان‌آباد
قرن هشتم ه. ق.
موزهٔ آبگینه و سفالینه‌های ایران
شمارهٔ موزه: ۳۲٤ ــ س

کاسهٔ نقاشی شده روی پوشش گلی زیر لعاب شفاف. این کاسه نمونه‌ای از گروه نقاشی شده روی پوشش گلی است که اردکی را در حال پرواز، در زمینهٔ نقوش گیاهی، نشان می‌دهد. لکه‌ها و نقطه‌چین‌های فیروزه‌ای و لاجوردی بر روی گلها و بدن اردك از تزئیناتی است که گاه در این سفالینه‌ها به کاربرده شده است. هر چند که این کاسه از نوع سفالینهٔ پوشش گلی سلطان آباد است، ولی وابستگی آن در طرح نقوش گیاهی با کاسهٔ شمارهٔ ۲۱٥۰۷ آشکارا به چشم می‌آید. در این دوره مراکز هنری تبریز و سپس سلطانیه، پایتخت ایلخانان بوده اما تا کنون مدرك مستندی دال بر وجود کارگاههای سفالگری در تبریز و اطراف آن به‌دست نیامده است و سفالینه‌هایش که از کاوشهای باستان شناسی شهر سلطانیه به دست آمده از این گروه نیست. نام‌سلطان‌آباد (اراك کنونی)، به سبب سفالینه‌هایی که در قرن هشتم در آن کشف شده، برای سفالینه‌های این سده پذیرفته شده است.

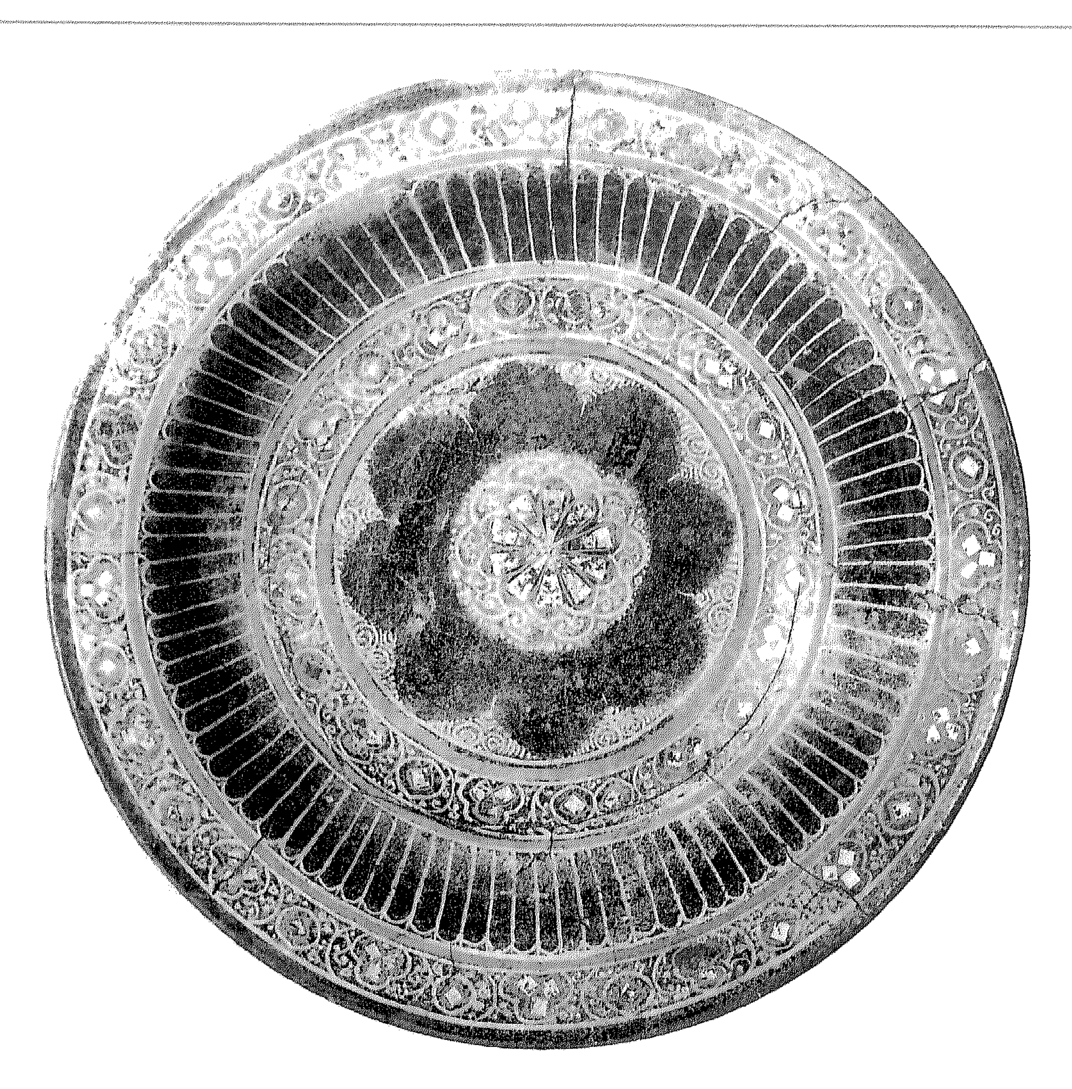


۶۶ـکاسهٔ سفالی، از نوع زرین‌فام

ارتفاع: ۱۰ سانتی‌متر؛ قطر دهانه: ۲۱/۵ سانتی‌متر
احتمالا کاشان
سدهٔ هشتم هجری
موزهٔ آبگینه و سفالینه‌های ایران
شمارهٔ موزه: ۱۲۹ـس

کاسه با رنگهای آبی و فیروزه‌ای در زیر لعاب و نقاشی زرین‌فام روی لعاب. سطح داخلی کاسه، به وسیلهٔ نوارهای آبی فیروزه‌ای و لاجوردی، به دوازده ترك تقسیم شده‌است. نوارها زیر لعاب نقاشی شده و نقوش زرین‌فام به رنگ‌قهوه‌ای مایل به زیتونی روی لعاب قرار دارند. ردیف گلبرگها که سطح خارجی را فراگرفته‌اند، یك‌درمیان، با نقوش تزئینی و نوشته به خط شکستهٔ تعلیق حاوی اشعار فارسی هستند به این مضمون:

ای گرسنه مهر تو سیـران جهان
ترسان ز فراق تو دلیـران جهـان
با چشم تو آهـوان چه دارند بدست
ای زلف تو پای‌بند شیـران جهـان



۶۷-بشقاب سفالی لاجوردی

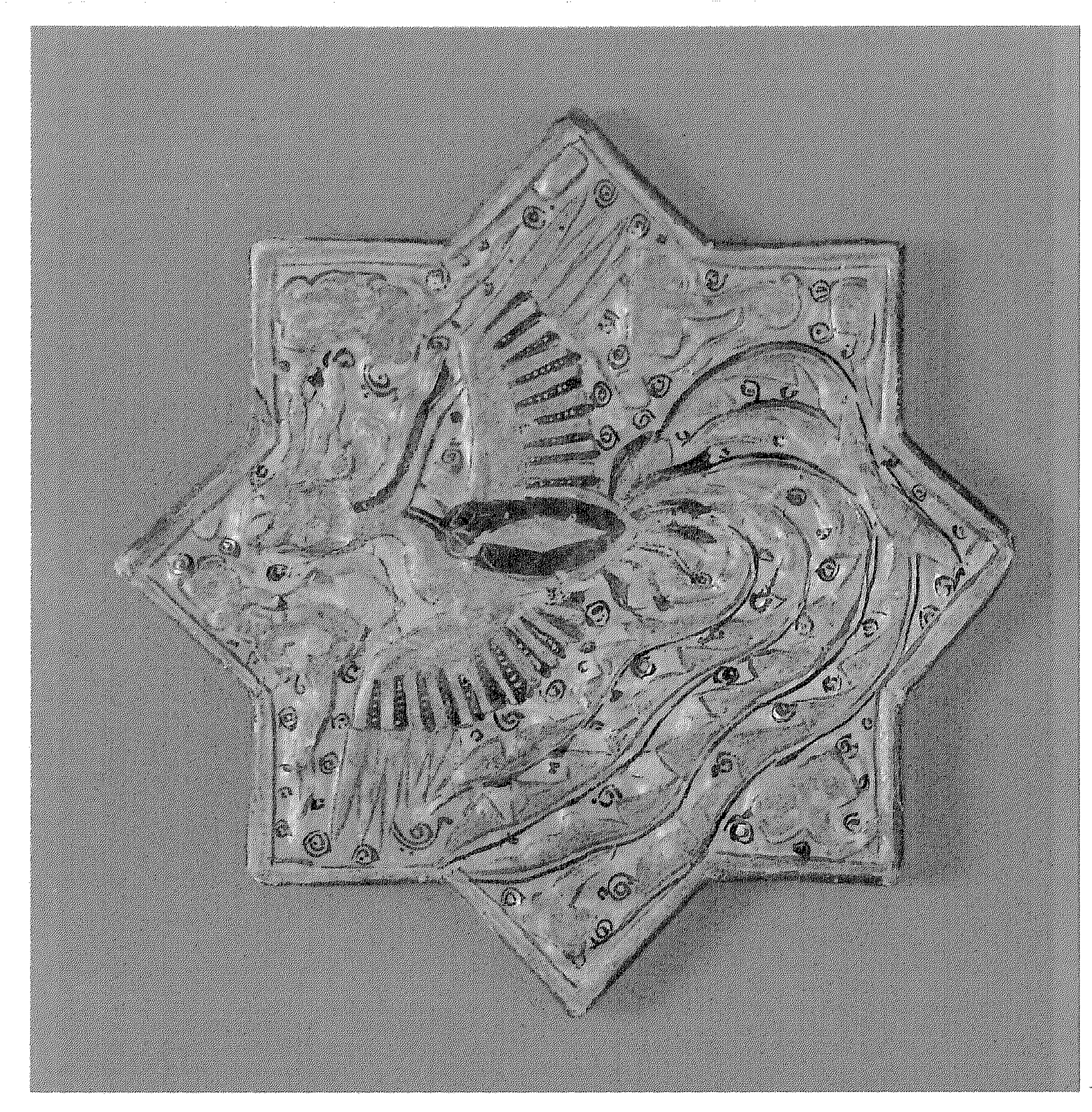
ارتفاع: ۶؛ قطر دهانه: ۲۴/۲ سانتی‌متر
سلطان آباد
سدهٔ هشتم هجری
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ۴۲۰۵

بشقاب نقاشی شده روی لعاب. سفالینهٔ لاجوردی، به دلیل ساخت و تزئین ماهرانه‌اش، عموماً از انواع دیگر سفالینه‌های این سده متمایز است. این سفالینه‌ها که ظروف و کاشیها را شامل می‌شوند، دارای زمینهٔ لاجوردی و گاه فیروزه‌ای‌اند و از رنگهای سفید، اخرایی، مشکی و نیز زر، در نقاشی روی لعاب آنها استفاده شده است. این بشقاب، با زمینهٔ لاجوردی و نقوش گیاهی به رنگهای سفید، اخرایی، و نیز ورقی از زر که روی لعاب لاجوردی زمینه نقاشی شده، نمونه‌ای از این گروه است.

۶۸-کاشی ستاره‌ای
قطر: ۲۱ سانتی‌متر
تخت سلیمان
سدهٔ هشتم هجری
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ۹۹۲۶

این کاشی، بانقش قالب‌زدهٔ سیمرغ و ابرها به روش‌چینی، تفاوت آشکاری با انواع دیگر کاشیهای زرین فام در این مجموعه دارد. این نقش که دلیل ارتباط هنری با چین‌است، با همین روش قالب زده، بر روی کاشیهای ستاره‌ای شکل این دوره با تکنیک لاجوردی نیز دیده می‌شود.





۶۹ــ کاشی ستاره‌ای

قطر: ۲۱ سانتی‌متر

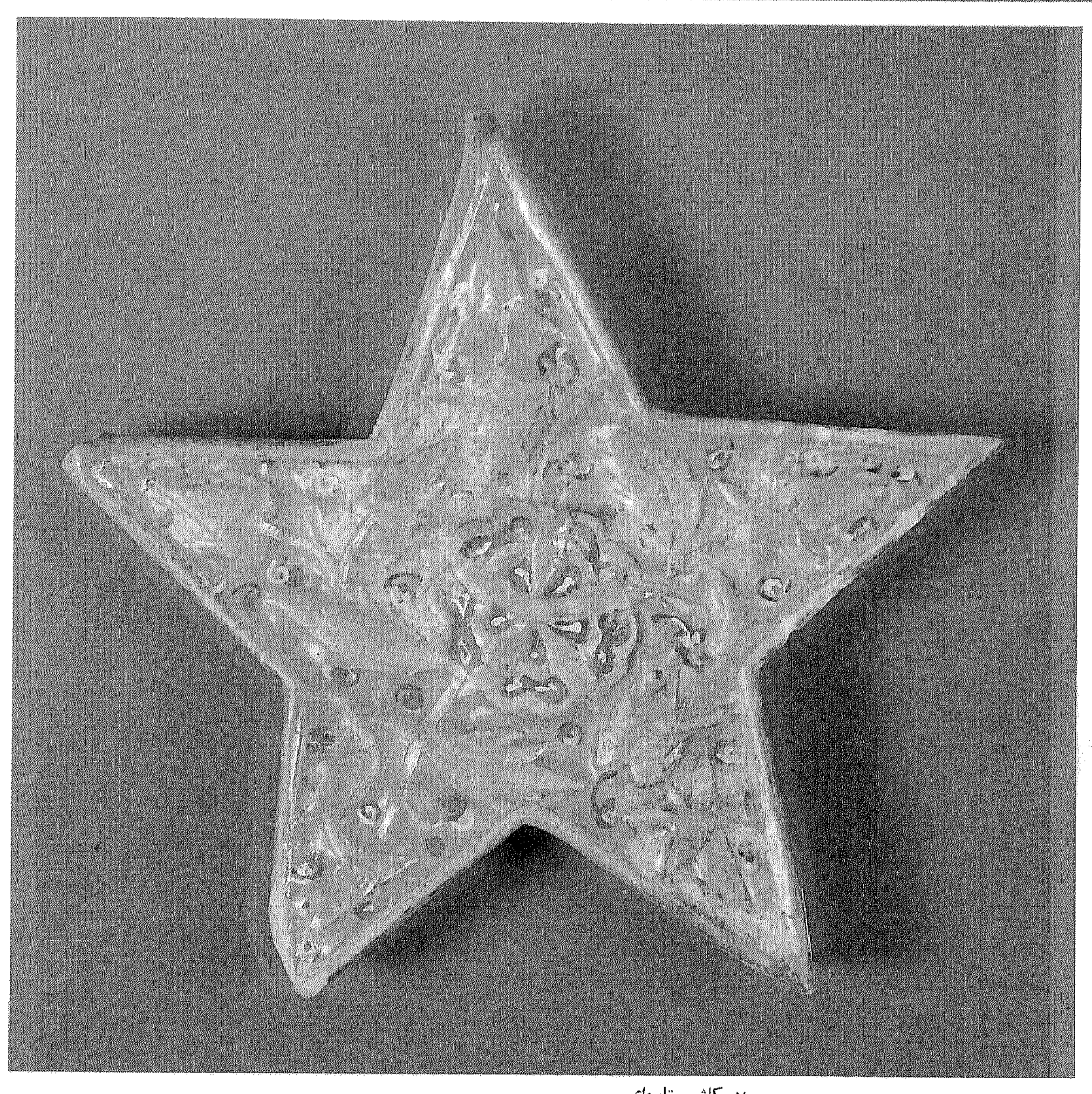
تخت‌سلیمان

سدهٔ هفتم و هشتم هجری

موزهٔ آبگینه و سفالینه‌های ایران

شمارهٔ موزه: ۵۷ــس

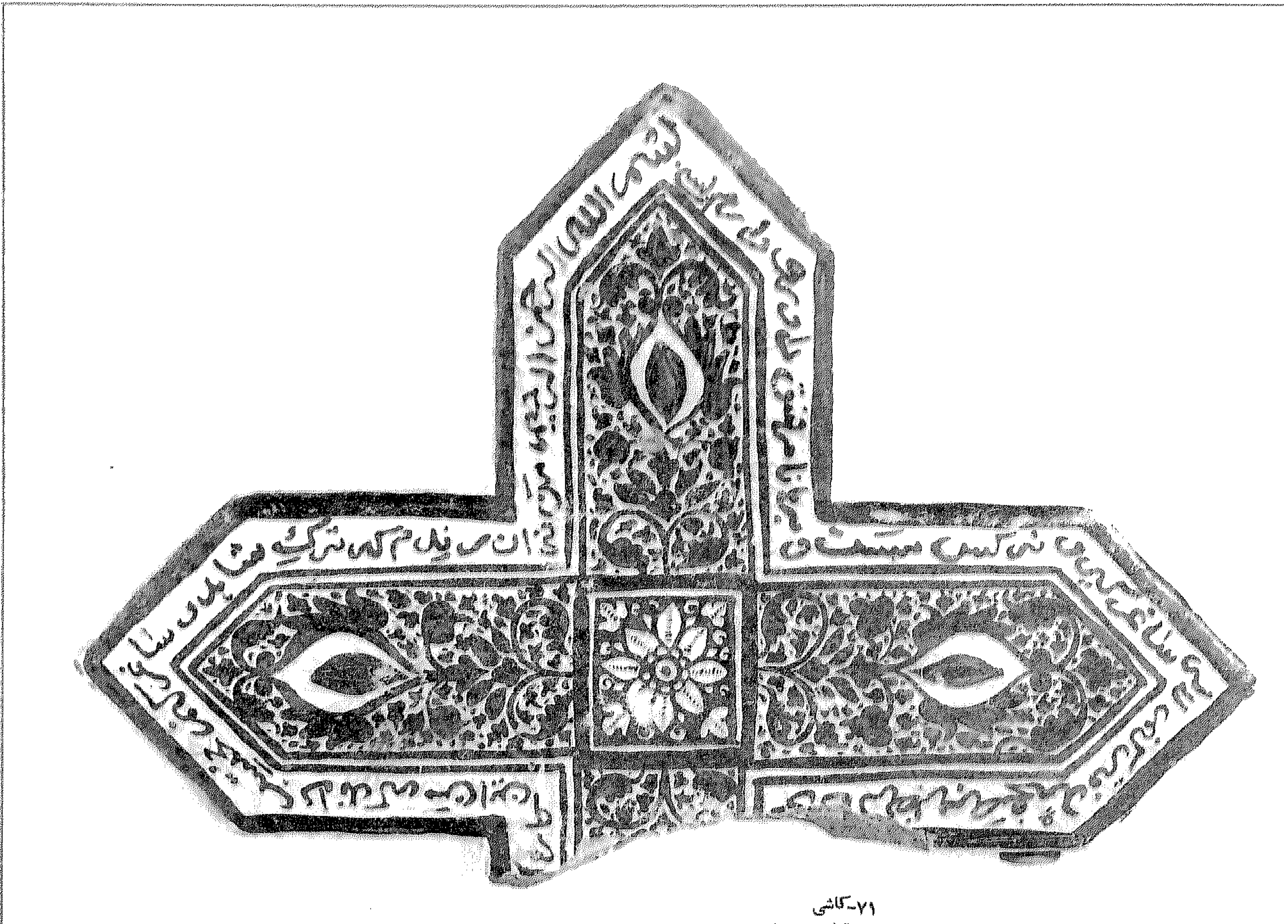
کاشی لاجوردی زراندود، نقاشی شده روی لعاب. این کاشی که به روش نوع لاجوردی ساخته و تزئین شده است، نقش قالب‌زدهٔ سیمرغی را در حال پرواز در میان ابرها و بر زمینه‌ای فیروزه‌ای نشان می‌دهد. در تزئین این کاشی از نگهای سفید، اخرایی، مشکی و نیز زر استفاده شده است. نقش سیمرغ و ابر از جمله عناصری است که از چین به عاریت گرفته شده و بدون توجه به مفهوم چینی آن، صرفاً از جنبه‌ای تزئینی، از دورهٔ ایلخانان به بعد، در اغلب هنرها مورد استفادهٔ هنرمندان ایرانی قرار گرفته است.



۷۰ــ کاشی ستاره‌ای

قطر: ۱۵/۵ سانتی‌متر
احتمالا تخت‌سلیمان
سدهٔ هفتم و هشتم هجری
موزهٔ آبگینه و سفالینه‌های ایران
شمارهٔ موزه: ۳۰۰ــس

کاشی ستاره‌ای‌شکل از نوع لاجوردی، با نقش قالب‌زدهٔ گل و برگ. زمینهٔ کاشی با لعاب فیروزه‌ای پوشیده شده و با رنگهای اخرایی، سفید، سیاه و زر، روی لعاب نقاشی شده است. اندازه و شیوهٔ تزئین این کاشی در میان کاشیهای نوع لاجوردی فراوان نیست.



۷۱-کاشی

قطر: ۳۰ سانتی‌متر
احتمالا کاشان
اواخر سدهٔ هشتم و اوایل سدهٔ نهم هجری
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ۲۰۶۰۸

کاشی زرین‌فام نقاشی شده روی لعاب با طرحهای گیاهی زرین‌فام قهوه‌ای‌رنگ که برحاشیهٔ آن ابیاتی از یك غزل حافظ به خط نسخ و قلم زرین‌فام بر زمینهٔ سفید نوشته شده است. به دلیل شکستگی یك ضلع کاشی، بخشی از ابیات‌ازبین رفته و در دست نیست. همچنین کلماتی از آخرین مصرع، به سبب نبود جاء نوشته نشده است. سه بیت غزل حافظ پس از ذکر «بسم‌الله‌الرحمن‌الرحیم» چنین آمده است:

من نه آن رندم که ترك شاهد و ساغر کنم
محتسب داند،که من این کارها کمتر کنم
چون صبا مجموعهٔ گل را بآب لطف شست
کج‌دلم] خوان گر نظر بر صفحهٔ دفتر کنم
لاله ساغرگیر و نرگس مست و بر ما نام فسق
داوری دارم بسی [یارب کــرا داور کنم]









۷۳- سه کاشی شش‌ضلعی

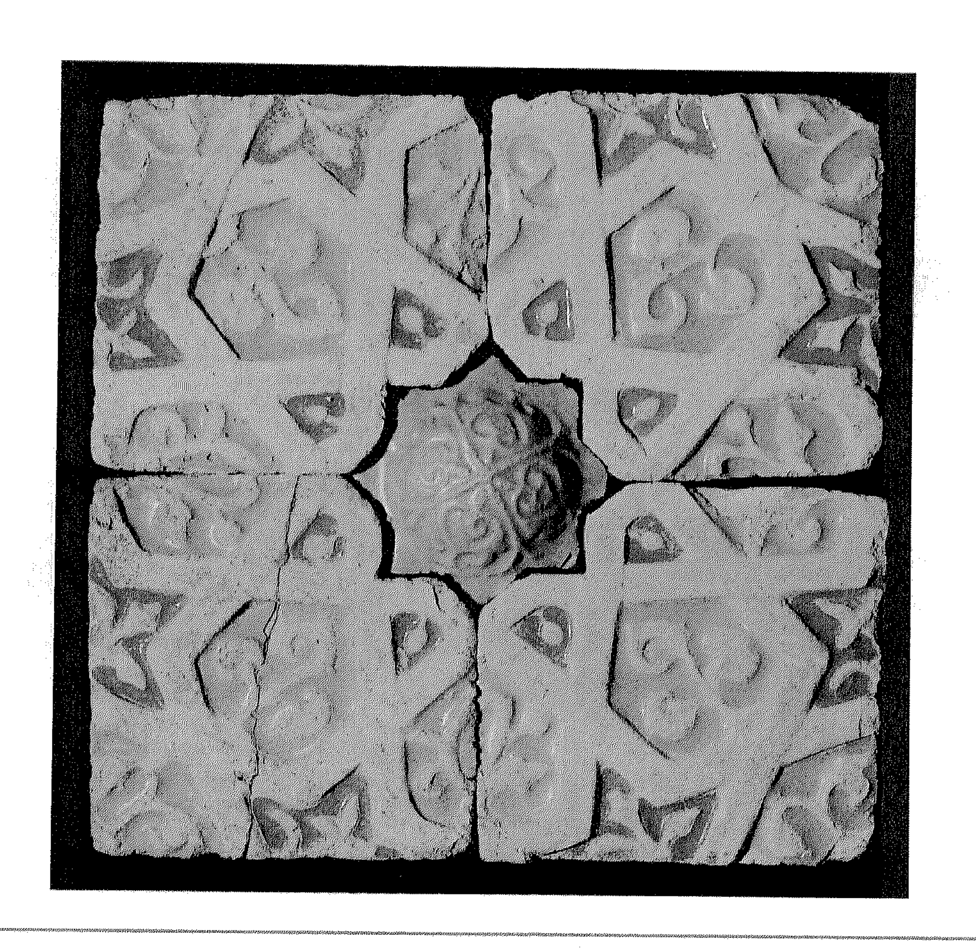
ابعاد: ۱۸/٤×۱۸/٤ سانتی‌متر
تخت‌سلیمان
سدهٔ هفتم و هشتم هجری
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ۲۱۵۳۸، ۲۱۵۳٦، ۲۱۵۳۷

کاشیهای لاجوردی زراندود، نقاشی شده روی لعاب. این کاشیها، نقش قالب زدهٔ برجستهٔ شیر و غزال را در میان گل و برگ، بر زمینه‌های لاجوردی و فیروزه‌ای نشان می‌دهد. بخشهای اصلی نقوش زراندود است و از رنگهای سفید و اخرایی و مشکی در هر یك از زمینه‌ها، در تحریر حاشیهٔ طرحها و تزئین زمینه، استفاده شده است. از کاوشهای تخت سلیمان تعداد زیادی از این نوع کاشیها به دست آمده، که یك‌درمیان در کنار هم برروی دیوار قرار می‌گرفته‌اند.

۷۳- مجموعه‌ای از تلفیق آجر و کاشی

قطر یك کاشی مربع: ۱۸ سانتی‌متر
قطر کاشی مدور: ۱۱/۸ سانتی‌متر
تخت سلیمان
سدهٔ هفتم و هشتم هجری
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ۲۱۵۵۳- ۳۸۷۳- ۳۸۸۷- ۳۸۹۷- ۳۸۹۸

روش تلفیق آجر و کاشی یکی از تزئیناتی است که از قرن هفتم هجری به وجود آمد و به تدریج تکامل یافت. در این شیوه معمولا نوارهای برجستهٔ بدون لعابی از روی هم رد می‌شوند و اشکال متنوع هندسی را تشکیـل می‌دهنـد. بخشهای فرورفته نیز با لعاب فیروزه‌ای و لاجوردی‌پوشانده می‌شوند. گاهی هم تزئینی با شاخه گل‌های برجستهٔ بدون لعاب درون اشکال هندسی همراه است. این مجموعهٔ‌آجر و کاشی نمونه‌ای از این شیوه است که چهار عدد آجر لعاب‌دار مربع در اطراف یك کاشی مدور برجسته (بته‌مانند) قـرار گرفته‌اند. این نمونه متعلق به بنای مغولی در تخت‌سلیمـان است که از کاوشهای باستان‌شناسی محوطهٔ باستانی به دست آمده است.

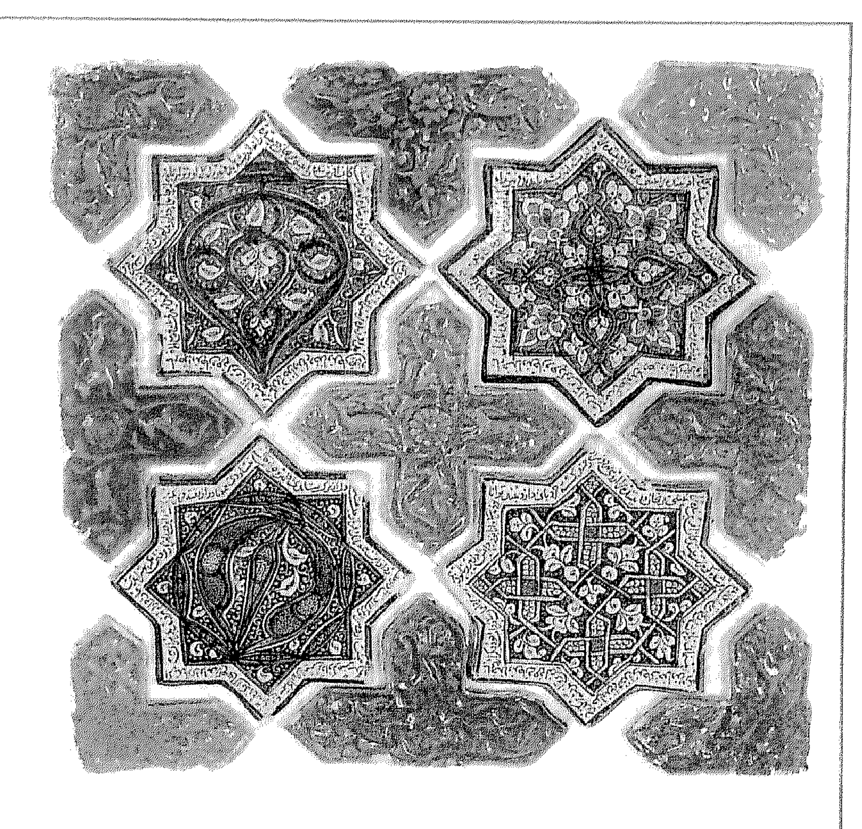


۷۴-خشت کاشی

ابعاد: ۳۴/۶×۳۳/۲ سانتی‌متر
ساوه
سدهٔ هفتم و هشتم هجری
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ۳۵۳۹

خشت لاجوردی‌زراندود، نقاشی شده روی لعاب، که‌بخشی از کتیبهٔ قسمت فوقانی دیوار را آرایش می‌داده و به نوشتهٔ برجسته‌ای به خط ثلث، شامل «فاسمعون قیل‌ا...» (کلمات پایان آیهٔ ۲۵ و شروع آیهٔ ۲۶ از سورهٔ یس) مزین‌است.





۷۵ـ مجموعهٔ کاشیهای زرین‌فام

قطر یك کاشی زرین‌فام: ۲۳ سانتی‌متر؛
قطر یك کاشی صلیبی: ۲۱ سانتی‌متر
کاشان
سدهٔ هشتم هجری
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ۳۳۸۱

مجموعه‌ای نقاشی شده به رنگهای لاجوردی و آبی زیر لعاب و زرین‌فام قهوه‌ای روی لعاب، و کاشیهای صلیبی لعاب یکرنگ با نقش قالب زده نیز مانند نمونهٔ پیش (شمارهٔ ۳۲۸۵)، زینت‌بخش ازارهٔ بقعهٔ امامزاده علی بن جعفر (ع) بوده است. این مجموعه نیز همان نقوش گیاهی را در متن و خط را درحاشیه دارد. برحاشیهٔ چهار کاشی زرین‌فام، ابیات آغازین شاهنامهٔ فردوسی و نیز چند بیت از داستان «رستم و سهراب» به‌خط نسخ نوشته شده است. ابیات عموماً درصفت پروردگار، و حق بودن مرگ است:

ردیف بالا از راست به چپ:

الف:

اگر تندبـادی برآید ز کنـج	بخـاك افکنـد نارسیده ترنـج
ستمکاره خـوانیمش ار دادگـر	هنرمنـد گـوئیمش ار بی‌هنـر
اگر مـرگ دادست بی‌داد چیست	ز داد این‌همه بانگ‌و فریاد چیست
نخستیـن بدل مـرگ بـتابیـدی	دلیر و جـوان خـاك بسپاردی
همـه تـا در آز رفته فـراز	بکس بر نشد ایـن در از بـاز
برفتن مگر بهتر آیـدت جـای	چو آرام گیری بدیگـر سرای

ب:

بنام خداونـد جـان و خـرد	کز این برتر اندیشه برنگـذرد
خداونـد نام و خداوند جـای	خـداونـد روزی ده رهنمـای
ز نام و نشان و گمان برتر است	نگارنـدهٔ بـر شده گوهـرست
بییننـدگـان آفـرینـنده را	نه‌بینـی مرنجان دو بیننـده را
ازوئـی بهر دو سرا ارجمنـد	گسسته خـرد پای دار و بینـد
توانا بـود هـرکه دانـا بـود	ز دانش دل پیـر برنـا بـود
بخو [رهرچه داری] بفـرداممان	که‌فردات خود دیگر آرد[زمان]

ردیف پایین از راست به چپ

الف: چهار بیت اول تکرار چهار بیت نخست کاشی «ب» ردیف بالاست و سپس دو بیت آمده است:

نه اندیشه یابد [بد] و نیـز راه	که او برتر از نـام و از جایگاه
خداوند کیوان و گـردان سپهر	فروزنده مـاه و ناهید و مهـر

درپایان اشعار« فی‌تـاریخ ربیع‌الآخر »دیده می‌شود.

۷۶ــمجموعهٔ کاشیهای ستاره‌ای زرین‌فام

قطر یك کاشی زرین‌فام: ۲۳ سانتی‌متر،
قطر یك کاشی فیروزه‌ای: ۲۱ سانتی‌متر.
کاشان
۷۳۸ هـ . ق.
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ۳۲۸۵

مجموعه‌ای نقاشی‌شده بەرنگهای آبی و لاجوردی زیر لعاب وقهوه‌ای زرین‌فام روی‌لعاب، و کاشیهای‌صلیبی‌لعاب یك‌رنگ با نقش قالب‌زده که در سدهٔ هشتم هجری در تزئین‌محرابها و دیوارها به کار می‌رفته و بخشی از ازارهٔ بقعهٔ امامزاده علی‌بن جعفر (ع) در قم را زینت می‌داده است. کاشیهای ستاره‌ای دارای طرحهای گیاهی وهندسی، ونوشته‌ای به‌خط نستعلیق و نسخ در حاشیه و قلم زرین فام در زمینهٔ لعاب‌سفید نوشته‌ها را سوره‌ها و آیاتی از کلام‌الله مجید، و نیزاحادیثی از پیامبر اکرم تشکیل می‌دهند و در پایان غالباً تاریخ ساخت آنها سال ۷۳۸ هـ . ق. ذکر شده، و برروی یکی از کاشیها، علاوه بر تاریخ ساخت، نام سازنده و نقاش و همچنین محل ساخت مشخص است.

ردیف بالا از راست به چپ:

الف: حدیث نبوی و تاریخ: «جمادی‌الاول سنه ثمان و ثلثین وسبعمائه»

ب: حدیث نبوی و تاریخ: «خامس عشر ربیع‌الاخر سنه ثمان و ثلثین وسبعمائه»

ج: حدیث نبوی و تاریخ: «ربیع‌الاخر سنه ثمان و ثلثین وسبعمائه»

ردیف دوم از راست به چپ:

الف: حدیث نبوی و تاریخ: «عاشر ربیع‌الاول سنه ثمان و ثلثین و سبعمائه»

ب: حدیث نبوی و تاریخ‌ومحل ساخت، نام کارخانه و امضای نقاش: «عاشر ربیع‌الاخر سنه ثمان و ثلثین و سبعمائه» بمقام کاشان، بکارخانه سیدالساده رکن‌الدین محمد، عمل استاد جمال نقاش.

(سید رکن‌الدین محمد و پدرش سید زین‌الدین علی از کاشیگران معروف کاشان در این سده بوده‌اند.)

ج: حدیث نبوی بدون تاریخ ساخت.

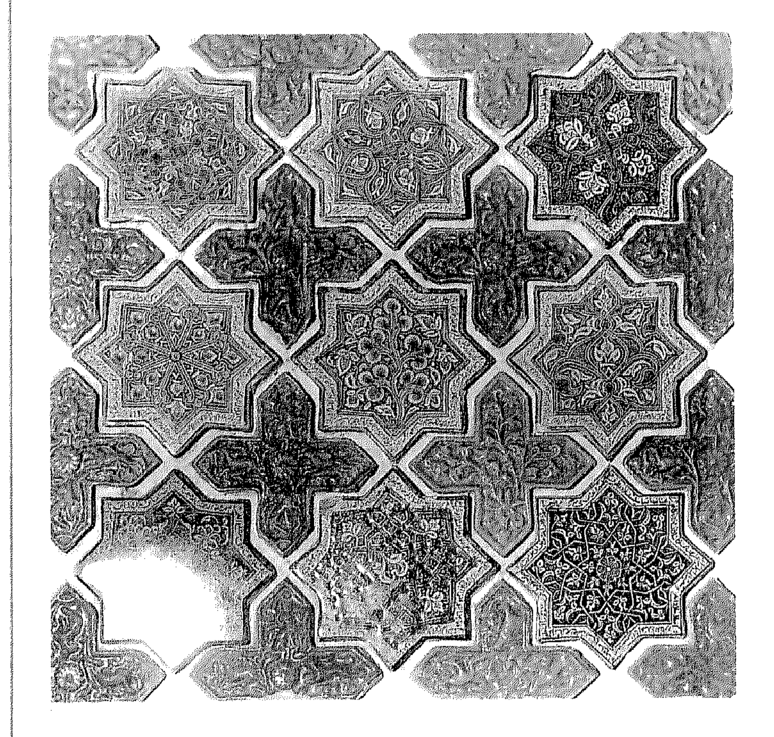
ردیف سوم از راست به چپ:

الف: آیات ۱، ۲، ٤، ۵، ۱۸ تا اواسط آیهٔ ۱۹ از سورهٔ «الانسان»، بدون تاریخ.

ب: حدیث نبوی و تاریخ: «عاشر ربیع‌الاخر ثمان وثلثین وسبعمائه»

ج: سورهٔ «القدر»، و آیات ۱ و ۲ ازسورهٔ «الناس»، بدون تاریخ.

کاشیهای صلیبی شکل که نقش قالب زدهٔ گل و برگ و حیوان درنده و لعاب یکرنگ فیروزه‌ای دارند، در حدفاصل کاشیهای زرین‌فام بر دیوار نصب می‌شدند.







۷۷-آل اینجو
سکهٔ جمال‌الدین ابواسحق بن محمود (۷۴۰ ه. ق.)
جنس: نقره
وزن: ۳/۷۳ گرم
قطر: ۲/۳ سانتی‌متر
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ۵۲۰
روی سکه
متن: [ابواس]حق
[الم]توکل علی‌الله
محمودشاه
حاشیه: ...اربعین و/سب[عمائه]
پشت سکه
متن: [لا]الهالا
[ا]للهمحمد
رسول‌الله
حاشیهٔ داخلی: علیه/وسلم
حاشیهٔ خارجی: عثما/ن/علی





۷۸ـ آل مظفر
سکهٔ مبارزالدین محمدبن مظفر (۷۵۹ـ۷۱۳ هـ. ق.)
جنس: نقره
وزن: ۲/۷۹ گرم
قطر: ۲/۱ سانتی‌متر
شمارهٔ موزه: ۴۲۶۰
موزهٔ ملیِ ایران
روی سکه
متن: المعتضدبالله ضر[ب]
[الس]لطان محمدبن المظفر
خلدالله ملکه
پشت سکه
متن: الله
لااله‌الا
الله محمد
رسول‌الله
حاشیه: ....وسلم



۷۹–آل‌مظفر

سکهٔ مبارزالدین محمدبن‌مظفر (۷۵۹–۷۱۳ هـ. ق.)

جنس: نقره

وزن: ۲/۸۱ گرم

قطر: ۱/۸ سانتی‌متر

موزهٔ ملی ایران

شمارهٔ موزه: ۲٦۸٤/۱

روی سکه

متن: بالله
المعتضد
السلطان محمدبن‌المظفر
اصفهان
خلدالله‌ملکه

پشت سکه

متن: طرحی مدور درون یك چهارگوش

حاشیه: [لا]الهالاالله محمد....





۸۰-آل‌مظفر
سکهٔ شاه شجاع (۷۸۶-۷۵۹ هـ.ق.)
جنس: نقره
وزن: ۳/۲۲ گرم
قطر: ۲/٤ سانتی‌متر
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ٤٤۸/۱
روی سکه
متن: السلطان
امیرالمومنین و
ضرب
المطاع شاه‌شجاع
شیراز
خلدالله ملکه
حاشیه: سبع و ستین سبع [مئه] ۷٦۷
پشت سکه
متن: لااله‌الا
الله محمد
رسول‌الله
حاشیهٔ داخلی: صلی/الله/علیه/وسلم
حاشیهٔ خارجی: ابوبکر/عمر/عثمان/علی





۸۱-آل‌مظفر
سکهٔ شاه شجاع (۷۸۶-۷۵۹ ه. ق.)
جنس: نقره
وزن: ۲/۷ گرم
قطر: ۲/۵ سانتی‌متر
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ۴۴۸/۲
روی سکه
متن: ضرب
امیرالمومنین
والسلطان‌المطاع
شاه‌شجاع خلد
الله ملکه
شیراز
حاشیه: تسع و ستین وسبع[مئه] ۷۶۹
پشت سکه
متن: لااله‌الا
الله محمد
رسول‌الله
حاشیهٔ داخلی: ابوبکر/عمر/عثمان/علی







۸۲ــآل مظفر

سکهٔ شاه شجاع (۷۸٦ــ۷۵۹ هـ. ق.)

جنس: نقره

وزن: ۲/۱٤ گرم

قطر: ۲ سانتی‌متر

موزهٔ ملی ایران

شمارهٔ موزه: ۲٦۸٤

روی سکه

متن: بالله

المعتضد والسلطان

ضر[ب]

المطاع شاه‌شجا[ع]

یزد

خلدالله مل[که]

حاشیه: ...اثنی‌ستین وسبع[مائه] ۷٦۲

پشت سکه

متن: لااله‌الا

الله محمد

رسول‌الله

حاشیه: ابو[بکر]/عمر/عثمان/علی.

۸۳ـ آل مظفر
سکهٔ شاهشجاع (۷۸۶ـ۷۵۹ هـ. ق.)
جنس: نقره
وزن: ۴/۲۱ گرم
قطر: ۲/۳ سانتی‌متر
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ۲۸۶۴/۱

روی سکه

متن: بالله
المعتضد والسلطان
ضرب
المطاع شاهشجاع
ابرقو
خلدالله ملکه
حاشیه: فی‌سنه/اثنی‌ستین/وسبعمائه ۷۶۲

پشت سکه

متن: لااله‌الا
الله محمد
رسول‌الله
حاشیه: ابوبکر/عمر/عثمان/علی



۸۴ــ آل مظفر

سکهٔ شاهشجاع (۷۸۶ـ۷۵۹ هـ. ق.)

جنس: نقره

وزن: ۲/۱۴ گرم

قطر: ۲ سانتی‌متر

موزهٔ ملی ایران

شمارهٔ موزه: ۲۸۶۴/۲

روی سکه

متن: بالله

المعصد [المعتضد] والسلطان

المطاع شاهشجاع

ضر[ب] یزد

خلدالله ملکه

حاشیه: ... اثنی /.../ سبعمائه ۲ ؟ ۷

پشت سکه

متن: لااله‌الا

الله محمد

رسول‌الله

حاشیه: ابوبکر/عمر/عثمان/علی









۸۵–آل‌جلایر
سکهٔ شیخ اویس (۷۷۶–۷۵۷ هـ.ق.)
جنس: نقره
وزن: ۱/۹٤ گرم
قطر: ۱/۹ سانتی‌متر
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ٤٤۷

روی سکه
متن: در وسط ضرب تبریز
و در اطراف درون ۳ طرح
تزئینی شبیه گلبرگ:
السلطان اعظم
شیخ اویس [بها]درخ[ان]
خلد ملکه
حاشیه: سنه تسع /…/ و سبعمئه ۹ ؟ ۷

پشت سکه
متن: [ا]لله
لااله‌الا[الله]
محمد
رسول‌الله
حاشیه: ابوبکر/عمر/عثمان/علی



۸۶–آل جلایر

سکهٔ شیخ اویس (۷۷۶–۷۵۷ هـ.ق.)

جنس: نقره
وزن: ۳/۵۵ گرم
قطر: ۲/٤ سانتی‌متر
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ۵۱۸

روی سکه

متن: لدیان
الواثق بالملك
ضرب
شیخ [ا]ویس بهادرخان
کوه‌کیلویه
خلدالله ملکه

پشت سکه

متن: الله
لااله‌الا
ضرب
محمد
کوه‌کیلویه
رسول‌الله
حاشیهٔ داخلی: ابوبکر/عمر/عثمان/علی







۸۷ـ گورکانیان

سکهٔ امیر تیمور (۸۰۷ـ۷۳۶ ه. ق.)

جنس: نقره

وزن: ۶/۱۳ گرم

قطر: ۲٫۸ سانتی‌متر

موزهٔ ملی ایران

شمارهٔ موزه: ۴۳۲

روی سکه

متن: [ا]لسلطان محمودخان

ضرب

امیر تیمور کورکان

شیراز

خلدالله ملکه

پشت سکه

متن: لاالله/الاالله/محمد/رسو/ل‌الله

حاشیه: ابوبکر/عمر/عثمان/علی





۸۸ـگورکانیان

سکهٔ امیر تیمور (۸۰۷-۷۳۶ ه. ق.)
جنس: نقره
وزن: ۲/۱٤ گرم
قطر: ۲ سانتی‌متر
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ۹۹۲

روی سکه

متن: سلطان محمودخا[ن]
امیر تیمور کورکان
[خلد]الله [ملکه]

پشت سکه

متن: ضرب
کرمان
حاشیهٔ داخلی: لااللهالاالله محمدرسول‌الله.
حاشیهٔ خارجی: ...ابوبکر/عمر/





۸۹ـ سربداران

سکهٔ علی مؤید سربداری (۷۷۸ـ۷۶۶ هـ. ق.)

جنس: نقره

وزن: ۲/۶ گرم

قطر: ۲/۲ سانتی‌متر

موزهٔ ملی ایران

شمارهٔ موزه: ۶۵۰۴

روی سکه

متن: بمدینه

جرجان

حاشیه: ضرب فی‌شهور سنه تسع و ستین و سبعمائه ۷۶۹

پشت سکه

متن: الله

لااله‌الا

محمد

رسول‌الله

علی‌ولی‌الله

حاشیه: نام دوازده امام (اللهم صل‌علی‌محمد، علی حسن حسین علی محمد جعفر موسی علی محمد علی حسن محمد





۹۰ـ سربداران
سکهٔ علی مؤید سربداری (۷۷۸ـ۷۶۶ هـ. ق.)
جنس: نقره
وزن: ۲/۷۲ گرم
قطر: ۲/٤ سانتی‌متر
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ٦٥٤٠

روی سکه

متن: بمدینه
دامغان
حاشیه: ضرب فی‌شهور سنه تسع و ستین و سبعمائه ۷٦۹

پشت سکه

متن: الله
لااله‌الا
محمد
رسول‌الله
علی‌ولی‌الله
حاشیه: الل[هم] علی محمد و علی‌الحسن والحسین و علی
محمد جعفر موسی محمد علی محمد





۹۱ــسربداران
سکهٔ علی مؤید سربداری (۷۷۸ــ۷٦٦ هـ. ق.)
جنس: نقره
وزن: ٤/۱۸ گرم
قطر: ۲/۳ سانتی‌متر
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ٦٤۸۷

روی سکه

متن: بمدینه
استرآباد
حاشیه: [ضرب] فی‌شهور/سنه‌خمس/وسبعین/وسبعمائه

پشت سکه

متن: الله
لااله‌الا
محمد
رسول‌الله
علی‌ولی‌الله
حاشیه: اللهم صل‌علی‌محمد و علی [حسن و حسین] و علی و محمد و جعفر و موسی و علی و محمد و علی والحسن‌محمد.





۹۳ـ سربداران

سکهٔ علی مؤید سربداری (۷۷۸ـ۷۶۶ ه. ق.)

جنس: نقره

وزن: ۲/۶۷ گرم

قطر: ۲/٤ سانتی‌متر

موزهٔ ملی ایران

شمارهٔ موزه: ٦٤٩٧

روی سکه

متن: بمدینه

ری

حاشیه: ضرب فی[شهور] سنه[تسع] و ستین و سبعمائه ۷٦۹

پشت سکه

متن: [ا]لله

لااله[ا]لا

محمد

رسول[ا]لله

علی‌ولی[ا]لله

حاشیه: اللهم‌صل‌علی‌محمدوعلی...



۹۳ـ سربداران

سکهٔ علی مؤید سربداری (۷۷۸ـ۷۶۶ هـ. ق.)

جنس: نقره

وزن: ۲/۷۱ گرم

قطر: ۲/۵ سانتی‌متر

موزهٔ ملی ایران

شمارهٔ موزه: ۶۵۸۹

روی سکه

متن: بمدینه

سمنان

حاشیه: ضرب فی‌شهور سنه‌اربع و ستین و سب[عما]ئه ۷۶٤

پشت سکه

متن: الله

لااله‌الا

محمد

رسول‌الله

علی‌ولی‌الله

حاشیه: اللهم‌صل‌علی‌محمد و علی والحسن والحسین وعلی و محمد و [جعفر موسی علی] محمد علی [حسن] محمد







۹٤ــایلخانان مغول

سکهٔ غازان محمود (۷۰۳ــ۶۹٤ هـ. ق.)

جنس: طلا

وزن: ۹ گرم

قطر: ۳ سانتی‌متر

موزهٔ ملی ایران

شمارهٔ موزه: ۱۱۹۲

روی سکه

متن:

غازان محمود

القاب و عناوین غازان به سه زبان کوفی، ایغوری و چینی

حاشیه: فی‌شهور

پشت سکه

متن: لااله‌الا

الله محمد

رسول‌اله

حاشیهٔ داخلی: ضرب شیراز/صلی/الله/علیه .

حاشیهٔ خارجی: فی[شهور]/سنه/اثنی/ و سبعمائه/ ۷۰۲





۹۵ – ایلخانان

سکهٔ ابوسعید بهادرخان (۷۳۶ـ۷۱۶هـ. ق.)

جنس: نقره

وزن: ۱۱/۷ گرم

قطر: ۲/۹ سانتی‌متر

موزهٔ ملی ایران

شمارهٔ موزه: ۲۵۵٤/۱

روی سکه

متن: ضرب فی

دولهالمولی السلطان

الاعظم ابوسعید

خلدالله ملکه

حاشیه: ضرب/ شبانکاره/سنه/سبع/عشره/وسبعمائه/۷۱۷

پشت سکه

متن: الله

لااله‌الا

الله محمد

رسول‌الله

حاشیهٔ داخلی: صلی/الله/علیه/وسلم/.

حاشیهٔ خارجی: تبارك/الذین/بیده/الملك/وهو/علی/
کل‌شیی/قدیر.




۹۶ - ایلخانان
سکهٔ ابوسعید بهادرخان (۷۳۶ــ۷۱۶ هـ. ق.)
جنس: نقره
وزن: ۳/۵ گرم
قطر: ۲/۲ سانتی‌متر
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ۲۵۰٤

روی سکه

متن: ضرب فی
دولةالسلطان‌الاعظم
ابوسعید بهادرخان
خلدالله ملکه
حاشیه: عشرین/سبع/مائه/۷۲

پشت سکه

متن: الله
لااله‌الا
ضرب
محمد
شیراز
رسول‌الله
حاشیه: ابوبکر/عمر/عثمان/علی

۹۷ ـ ایلخانان

سکهٔ ابوسعید بهادرخان (۷۳۶ـ۷۱۶ هـ. ق.)

جنس: نقره

وزن: ۳/۱۸ گرم

قطر: ۲/۲ سانتی‌متر

موزهٔ ملی ایران

شمارهٔ موزه: ۲۵۰۶

روی سکه

متن: ضرب

السلطان‌الاعظم

ابوسعید بهادرخان

خلدالله ملکه

تبریز

حاشیه: ضرب/فی/سنه/تسع/وعشر/ین‌و/ [سبعمائه] ۷۲۹

پشت سکه

متن: الله

لااله‌الا

محمد

رسول‌الله

حاشیه: ابوبکر/عمر/عثمان/علی







۹۸ ـ ایلخانان

سکهٔ ابوسعید بهادرخان (۷۳۶ـ۷۱۶ هـ. ق.)

جنس: طلا

وزن: ۷/۸ گرم

قطر: ۲/۵ سانتی‌متر

موزهٔ ملی ایران

شمارهٔ موزه: ۱۱۹۶

روی سکه

متن: السلطان‌العالم‌العادل

ضرب

[ابوسعید به خط ایغوری] (بوسعیدا به خط ایغوری)

جاجرم

بهادرخان خلدملکه

حاشیهٔ داخلی: ضرب‌فی/سنه‌ثلاث/ثلاثین/الخانیه ۷۳۳

پشت سکه

متن: لااله‌الا/لله‌محمد/رسول‌ا/لله / صلی / ا/ لله / علیه

حاشیهٔ داخلی: ابوبکر/عمر/عثمان/علی





۹۹ ـ ایلخانان
سکهٔ سلیمان ایلخانی (۷۴۴ـ۷۴۰ هـ. ق.)
جنس: نقره
وزن: ۵/۲۶ گرم
قطر: ۲/۳ سانتی‌متر
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ۲۵۰۲
روی سکه
متن: السلطان
العادل سلیمان
خان خلدملکه
حاشیه: ضرب/سلطا/نیه فی‌سنه/اربعین/ وسبعمائه ۷۴۰
پشت سکه
متن: الله
لااله‌الا
محمد
رسول‌الله
حاشیه: ابوبکر/عمر/عثمان/علی







۱۰۰ ـ ایلخانان

سکهٔ انوشیروان (۷۵۴ـ۷۴۵ هـ ق.)

جنس: نقره

وزن: ۱/۲۴ گرم

قطر: ۱/۵ سانتی‌متر

موزهٔ ملی ایران

شمارهٔ موزه: ۴۲۴

روی سکه

متن: السلطان

[Uyghur script] (انوشیروان به خط ایغوری)

خلد ملکه

حاشیه: فی‌سنه/خمسین و سبعمه ۷۵۰/ضرب تبریز/

پشت سکه

متن: الله

لااله‌الا

محمد

رسول‌الله

حاشیه: ابوبکر/عمر/عثمان/علی





۱۰۱ – ایلخانان

سکهٔ سلطان محمد خدابنده اولجایتو (۷۱۶–۷۰۳ ه.ق.)

جنس: طلا

وزن: ۸/۱ گرم

قطر: ۳ سانتی‌متر

موزهٔ ملی ایران

شمارهٔ موزه: ۱۱۹۳

روی سکه

متن: ضرب فی

ایام دولته‌المولی

السلطان‌الاعظم مالك رقاب

الامم اولجایتو سلطان غیاث

الدنیا والدین خدابنده محمد

خلدالله

ملکه

حاشیه: لله‌الامر من‌قبل ومن بعد/ ضرب شیراز/ سنه عشره سبعمائه ۷۱۰/

پشت سکه

متن: الله

لااله‌الا

محمد

رسول‌الله

علی‌ولی‌الله

حاشیهٔ داخلی: بسم/الله/الکریم

حاشیهٔ خارجی: اللهم‌صل‌علی‌محمد و علی و الحسن والحسین و علی و محمد و جعفر و موسی و علی و محمد و علی والحسن و محمدالحجه.





۱۰۳ ـ ایلخانان

سکهٔ ابوسعید بهادرخان (۷۳٦ـ۷۱٦ هـ. ق.)

جنس: نقره

وزن: ۱۰/٦ گرم

قطر: ۳/۹ سانتی‌متر

موزهٔ ملی ایران

شمارهٔ موزه: ۲۵۵٤/۲

روی سکه

متن: ضرب
فی‌ایام دوله‌السلطان
الاعظم ابوسعید
خلدالله ملکه

حاشیهٔ داخلی: نعم/من‌النصر/الله

حاشیهٔ خارجی: ضرب/یزد/فی/ سنه/ تسع/ عشر/ سبع/ مائه ۷۱۹

پشت سکه

متن: لااله‌الا
الله محمد
رسول‌الله

در اطراف متن: فسیکفیکهم‌الله و هوالسمیع‌العلیم.

در زیر آن: ابوبکر/عمر/عثمان/علی .



۱۰۳ ـ سینی برنزی

ارتفاع: ۳/۸ سانتی‌متر؛ قطر دهانه: ۳۸/۸ سانتی‌متر
بوزینه‌جرد همدان
قرن هشتم هجری
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ۳۵۵۵

چکش خورده، قلمزنی و حکاکی شده، طلا و نقره‌کوب. لبهٔ سینه به خارج برگشته و پهن است و سطح آن را نقوش متوالی حیوانات، همراه با نقوش گیاهی تزئین کرده است. کتیبه‌ای به خط ثلث و به زبان عربی در چهار قسمت وجود دارد که متن آن به شرح زیر است:

«العزالدائم‌العمرالسالم والاقبال‌الزائد للامیرالعادل للامیرالغالب ا/لکرام الامیرالعادل الامیرالغالب ا/لکرام الامیرالعادل الامیرالغال[ب].

کف سینی با یك گل شش‌پر، نقوش متوالی حیوانات و پرندگان، تزئینات گیاهی و هندسی و نیز انسانهایی به‌صورت نشسته تزئین شده که تمامی این نقوش طلا و نقره‌کوب شده‌اند.



۱۰٤ــ شمعدان برنزی
ارتفاع: ۳۱/٤ سانتی‌متر؛ قطر دهانه: ۸/۵ سانتی‌متر
محل نامعلوم
قرن هشتم هجری
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ۳۵٦۰

شمعدان قالب‌گیری شده، چکش‌خورده، با نقوش قلمزنی، حکاکی و نقره و طلاکوب. محل قرار گرفتن شمع، قالب‌گیری شده و بدنهٔ استوانه‌ای، چکش‌خورده است که در انتهای گردن به یکدیگر جوش داده شده‌اند. صرف‌نظر از نقوش تزئینی گیاهی که سراسر سطح شمعدان را زینت داده، دو ردیف نقوش انسانی به صورت یك ردیف نوازنده (در اطراف گردن ظرف) و چهارسوارکار که کلاه مغولی بر سر دارند (اطراف بدنه) نیز در ترکیب نقش‌بندی این شیء دیده می‌شوند. در عین حال حد فاصل تمام ردیفهای نقوش را، اعم از گیاهی و انسانی، کتیبه‌هایی به خط ثلث و به زبان عربی تزئین داده به این شرح:

کتیبهٔ داخل دهانه:
السعاده والسلامه و طول العمر لصاحبه.

کتیبهٔ اطراف محل قرار گرفتن شمع:
العز الدائم / الاقبال المجد و / النعم الافضل / السعاده السلا [مه]

کتیبهٔ انتهای گردن :
العز الدائم / لاقبال الدوله / السعاده السلامه / المجد النعمه الجد.

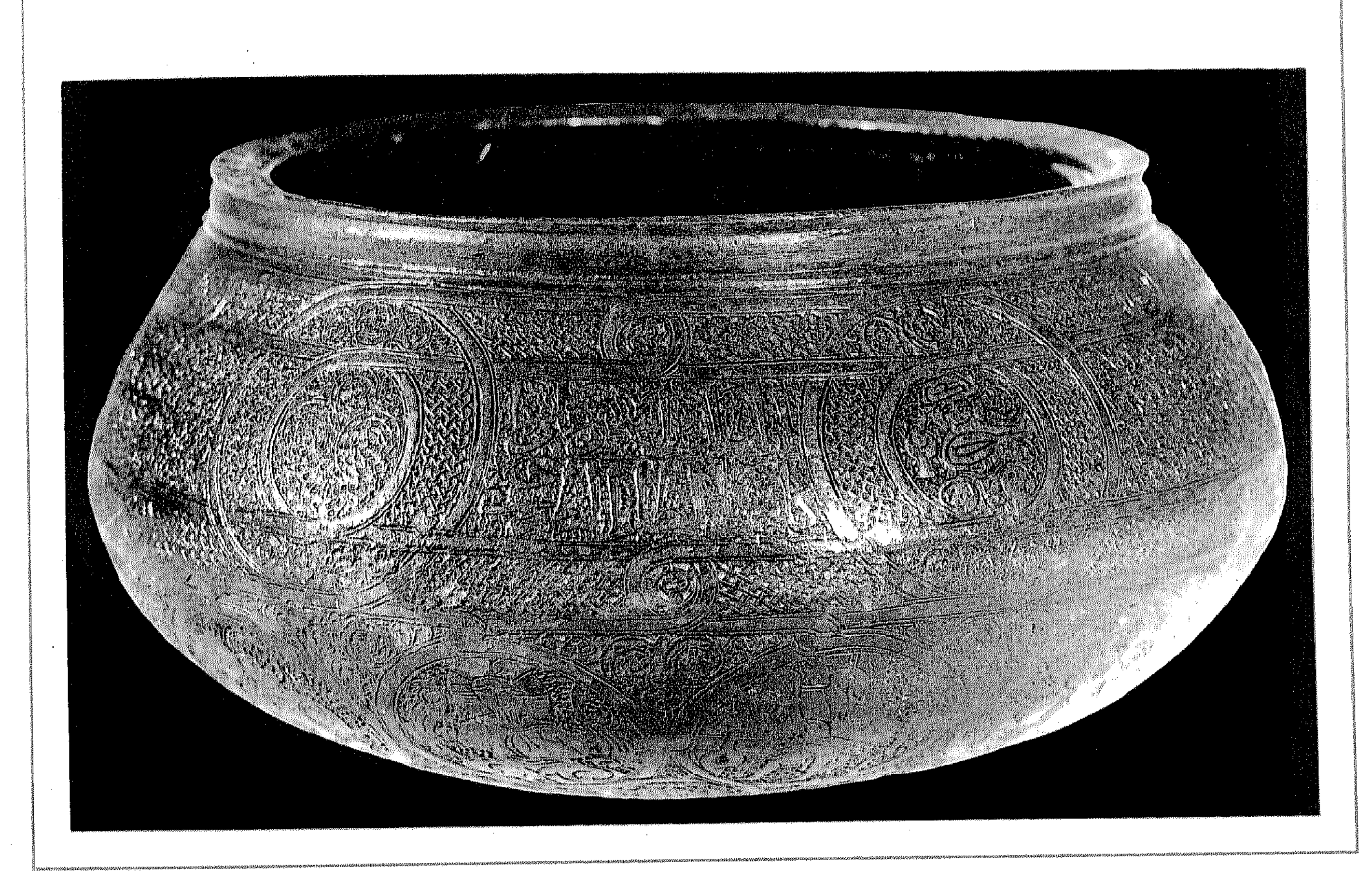
کتیبهٔ روی شانه:
[العز] والنصر الاقبال / الجودالکرم والنعمه / الحلم الافضل ... / ...

کتیبهٔ روی بدنه:
وعز لمولا ناالملك‌اعظم / والسطان‌المعظم / والعالم‌العادل والمظفر المجاهد المرابط .

۱۰۵ـ طاس برنزی

ارتفاع: ۱۱/۵ سانتی‌متر؛ قطر دهانه: ۱۶/۳ سانتی‌متر
ساوه
قرن هشتم هـ. ق.
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ۴۱۳۰

طاس چکش‌خورده، با تزئینات قلمزنی. این طاس، با ردیف متوالی حیوانات، لبه‌ای پهن دارد و بر بدنهٔ محدب آن شش دایره دیده می‌شود که در میان سه تای آنها نقش انسانی به صورت نشسته و در سه‌تای دیگر نقوش اسلیمی جای گرفته‌اند. حدفاصل این دوایر را کتیبه‌ای به خط ثلث و به زبان عربی تزئین می‌کند که متأسفانه ناخوانا است. دو ردیف نوارهای کلاف شده در یکدیگر تمامی این زمینه را در بالا و پایین محصور کرده است. کف محدب طاس به نمایش نقوش نجومی اختصاص دارد. در این میان خورشید در وسط و شش سیارهٔ ماه، مریخ، زهره، عطارد، مشتری و زحل در اطراف آن نقش شده‌اند و دور آنها با نقش بروج دوازده‌گانهٔ سال، حمل، ثور، جوزا، سرطان، اسد، سنبله، میزان، عقرب، قوس، جدی، دلو و حوت آرایش یافته‌است.





۱۰٦ -طاس برنزی

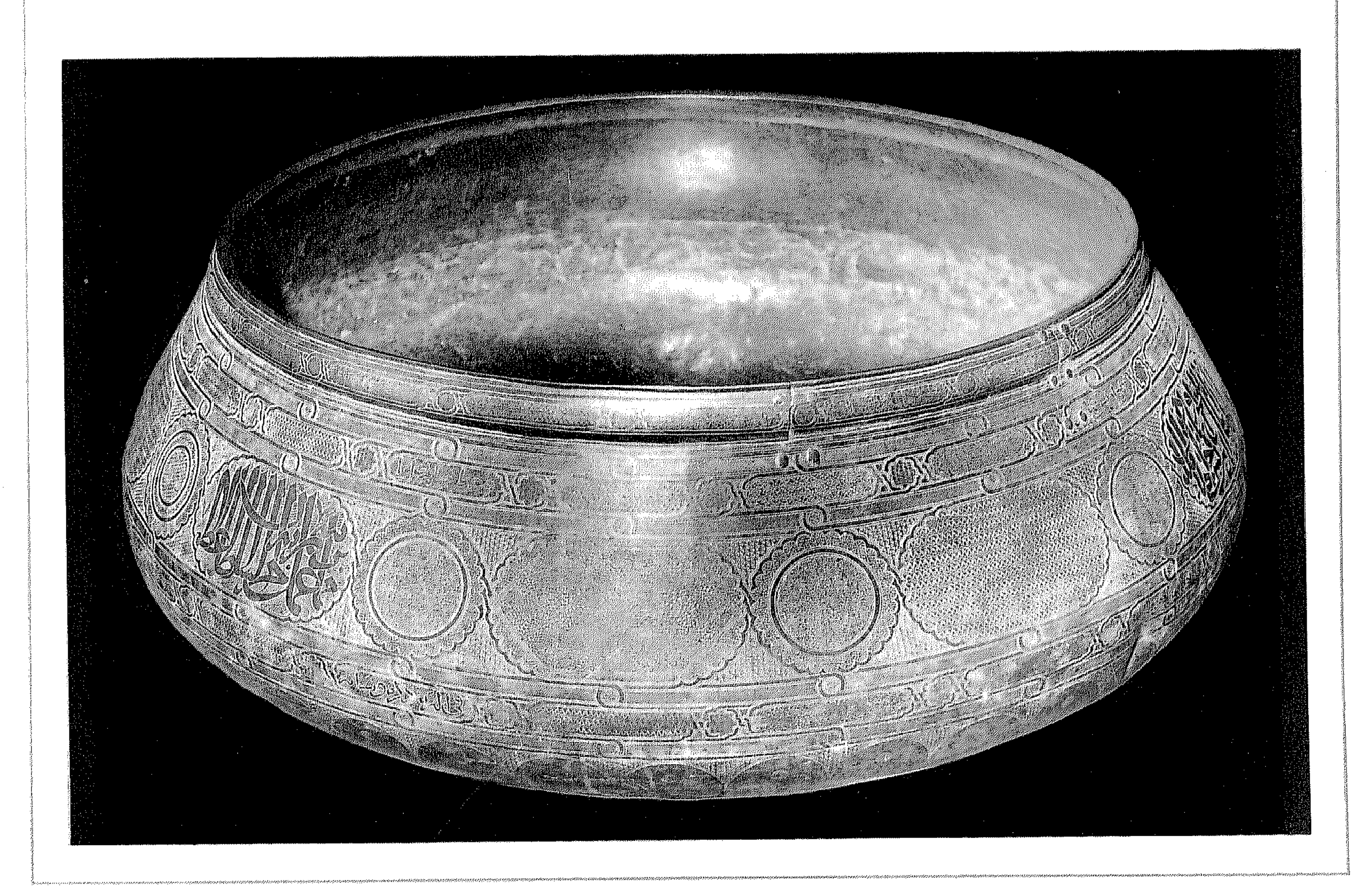
ارتفاع: ۹/۵؛ قطر دهانه: ۱٤/۵ سانتی‌متر
غرب ایران
قرن هشتم هجری
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ٤۵۲۱

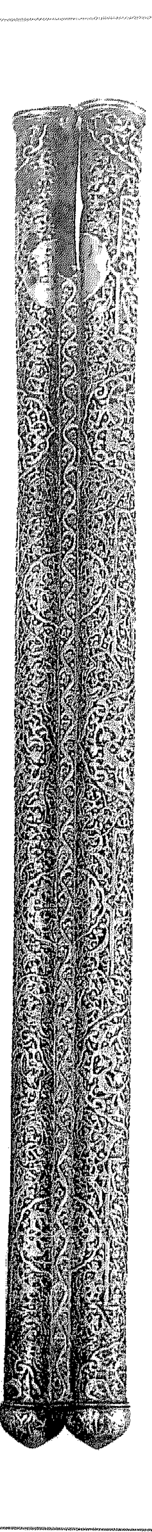
چکش خورده، با تزئینات‌قلمزنی. لبهٔ طاس صاف، بدنـهٔ آن محدب و مزین به نقوش دایره و بیضی است‌که دایره‌ها، یك درمیان، با نقوش ساده شدهٔ گیاهی و بیضیها، یك‌درمیان، با نقوش هندسی و کتیبه‌هایی به خط ثلث و به زبان عربـی (ناخوانا) تزئین شده‌اند. کف طاس محدب و بدون نقش است.

۱۰۷ــ پاتیل برنزی

ارتفاع: ۳۵ سانتی‌متر؛ قطر دهانه: ۶۷/۵ سانتی‌متر
احتمالا غرب ایران
قرن هشتم ه . ق .
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ۳۳۰۹

پاتیل چکش خورده، قلمزنی و حکاکی شده که مزین به خطوط درهم کلاف شده و دوایر و بیضیهای کنگره‌ای است و کتیبه‌ای به خط ثلث ، نام شاه سلطان اویس از خاندان جلایری را نشان می‌دهد که در سالهای ۱۳۷۶ ــ ۱۳۵۵ میلادی در غرب ایران حکومت می‌کرده است.





۱۰۸ ـ قلمدان برنجی
طول: ۲۸/۵ سانتی‌متر
محل نامعلوم
صفویه
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ۸۳۵۱

قلمدان برنجی دولول، قالب‌گیری شده با تزئینات قلمزنی ونقره‌کوب. تزئینات شامل نقوش اسلیمی ودو بیت شعر فارسی است که هر مصراع در دو قسمت جداگانه، و در نتیجه هر بیت در چهار قسمت قرار دارد. یکی از این ابیات متعلق به خواجه شمس‌الدین محمد حافظ شیرازی است به این مضمون:

چه لطف بود که ناگاه / رشحهٔ قلمت
حقوق خدمت ما / عرضه‌کرد بر کرمت

بیت دیگر به مضمون زیر است و متأسفانه سرایندهٔ آن مشخص نیست:

مویی شده‌ام بی / خط مشکین رقم او
کو بخت که آیم / به زبان قلـم او

۱۰۹ ـ شمعدان برنجی

ارتفاع: ۳۰/٤ سانتی‌متر؛ قطر دهانه: ۱۰ سانتی‌متر
اردبیل
صفویه
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ۳٦۰۳

شمعدان قالب‌گیری شده با تزئینات قلمزنی. نقوش شامل دو بیت شعر فارسی زیر لبه، و صحنهٔ بزم و شکار بر روی بدنه است که ایـن دو صحنه به وسیلهٔ سه بیت شعر خواجه حافظ شیرازی از یکدیگـر مجزا شده‌اند. دو بیت شعـر نیز در انتهای بدنه دیده می‌شود. همهٔ اشعار به خط نستعلیقند و نام دارندهٔ شمعدان نیز در میان آخرین ردیف تزئینات، در انتهای پایهٔ پهن، دیده می‌شود. سطح شمعدان با نقوش گیاهی پر شده است.

اشعار زیر لبه:

ای شمع چو پروانه به پروای تو میرم
بر گرد سرت گردم و در پای تو میرم
چون مور بسازم به سر راه تو خانـه
تا چون گذری زیر کف پای تو میرم

اشعار بدنه:

خوش است خلوت اگر یار یار من باشد
نه من بسوزم و او شمع انجمن بـاشد
میسوزم از فراقت روی از جفا بگردان
هجران بلای ما شد یارب بلا بگردان
تو همچو صبحی و من شمع خلوت سحرم
تبسمی کن و جان بین که چون همی‌سپرم

اشعار انتهای بدنه:

چراغ اهل دل را روشن از روی تو میبینم
همـه صاحبدلان را روی دل سوی تو میبینم
توئی سلطان عالم کم مبادا از سرت مـوئی
که عالم را طفیل یك سر مـوی تو میبینم

نام دارندهٔ شمعدان: صاحبه‌شیخ کمال‌الدین درویش بن‌علی



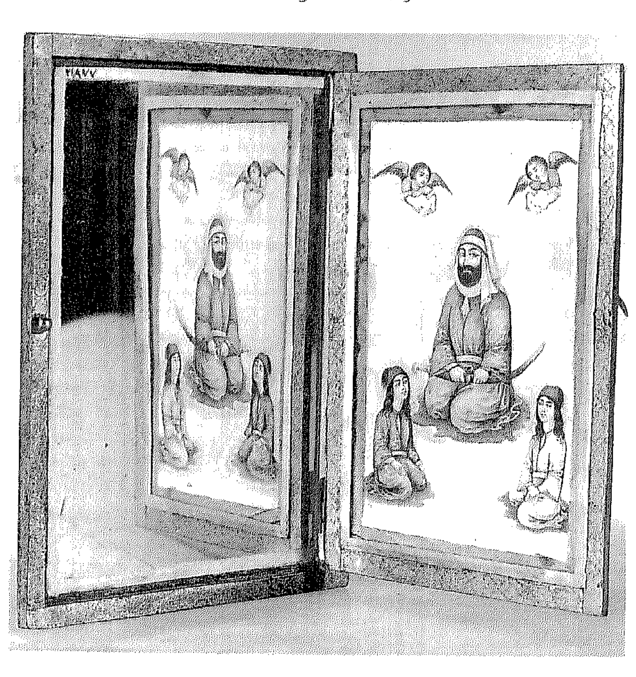
۱۱۰ ــ قاب آئینه

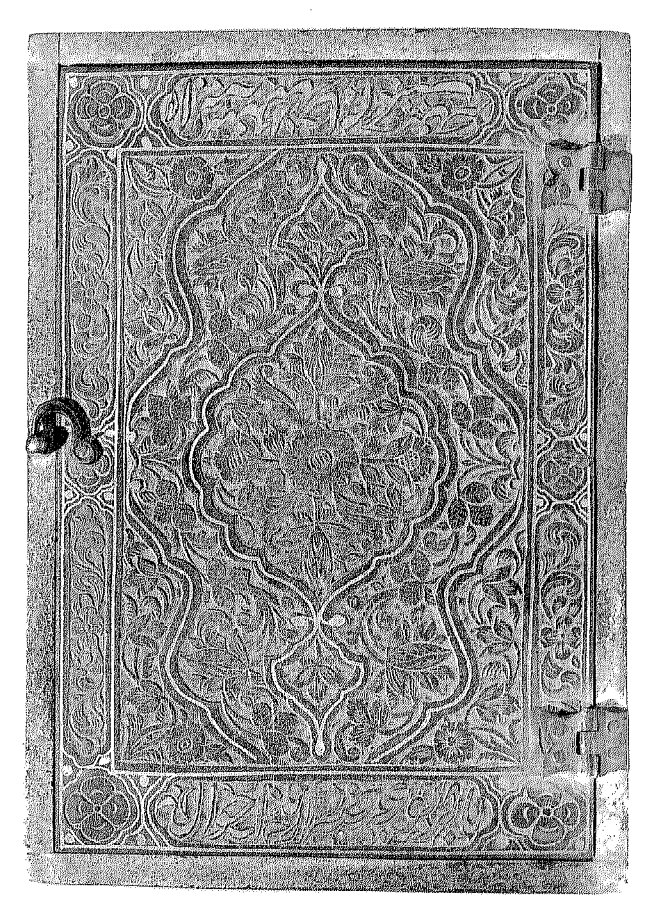
ابعاد: ۱۸/۵×۱۳ سانتی‌متر
محل نامعلوم
قاجاریه
موزهٔ ملی ایران
شمارهٔ موزه: ۲۱۸۷۷

قاب آئینه از فولاد طلاکوب، حکاکی شده. سطح خارجی قاب به نقوش گل و برگ مزین شده و این بیت از یك غزل حافظ درقسمت بالا و پایین در قاب آئینه، به‌صورت طلاکوب، نقش شده است:

آئینهٔ سکندر جام جمست بنگر
تا بر تو عرضه دارند احوال [ملك‌دارا]

در قسمت پشت در قاب تصویر نقاشی شدهٔ حضرت علی علیه‌السلام، با دو فرشته در دو سو، و نیز تصویر حسنین، دیده می‌شود. لازم‌به‌توضیح است که هنرمند فلزکار، به علت نداشتن محل کافی جهت آوردن تمامی مصراع دوم این بیت، از دو کلمهٔ «ملك‌دارا» صرف‌نظر کرده و به کلمهٔ «احوال» قناعت کرده است.





109– Brass candlestick
Height: (30.4) cm
Diameter: 10 cm
Origin: Ardebil
Safavid period
Iran National Museum
No.: 3603

Moulded, with chased decorations comprising two couplets of Persian poetry below the rim and banquet and hunting scenes on the body, separated by three couplets of poetry by Hafez. Also two couplets of poetry are visible at the lower end of the body. All the verses are in Nasta'liq script, and the name of the owner of the candlestick is conspicuous amidst the last row of decoration at the end of its broad base. The entire surface of the candlestick bears decorative floral patterns.

Owner of the candlestick:

Sheikh Kamal-od-Din Darvish ibn-'Ali

110– Mirror case
13 x 18.5 Cm
Origin?
Qajar period
Iran National Museum
No. 21877

Gold inlaid, engraved mirror case, decorated on its outer surface with floral patterns and a "ghazal" by Hafez, executed in gold inlay on the upper and lower parts of the lid. The inner surface of the lid displays an effigy of Imam Ali (P.B.H.N.) amid his two venerable sons, above whom two hovering angels are depicted.

The poem reads thus:

It is notable that, for want of space, the metal-worker has omitted the words "malek Dara".

Iran National Museum
No.: 424

Obverse: As-Sultan
.... (Anushirvan in Uighur script)
Khold Molkeh
Margin: Fi Saneh/Khamsin wa Sab'a-me'ah 750/ Zaraba Tabriz
Reverse: Allah
La Ilaha Illa
Muhammad
Rasul-Allah
Margin: Abu-Bakr/'Umar/'Uthman/'Ali

101-Ilkhanid dynasty
Coin of Sultan Muhammad Khodabandeh Uljaitu
Material: Gold
Weight: 8.1 g
Diameter: 3 cm
Iran National Museum
No.: 1193

Obverse: Zaraba fi
Imam Dowlateh al-Mowla
As-Sultan al-A'zam Malek-e Reqab
Al-Umam Uljaitu Sultan Ghiath
Ad-Dunia vad-Din Khodabandeh
Muhammad
Kholdollah Molkeh
Margin: Lellah al-'amr men qabl wa men ba'd/Zarb-e Shiraz/ Saneh 'Ashara Sab'a-me'ah 710/....
Reverse: Allah
La Ilaha Illa
Muhammad
Rasul-Allah
Ali Wali-Allah
Inner margin: Bism/Allah/al-Karim
Outer margin: Allahomma Salle 'Ala Muhammad wa 'Ali wal-Hassan wal-Hossein wa 'Ali wa Muhammad wa Ja'far wa Mussa wa 'Ali wa Muhammad wa 'Ali wal Hassan wa Muhammad al-Hojjat.

102 – Ilkhanid dynasty
Coin of Abu-Sa'id Bahadur-Khan (716-736 A.H./ 1317-1336 A.D.)
Material: Silver
Weight: 10.6 g
Diameter: 2.9 cm
Iran National Museum
No.: 2554/2

Obverse: Zaraba
Fi Ayyam-e Dowlat as-Sultan
Al-A'zam Abu-Sa'id
Kholdollah Molkeh
Inner margin: Na'am/Men an-Nasr/Allah
Outer margin: Zaraba/Yazd/Fi/Saneh/Tes'a/ 'Ashara/Sab'a/Me'ah 719
Reverse: La Ilaha Illa
Allah Muhammad
Rasul-Allah
Around the text: Fasayakfakohomollah wa howa-s-sami'-al-'alim.
Below this: Abu-Bakr/'umar/'Uthman/'Ali/.

103 – Bronze tray
Height: 3.8 cm
Diameter: 38.8 cm
Buzineh-jerd, near Hamadan
8th c. A.H./14th c. A.D.
Iran National Museum
No.: 3555

Hammered, chased, engraved and overlaid with gold and silver. The tray has a flared broad edge and its surface is decorated with animal and floral patterns. Also four Arabic writings in Thulth script decorate it, and its central area is embellished with a six petalled flower and alternate figures of animals and birds, as well as floral and geometric patterns amidst human seated figures. All these decorations are inlaid with gold and silver.

104 – Bronze candlestick
Height: 31.4 cm
Diameter: 8.5 cm
Origin ?
8th c. A.H./14th c. A.D.
Iran National Museum
No.: 3560

Moulded, hammered, chased, engraved, inlaid with gold and silver. The candle holding section is moulded, and the cylindrical body is hammered and welded to it. Beside the floral decorative patterns covering the entire surface of the candlestick, two rows of human figure are also seen: one (around the neck) showing a band of musicians, and the other (around the body) displaying four horsemen wearing Mongol headgear. Also the boundaries between all the decorative bands are ornated with Arabic epigrams in Thulth script.

105 – Bronze bowl
Height: 11.5 cm
Diameter: 16.3 cm
Origin: Saveh
8th c. A.H./14th c. A.D.
Iran National Museum
No.: 4130

Hammered, with chased decorations. The bowl has a broad edge decorated with a row of animal figures, and its convex body bears six circular frames alternately decorated with seated human figures and arabesque patterns. In between these circles, Arabic (illegible) words are seen. Above and below this area, two rows of intertwined bands are conspicuous.

The concave bottom of the bowl bears astronomical motifs combining the sun at the centre and the Moon, Mars, Venus, Mercury, Jupiter and Saturn around it, in combination with the twelve houses of the Zodiac.

106 – Bronze bowl
Height: 9.5 cm
Diameter: 14.5 cm
Origin: Western Iran
8th c. A.H./14th c. A.D.
Iran National Museum
No.: 4521

Hammered, with chased decorations. The straight edge and convex body of the bowl is decorated with alternate circular and oval patterns. The circles bear stylized floral patterns and the ovals display geometric designs and Arabic (illegible) words in Thulth script. The concave inner surface is plain.

107 – Bronze cauldron
Height: 35 cm
Rim diameter: 67.5 cm
Origin: Probably Western Iran
8th c. A.H./14th c. A.D.
Iran National Museum
No.: 3309

Hammered, chased and engraved cauldron decorated with an intertwined linear pattern, denticulated circular and oval motifs and an epigram in Thulth script citing the name of Shah Soltan Oveis, from the Jalayer dynasty, who reigned from 1355 to 1376 A.D. in Western Iran.

108 – Brass penbox
Length: 28.5 Cm
Origin: ?
Safavid period
Iran National Museum
No.: 8351

Twin-barreled, moulded, chased brass penbox with silver inlays. The decorations comprise arabesque patterns and two couplets of Persian poetry, each stanza of which is arranged in two segments, so that each couplet is actually inscribed in four parts. One of the couplets is by Hafez.

.....

The other, from an unknown poet, reads:

Material: Silver
Weight: 2.67 g
Diameter: 2.4 cm
Iran National Museum
No.: 6497

Obverse: Bi-madinah
Rayy
Margin: Zaraba fi [shohur] sane [tes'a] wa settin wa sab'a-me'ah (769)
Reverse: [A]llah
La Ilaha [I]lla
Muhammad
Rasul-[A]llah
Ali Wali-[A]llah
Margin: Allahomma Salle 'Ala Muhammad wa 'Ali...

---

93 – Sarbadar dynasty
Coin of 'Ali Mu'ayyad Sarbadari (766-778 A.H./ 1364-1377 A.D.)
Material: Silver
Weight: 2.71 g
Diameter: 2.5 cm
Iran National Museum
No.: 6589

Obverse: Bi-madinah
Semnan
Margin: Zaraba fi shohur sane arba'a settin wa Sab['a-me']ah
Reverse: Allah
La Ilaha Illa
Muhammad
Rasul-Allah
'Ali Wali-Allah
Margin: Allahomma Salle 'Ala Muhammad wa 'Ali wal- Hassan wa-l Hussein wa 'Ali wa Muhammad wa [Ja'far Mussa 'Ali] Muhammad Ali [Hassan] Muhammad

---

94 – Mongol Ilkhandis
Coin of Qazan Mahmud (694-703 A.H./1294-1304 A.D.)
Material: Gold
Weight: 9 g
Diameter: 3 cm
Iran National Museum
No.: 1192

Obverse: .....
.....
Qazan Mahmud
.....
Qazan's titles in Kufic, Uighur and Chinese.
Margin: Fi Shohur
Reverse: La Ilaha Illa
Allah Muhammad
Rasul-Allah
Inner margin: Zaraba Shiraz/Sall/Allah/'Alaih/.
Outer margin: Fi [shohur] /sane/Athna/wa sab'a-me'ah/ (702).

---

95 – Ilkhanid dynasty
Coin of Abu-Sa'id Bahadur-Khan (716-736 A.H./ 1317-1336 A.D.)
Material: Silver
Weight: 11.7 g
Diameter: 2.9 cm
Iran National Museum
No.: 2554/1

Obverse: Zaraba fi
Dowlat al-Mowla as-Sultan
al-A'zam Abu-Sa'id
Kholdollah Molkeh
Margin: Zarb/Shabankareh/Saneh/Sab'a/ 'Ashara/ wa Sab'a-me'ah/717
Reverse: Allah
La Ilaha Illa
Rasul-Allah
Inner margin: Salla/Allah/'Alaih/ wa Sallam.
Outer margin: Tabarak/Allazina/Bi-yadeh/al-Molk/ wa Huwa/'Ala/Kulle Shai'/ Qadir.

---

96 – Ilkhanid dynasty
Coin of Abu-Sa'id Bahadur-Khan (716-736 A.H./ 1317-1336 A.D.)
Material: Silver
Weight: 3.5 g
Diameter: 2.2 cm
Iran National Museum
No.: 2504

Obverse: Zaraba fi
Dowlat as-Sultan al-A'zam
Abu Sa'id Bahadur Khan
Kholdollah Molkeh
Margin: 'Ashrin/Sab'a/Me'ah
Reverse: Allah
La Ilaha Illa
Zaraba
Muhammad
Shiraz
Rasul-Allah
Margin: Abu-Bakr/'Umar/'Uthman/'Ali/

---

97 – Ilkhanid dynasty
Coin of Abu-Sa'id Bahadur-Khan (716-736 A.H./ 1317-1336 A.D.)
Material: Silver
Weight: 3.18 g
Diameter: 2.2 cm
Iran National Museum
No.: 2506

Obverse: Zaraba
As-Sultan al-A'zam
Abu-Sa'id Bahadur-Khan
Kholdollah Molkeh
Tabriz
Margin: Zaraba/Fi/Saneh/Tes'a/wa 'Ashr/ in wa/[Sab'a-me'ah] (729)
Reverse: Allah
La Ilaha Illa
Muhammad
Rasul-Allah
Margin: Abu-Bakr/'Umar/'Uthman/'Ali/

---

98 – Ilkhanid dynasty
Coin of Abu-Sa'id Bahadur-Khan (716-736 A.H./ 1317-1336 A.D.)
Material: Gold
Weight: 7.8 g
Diameter: 2.5 cm
Iran National Museum
No.: 1196

Obverse: As-Sultan al-'alam al-'adel
Zaraba
.... (Abu-Sa'id in Uighur script)
Jajrom
Bahadur-Khan Khold Molkeh
Inner margin: Zaraba fi/Saneh Thalath/Thalathin/ Al-Khaniah 733
Reverse: La Ilaha Illa A/llah Muhammad/ Rasul-A/llah/Sall/A/llah/'Alaih
Inner margin: Abu-Bakr/'Umar/'Uthman/'Ali

---

99 – Ilkhanid dynasty
Coin of Suleyman Ilkhani (740-744 A.H./1339-1344 A.D.)
Material: Silver
Weight: 5.26 g
Diameter: 2.3 cm
Iran National Museum
No.: 2502

Obverse: As-Soltan
Al-'Adel Suleyman
Khan Khold Molkeh
Margin: Zaraba/Sulta/niyeh fi saneh/ Arba'in/wa Sab a-me'ah 740
Reverse: Allah
La Ilaha Illa
Muhammad
Rasul-Allah
Margin: Abu-Bakr/'Umar/'Uthman/'Ali

---

100 – Ilkhanid tribe
Coin of Anushirvan (745-754 A.H./1344-1354 A.D.)
Material: Silver
Weight: 1.24 g
Diameter: 1.5 cm

Reverse: La Ilaha Illa
Allah Muhammad
Rasul Allah
Margin: Abu-Bakr/'Umar/'Uthman/'Ali

84– Muzaffarid dynasty
Coin of Shah Shoja'(759-786 A.H./1357-85A.D.)
Material: Silver
Weight: 2.14 g
Diameter: 2 cm
Iran National Museum
No.: 2864/2

Obverse: Billah
Al-Mu'zed [Al-Mu'tazed] was-Sultan
Al-Muta' Shah Shoja'
Zara[ba] Yazd
Khold-ollah Molkeh
Margin: ... Asna/.../Sab'a-me'ah (772)
Reverse: La Ilaha Illa
Allah Muhammad
Rasul Allah
Margin: Abu-Bakr/'Umar/'Uthman/'Ali

85– Jalayerid dynasty
Coin of Sheikh Oveis(757-776 A.H./1356-75 A.D.)
Material: Silver
Weight: 1.94 g
Diameter: 1.9 cm
Iran National Museum
No.: 447

Obverse: In the centre, Zarb-e (minted in) Tabriz, and around it, in between three petal-like decorative motifs, As-Soltan-e A'zam
Sheikh Oveis[baha] dure Kh[an]
Kold Molkeh
Margin: Sene-ye Tes'a/.../wa sab'a-me'ah (779)
Reverse: [A]llah
La Ilaha Illa
Muhammad
Rasul Allah
Margin: Abu-Bakr/'Umar/'Uthman/'Ali

86– Jalayerid dynasty
Coin of Sheikh Oveis(757-776A.H./1356-75A.D.)
Material: Silver
Weight: 3.55 g
Diameter: 2.4 cm
Iran National Museum
No.: 518

Obverse: Ledyan
Al-Wathiq bil-molk
Zaraba
Sheikh [O]veis Bahadur Khan
Kuh Kiluyeh
Khold-ollah Molkeh
Reverse: Allah
La Ilaha Illa
Zaraba
Muhammad
Kuh Kiluyeh
Rasul-Allah
Inner margin: Abu-Bakr/'Umar/'Uthman/'Ali

87– Gurkanid dynasty
Coin of Amir Teymur
Material: Silver
Weight: 6.13 g
Diameter: 2.8 cm
Iran National Museum
No.: 432

Obverse: [As-] Soltan Mahmud Khan
Zarab
Amir Teymur Gurkan
Shiraz
Khold-ollah Molkeh
Reverse: La Ilaha/Illa Allah/Muhammad/Rasu/l Allah
Margin: Abu-Bakr/'Umar/'Uthman/'Ali

88– Gurkanid dynasty
Coin of Amir Teymur
Material: Silver
Weight: 2.14 g
Diameter: 2 cm
Iran National Museum
No.: 992

Obverse: Sultan Mahmud Kha[n]
Amir Teymur Gurkan
[Khold] ollah [Molkeh]
Reverse: Zarb-e
Kerman
Inner margin: La Ilaha Illa-Allah Muhammad
Rasul Allah
Outer margin: .../Abu-Bakr/Umar/...

89– Sarbadar dynasty
Coin of 'Ali Mu'ayyad Sarbadari (766-778 A.H./1364-1377 A.D.)
Material: Silver
Weight: 2.72 g
Diameter: 2.4 cm
Iran National Museum
No.: 6540

Obverse: Be-Madinah
Damghan
Margin: Zaraba fi Shohur Sene Tes'a wa Settin wa Sab'a-me'ah (769)
Reverse: Allah
La Ilaha Illa
Muhammad
Rasul-Allah
Ali Wali-ollah
Margin: Alla[homma Salle] 'Ala Muhammad wa 'ala-l Hassan wa-l Hossein wa 'ala Muhammad Jafar Mussa Muhammad 'Ali Muhammad

90– Sarbadar dynasty
Coin of 'Ali Mu'ayyad Sarbadari (766-778 A.H./1364-1377 A.D.)
Material: Silver
Weight: 2.6 g
Diameter: 2.2 cm
Iran National Museum
No.: 6504

Obverse: Be-madinah
Jurjan
Margin: Zaraba fi shohur-e sane tes'a wa settin wa Sab'a-me'a (769)
Revese: Allah
La Ilaha Illa
Muhammad
Rasul-Allah
Ali Wali-Allah
Margin: Names of the twelve Imams (Allahomma Salle 'Ala Muhammad Ali Hassan Hussein Ali Muhammad Ja'far Mussa 'Ali Muhammad 'Ali Hassan Muhammad)

91– Sarbadar dynasty
Coin of 'Ali Mu'ayyad Sarbadari (766-778 A.H./1364-1377 A.D.)
Material: Silver
Weight: 4.18 g
Diameter: 2.3 cm
Iran National Museum
No.: 6487

Obverse: Bi-madinah
Astarabad
Margin: [Zaraba] fi shohur/sane Khamsa/wa Sab'in/ wa sab'a-me'ah/
Reverse: Allah
La Ilaha Illa
Muhammad
Rasul-Allah
Ali Wali-Allah
Margin: Allahomma Salle 'Ala Muhammad wa 'Ali [Hassan wa Hussein] wa Ali wa Muhammad wa Ja'far wa Mussa wa 'Ali wa Muhammad wa 'Ali wa-l Hassan Muhammad

92– Sarbadar dynasty
Coin of 'Ali Mu'ayyad Sarbadari (766-778 A.H./1364-1377 A.D.)

and indigo colours under the glaze, and brown lustre over it, together with cross-shaped monochrome tiles with molded patterns. Just like exhibit no. 3285, these tiles were part of the ornaments of the mausoleum of Imamzadeh 'Ali ibn Ja'far (P.B.H.N.), and bear floral motifs in their backgrounds and writings in their margins. On the margins of 4 of the lustre painted tiles, the opening verses of Ferdowsi's Shahnameh, as well as verses from the Rostam and Sohrab episode, are inscribed in Naskh script. The verses mostly deal with the attributes of the creator and the rightfulness of death.

76– A collection of star-shaped lustre-painted tiles
Diameter of lustre-painted tiles: 23 cm
Diameter of turquoise-coloured tiles: 21 cm
Origin: Kashan
Dated: 738 A.H./1337-8 A.D.
Iran National Museum
No.: 3285

A collection of star-shaped lustre painted tiles in blue and indigo colours under the glaze and brown over the glaze, together with cross-shaped glazed monochrome tiles with molded patterns, used to decorate "mihrabs" during the 8th century A.H./14th c. A.D. The present specimens were part of the decorative elements of the mausoleum of Imamzadeh 'Ali ibn Ja'far (P.B.H.N.) in Qom. The star shaped tiles bear floral and geometric patterns, as well as writings in Ta'liq and Naskh scripts in their borders and golden ones on their white backgrounds. These include verses from the Holy Qor'an and traditional narrations from the Prophet of Islam (P.B.H.N.). Most of these tiles bear the date 738 A.H. (1337-8 A.D.), and one also gives the name of the artisan and the place where it was crafted. The cross-shaped turquoise-coloured monochrome tiles, which bear moulded floral and animal motifs, were intercalated between the star shaped ones.

77– Inju dynasty
1- Coin of Jamal-od-Din Abu Ishaq ibn-Mahmood (740 A.H./1339-40 A.D.)
Material: Silver
Weight: 3.73 g
Diameter: 2.3 cm
Iran National Museum
No. 520

Obverse: [Abu Is] haq
[Al-Mu] tawakkil al-Allah
Mahmood Shah
Margin: ... Arba'in wa Sab ['a–me'ah] (74?)
Reverse: [La] Ilaha illa
[A]llah Muhammad
Rasul Allah
Inner margin: 'Alaih/wa Sallam
Outer margin: Uthma/n/'Ali

78– Muzaffarid dynasty
2- Coin of Mubariz-id-Din Muhammad ibn Muzaffar (713-759 A.H./1313-1358 A.D.)
Material: Silver
Weight: 2.79 g
Diameter: 2.1 cm
Iran National Museum
No. 426

Obverse: Al-Mu'tazid billah zara(ba)
[as-Su]ltan Muhammad ibn al-Muzaffar Khold-ollah molkeh
Reverse: Allah
La Ilaha Illa
Allah Muhammad
Rasul-Allah
Margin: ... wa Sallam

79– Muzaffarid dynasty
Coin of Mubariz-id-Din Muhammad-ibn-Muzaffar (713-759A.H./1313-1358 A.D.)
Material: Silver
Weight: 2.81 g
Diameter: 1.8 cm
Iran National Museum
No.2684/1

Obverse: Billah
Al-Mu'tazid
As-Sultan Muhammad ibn-al-Muzaffar
Isfahan
Khold-ollah molkeh
Reverse: Circular pattern within a square
Margin: [La] Ilaha Illa-llah Muhammad

---

80 – Muzaffarid dynasty
Coin of Shah Shoja'(759-786 A.H./1357-85 A.D
Material: Silver
Weight: 3.22 g
Diameter: 2.4 cm
Iran National Museum
No.: 448/1

Obverse: As-Soltan
Amir-al-Mu'menin wa
Zarb
Al-Muta 'Shah Shoja'
Shiraz
Khold-ollah Molkeh
Margin: Sab'a wa Settin Sab'a Me'a (767)
Reverse: La Ilaha Illa
Allah Muhammad
Rasul-Allah
Inner Margin: Sall/Allah/'Alaih/wa Sallam
Outer Margin: Abu-Bakr/'Umar/'Uthman/'Ali

81 – Muzaffarid dynasty
Coin of Shah Shoja'(759-786 A.H./1357-85 A.D.)
Material: Silver
Weight: 2.7 g
Diameter: 2.5 cm
Iran National Museum
No. 448/2

Obverse: Zaraba
Amir-al-Mo'menin
wa-s-Soltan al-Mota'
Shah Shoja' Khold-ollah Molkeh
Shiraz
Margin: Tes'a wa Settin wa Sab'a [Me'ah] (769)
Reverse: La Ilaha Illa
Allah Muhammad
Rasul Allah
Inner margin: Abu-Bakr/'Umar/'Uthman/'Ali

82– Muzaffarid dynasty
Coin of Shah Shoja'(759-786 A.H./1357-85 A.D.)
Material: Silver
Weight 2.14 g
Diameter: 2 cm
Iran National Museum
No.: 2684

Obverse: Billah
Al-Mu'tazid was-Sultan
Zara [ba]
Al-Muta' Shah Shoja[']
Yazd
Khold-ollah Mol [keh]
Margin: ... Asna Settin wa Sab'a [me'ah] (762)
Reverse: La Ilaha Illa
Allah Muhammad
Rasul Allah
Margin: Abu-[Bakr]/Umar/'Uthman/'Ali

83– Muzaffarid dynasty
Coin of Shah Shoja'(759-786 A.H./1357-85 A.D.)
Material: Silver
Weight: 4.21 g
Diameter: 2.3 cm
Iran National Museum
No. 2864/1

Obverse: Billah
Al-Mu'tazid was-Soltan
Zaraba
Al-Muta' Shah Sho[
Abarqu
Khold-ollah Molkeh
Margin: Fi Seneh/Asna Settin/wa Sab'a-me'ah (762)

has come to light to show the existence of ceramic workshops in Tabriz or its surrounding area, and the ceramic items excavated in Soltanyyeh are not of this type. Thus, the name of Soltan-Abad (present-day Arak) has been widely accepted for the ceramic ware of this century in reason of the items of that era excavated there.

66 – Lustre painted ceramic bowl
Height: 10 cm
Rim diameter: 21.5 cm
Origin: Kashan (?)
8th c. A.H./14th c. A.D.
Glassware and Ceramics Museum of Iran
No.: 129 S

Ceramic bowl with blue and turquoise-coloured patterns under the glaze and lustre paintings over it. The interior surface is divided in 12 compartments by blue, turquoise and indigo-coloured bands. The bands are painted under the glaze, whereas the lustre paintings, which are of greenish brown tone, are executed over it. The row of petals covering the outer surface of the bowl are alternately filled with decorative patterns and Persian poetry, written in Shekashteh Ta'liqscript.

67 – Ceramic plate
Height: 5.8 cm
Diameter: 24 cm
Origin: Soltan-Abad
Execution date: 8th century A.H. (14th c. A.D.)
Iran National Museum
No.: 4205

Enamelled, gilded indigo plate with concave base and edge decorated with a row of circular motifs and three-petalled flowers; walls embellished with a row of white lines resembling petals; bottom showing a nine-petalled flower surrounding a decorative medallion.

68 – Star-shaped tile
Diameter: 21 cm
Origin: Takht-e Soleyman
8th c. A.H /14th c. A.D.
Iran National Museum
No.: 9926

Lustre tile painted in turquoise and indigo colours under the glaze, and gold patterns over it. With its molded "simurgh" motif and "chi" clouds of Chinese origin, this tile is conspicuously different from the other lustre tiles exhibited. The same patterns, which speak of artistic contacts between Iran and China, are also seen, albeit in indigo colour, on the star-shaped tiles of this period.

69 – Star-shaped tile
Diameter: 21 cm
Origin: Takht-e Soleyman
7-8th c. A.H./13-14th c. A.D.
Glassware and Ceramics Museum of Iran
No.: 57 S

Indigo-coloured, leaf-gilded tile painted over the glaze, bearing a molded pattern representing a Simurgh in flight amid clouds, on a turquoise-coloured background. White, ochre, and gold colours have been used in decorating this tile. The "simurgh" and "chi" cloud motifs are elements borrowed from Chinese art and often used by Iranian artists — solely from their decorative viewpoint, and regardless of their Chinese meanings — from the Ilkhanid period onwards.

70 – Star-shaped tile
Diameter: 15.5 cm
Origin: Takht-e Soleyman (?)
7-8th c. A.H./13-14th c. A.D.
Glassware and Ceramics Museum of Iran
No.: 300-S

Indigo-coloured, star-shaped tile, with molded floral motif. The background is covered with turquoise-coloured glaze, and overpainted in ochre, white, black and gold colours. The size and decoration style of this tile is rather rare among indigo-coloured tiles.

71 – Cross shaped tile
Diameter: 30 cm
Origin: Probably Kashan
Late 8th - early 9th c. A.H./late 14th-early 15th c. A.D.
Iran National Museum
No.: 20608

Lustre tile painted over the glaze with brownish floral patterns and bearing verses from a "ghazal" by Hafez written in golden Naskh script on the white background of the margin. One side of the tile being broken, parts of the poems are missing. Also, due to lack of space, words from the last hemistich have been omitted. Following the words "In the name of Allah, the Beneficent, the Merciful", three verses of Hafez's "gnazal" follow.

72 – Three hexagonal tiles
Dimensions: 18.4 x 18.4 cm
Origin: Takht-e Soleyman
7-8th c. A.H./13-14th c. A.D.
Iran National Museum
Nos.: 21538, 21536, 21537.

Indigo-coloured, leaf-gilded tiles painted over the glaze, bearing molded patterns of lions and gazelles surrounded by floral motifs, on indigo- and turquoise-coloured background. The main decorative elements are leaf-gilded and such colours as white, ochre and black have been used, on various backgrounds, to delinate the decorative patterns. Numerous tiles of this type have been unearthed during the excavations made in Takht-e Soleyman. These were alternately set on the walls with which they were ornated.

73 – Brick and tile composition
Side of square tile: 18 cm
Diameter of circular tile: 11.8 cm
Origin: Takht-e Soleyman
7-8th c. A.H./13-14th c. A.D.
Iran National Museum
No.: 21553-3873-3887-3897-3898

Compositions of bricks and tiles are decorative elements which became fashionable since the 7th century A.H./13th c. A.D. and progressively evolved into handsome panels. Usually relief bands of non-enamelled brick are combined, as though they are interwoven, to form various geometric patterns occasionally embellished with unglazed relief floral shapes. And the recessed surfaces are covered with turquoise- or indigo-coloured enamel. The present composition typifies this manner, combining four square enamelled bricks around a circular domed tile set in relief, and comes from a Mongol building excavated in the Takht-e Soleyman archeological site.

74 – Large tile
Dimensions: 33.2 x 34.6 cm
Origin: Saveh
7-8th c. A.H./13-14th c. A.D.
Iran National Museum
No.: 3539

Leaf-gilded, indigo-coloured large tile painted over the glaze, forming part of an epigram decorating the upper part of a wall. It is ornated with a relief writing in Thulth script, comprising the final words ot verse 25 and the beginning of verse 26 of the "Ya Sin" surah.

75 – A collection of lustre-painted tiles
Diameter of lustre-painted tiles 23 cm
Diameter of cross-shaped tiles: 21 cm
Origin: Kashan
8th c. A.H./14th c. A.D.
Iran National Museum
No.: 3381

A collection of lustre-painted tiles, in blue

-Ikhlas is calligaphied in Thulth script, and on the broad margins surrounding it, the first three verses and the first word of the fourth verse of the Surat-al-Mo'minun, partly lost during restorations, are written in Kufic script. On the face of the arch above the "mihrab", the Opening surah of the Holy Qor'an (Surat-al-Fatihah) is written in Thulth script, and on the interior margin, a traditional saying of the Prophet (P.B.H.N.), calligraphied in Kufic script, can be admired. The inner sides bear the signature of the artisan (on the right) and the date of his work's completion (on the left).

58– Tile tombstone
Dimensions: 78.3 x 163.3 cm
Origin: Kashan
8th c. A.H./14th c. A.D.
Iran National Museum
No.: 3288

Tile tombstone painted in indigo and turquoise colours under the glaze and brown lustre over it. This type of mihrab-shaped lustre painted tile tombstones were usually crafted for the mausoleums of outstanding personalities. Although on this tombstone, which comes from an Imamzadeh near the mausoleum of 'Ali ibn-Ja'far (P.B.H.N.) in Qom, is undated, the type of its tilework relates it to the 8th century A.H./14th c. A.D. It is formed of three lustre painted brown tiles bearing floral patterns in white glaze, relief golden floral patterns, as well as indigo-coloured glazed writings, complemented with turquoise-coloured glazed areas. On the narrow band surrounding the tombstone, verses of the Holy Qor'an are calligraphied in golden Naskh script, and the broad band comprises the first to mid-eighth verse of the "Ya Sin" surah, written in indigo-coloured Thulth script. The name of the mausoleum in whose name the tombstone was crafted is given on the frontispiece and inner surface, in the same script and pen.

59– Small, enamelled ceramic bowl
Rim diameter: 11.7 cm
Height: 5.7 cm
Origin: Birjand (Khorassan)
Execution date: 8th century A.H./14th c. A.D.
Iran National Museum
No.: 21507

Small, enamelled ceramic bowl with concave base, straight edge and convex body. Its interior surface is divided into four sections by two white and indigo-coloured bands bearing writings in Naskh script. Each section is decorated with a flower spray. The exterior of the bowl is decorated with parallel lines ending at their upper extremities with petal-like triangles.

60– Ceramic bowl
Rim diameter: 32.3 cm
Height: 15.5 cm
Origin: Soltan-Abad
Execution date: 8th century A.H.(14th c. A.D.)
Iran National Museum
No.: 22222

Buff-coloured background with concave base and curving edge. Inner surface decorated with four flying simurghs and floral motifs. Bottom showing a deer within a circular pattern. Outer rim ornated with a decorative written band, and remaining outer surface covered with a row of petal-like lines beginning near the base and ending close to the rim. Decorative patterns executed in black and grey.

61– Ceramic bowl
Height: 10.3 cm
im diameter: 21.2 cm
Origin: Soltan-Abad
8th c. A.H./4th c. A.D.
Iran National Museum
No.: 3981

Underglaze painted ceramic bowl typical of the category excavated in the region of Soltan-Abad. On these, the drawings are executed in black, directly on the white surface of the recipient, and dots and hatchings of the same colour are used to fill them in. Subsequently the turquoise and indigo colours are added to decorate these, and the white background is left untouched in limited areas. The interior surface of these items is usually decorated with alternately repetitive patterns, and their outer surface bears a row of narrow water-lily petals executed in blue. The present bowl, with its tall concave base, convex body, straight rim and repetitive patterns of a running fox and floral patterns, is typical of this category of ceramic ware.

62– Enamelled ceramic bowl
Rim diameter: 20.4 cm
Height: 9.3 cm
Origin: Soltan-Abad
Execution date: 8th century A.H./14th c. A.D.
Iran National Museum
No.: 22210

Painted and enamelled ceramic bowl with concave base and convex body. Interior surface decorated with the images of four flying simurghs and bottom bearing two seated human figures. Drawings executed with grey, black and white lines. Exterior decorated with parallel, petal-like patterns

---

63– Mina'i ceramic bowl
Rim diameter: 20 cm
Height: 9.5 cm
Origin: Soltan-Abad
Execution date: 8th century A.H.(14th c. A.D.)
Iran National Museum
No.: 22211

Mina'i ceramic bowl with turquoise coloured enamel, concave base, straight rim and slightly convex body. The interior surface is divided into four sections by two intersecting bands. Within each section, an ochre-coloured petal is depicted, so that the entire pattern resembles a four petalled flower. Each petal is decorated with small golden diamond shapes. The outer surface of the bowl is decorated with parallel lines curving at their upper extremities and looking like flower petals.

64– Ceramic bowl
Height: 8.5 cm.
Rim diameter: 19 cm
Origin: Soltan-Abad
8th c. A.H./14th c. A.D.
Glassware and Ceramics Museum of Iran
No.: 334 S

Indigo-coloured overglaze painted ceramic bowl with concave base, convex body, straight rim and decorations of four stylized petals. Decorative bands ornate the interior surface and the exterior bears water-lily petals. This item is typical of this category of indigo-coloured ceramic ware.

65– Ceramic bowl
Height: 8.5 cm
Rim diameter: 19 cm
Origin: Soltan-Abad (?)
8th c. A.H./14th c. A.D.
Glassware and Ceramics Museum of Iran
No.: 324S

Ceramic bowl painted over the slip, under the transparent glaze, with the image of a flying duck on a background of floral motifs. The turquoise and indigo-coloured dots visible on the duck's body and within the flowers are rather common on this type of ceramic ware. Although this item is typical of Soltan-Abad slip-painted ware, its connection with bowl No. 21507 is obvious in their similar floral decorations. In that period, the artistic centres were Tabriz and, later on, Soltanyyeh, the capital of the Ilkhanids. But no solid evidence

A handsome medallion with a green background bearing a composition of arabesque scrolls and 4 birds ornates the centre of the carpet, and its main margin displays poems by Hafez and is surrounded by secondary ones decorated with repetitive snake-like arabesques.

51—Carpet
Dimensions: 271 x 354 cm
Warps: Cotton
Wefts: Cotton
Pile: Wool
Origin: Tabriz
Date: Mid 11th c. A.H./17th c. A.D.
Carpet Museum of Iran
No. 179

A 35 "raj" small carpet woven with symmetrical knots and showing a background covered with Shah 'Abbasi flowers and floral arabesques. The decorative patterns includes a "simurgh" and a dragon, the former — an Iranian mythological motif — being a symbol of moral power, and the latter, origined in China, representing physical might. The main margin of the carpet displays poems by Hafez, and is surrounded by two secondary margins.

52—Wooden "minbar"
Dimensions:
—Height: 287 cm
—Length: 228 cm
—Width: 100 cm
Origin: Bwanat Mosque, Fars province :
8th c. A.H./14th c. A.D.
Iran National Museum
No.: 3276

According to the epigram written in Arabic and Thulth script on its edge, this "minbar" was crafted in 771 A.H./1369-70 A.D. upon the orders of Khajeh 'Ezz-od-Dowleh Mozaffar-ol-Molk from the funds left behind by Khajeh Rokn-od-Dowleh. It has 11 steps and is ornated with high quality marquetry combining geometric and floral patterns. Also a two-winged door, of which the left one was lost and is now replaced with a new one, closes it. On the extant wing, the words "La Ilaha Ill-Allah" (There is no God but Allah) can be read, and were most probably completed on the lost wing by the words "Muhammad Rasul-Allah" (Muhammad is the messenger of Allah). On top of the stairs, the 255th verse of the Surat-al-Baqarah can also be read.

53—Box-shaped tomb cover
Dimensions:
Height: 82 cm
Length: 173 cm
Width: 68.3 cm
Dated: 719 A.H./1319-20 A.D.
Origin: Saruq
Iran National Museum
No.: 3291

Box-shaped wooden tomb cover with geometric and arabesque floral carvings, previously located in the "Haftad-o-Do Tan" Imamzadeh of Saruq. The epigrams topping the sides of the box give the name of the deceased as "Nosrat Khatun", the daughter of "Shams-ed-Din Mohammad", and the crafting date as Rabi'-al-awwal 719 A.H./1319-20 A.D. The carvings only cover two sides of the box, which was set against a corner on its two other sides.

54—Wooden epigraphic panel
Dimensions: 73 x 177.5 cm
Origin: Unknown
Dated: 737 A.H./1336-7 A.D.
Iran National Museum
No.: 20827

A wooden panel inscribed in Arabic and Thulth script, comprising 8 lines of text and bearing testimony to the existence of a mosque, of which no name or location is given, in 244 A.H./858-9 A.D. Apparently the mosque in question was destroyed by a violent earthquake which occured on Ramadhan 26, 736 A.H./1336 A.D., and was subsequently rebuilt upon the ruler of the time. The date of the completion of the restoration date is given as Rajab 737 A.H./1337 A.D. Signs of cracks and breakings, which seem to have been intentionally caused, are apparent on the panel. For example, the ruler's name who ordered the restoration is missing, and was apparently obliterated upon his successor's orders.

55—Wooden door
Dimensions: 81 x 172 cm
Origin: Mazandaran
Dated: 754 A.H./1353-4 A.D.
Iran National Museum
No.: 3307

A carved wooden door with an arch shaped as a wishbone and reinforcement members carved with geometric patterns. 31 metallic decorative nails ornate its surface, and a small epigram in Arabic and Thulth script give the artisan's name as Marjan ibn 'Abdullah al-Hussayni and the crafting date as 754 A.H./1351-4 A.D. The epigram is executed within two circles, themselves surrounded by two square frames, each located on a wing of the door.

56—Tilework "mihrab"
Dimensions: 212 x 332.5 cm
Origin: Kashan
8th c. (713-734) A.H./14th c. (1313-1334) A.D.
Iran National Museum
No.: 3270

Painted tiles comprising indigo and turquoise colours under the glaze, and brown and gold lustre over it. Famous as the "Door of Paradise", this "mihrab" represents the continuation of the 8th century A.H. (14th c. A.D.) ceramic technique, and belongs to the mausoleum of Imamzadeh 'Ali ibn Ja'far (P.B.H.N.) Brilliant indigo coloured relief arabesques and verses of the Holy Qor'an calligraphied in Thulth script can be admired amidst white surrounding arabesques. These decorations, which are conspicuous on a brown lustre background filled with fine scrollworks, show up in turquoise- and indigo-coloured glazed areas. The writings covering the broad band surrounding the "mihrab" begin with the words "In the name of Allah, the Beneficent, the Merciful", and continue with verses 54 and 55 from the Surat-al-A'raf. The two last tiles bear the name of the artisan and the date of his work's completion. The narrow band between the pillars bears the Surat-al-Hamd and another date: 713 A.H./1313 A.D. The existence of two dates, i.e. 713 and 734 A.H., which can be read in two different places of the "mihrab" indicate that its inner part was built in 713 A.H., whereas its surrounding border was added 21 years later. On the inner border, the Surat-an-Nasr can be read, and on the frontispiece of the inner section, praise for the "14 innocents" is conspicuous, reflecting the spread of Shi'ism in Iran at that time. Yusuf Kashi, the artisan who crafted this "mihrab", is the last descendant of a famous family of tile-makers of Kashan.

57—Carved stucco "mihrab"
Height: 412 Cm
Width: 263 Cm
Origin: Oshtorjan, near Esfahan
Signed: Mas'ud Kermani
Dated: 708 A.H./1308-9 A.D.
Iran National Museum
No.: 3271

This "mihrab", which exemplifies this type of works in the 8th century A.H./14th c. A.D., is additionally embellished with Qor'anic verses calligraphied in Kufic Thulth scripts. These include verses 26 and 27 from the Surat-ar-Rahman and belong to an epigram which formed the entire upper part of the wall of the mosque. Below the additional epigram, the entire Surat-al

of birds and flowers, and comprises a hemistich from a "Ghazal" by Hafez.

41 – A page from Nezami's "Haft Peykar"
Dimensions: 12 x 23 cm
8th c. A.H./14th c. A.D.
Decorative Arts Museum of Iran
No.: 1044

The opening page of an unsigned copy of Nezami's "Haft Peykar", calligraphied in Nasta'liq and Reqa' scripts on Samarqandi paper. Multicoloured writing has been done, and the profusely illuminated page also displays an elborately illuminated frontispiece and gilded marginal lines. Four framed epigrams also bear the titles.
"The Book of Haft-Peykar", "The Book of Eqbal-Nameh",
"The Book of Leily va Majnun" and "The Book of Sharaf-Nameh-ye Eskandari".

42 – The book "Taj-al-ma'ather"
Dimensions: 15 x 23 cm
Signed: 'Abd-ol-Hossein
Dated: 748 A.H./1347-8 A.D.
Golestan Palace-Museum Library
No.: 484

A geographic treatise in Naskh script on Dowlat-Abadi paper, calligraphied in 642 pages, each bearing 25 lines of text. Each line is 8 cm long. The first page has an illuminated frontispiece. The cover is of old red Moroccan leather.

43 – A translation of the book Masalek val-Mamalek
Dimensions: 23.9 x 32.9 cm
Signed: Ibn as-Savoji
Dated: 726 A.H./1325-6 A.D.
Origin: Esfahan
Iran National Museum
No.: 3515

A translation of the geographic treatise Masalek val-Mamalek, written in Naskh script, comprising 275 pages, each bearing 15 lines of text, 16.5 cm in length. The first page has an illuminated frontispiece, and all the pages have red frames and illuminated markings. The names within the text are written in red Thulth script and the section titles, also in Thulth, are calligraphied in white ink on a golden background decorated with floral scrolls. The book includes 20 polychrome maps. The signature of the copyist, the date of his work's completion, and the locality where it was achieved are given on the last page.

44 – A page of Ferdowsi's Shahnameh
Dimensions: 125 x 160 mm
Shiraz school
Dated: 8th c.A.H./ 14th c. A.D.
Reza Abbasi Museum
No.: 601

A page of the Shahnameh showing a hunting scene wherein, before a group of spectators comprising five persons on one side and another opposite them, a hunter has shot an arrow towards a flying bird, which is depicted while falling to the ground.

The scene is located in the middle of the page, within a rectangular frame surrounded by text. The colours used are gold, black, white, light and dark indigo, and red. The poems are written in Naskh script, in six columns bounded by fine lines.

45 – A page of Ferdowsi's Shahnameh
Dimensions: 125 x 160 mm
Shiraz school
Dated: 8th c. A.H./14th c. A.D.
Reza Abbasi Museum
No.: 2531

A page of the Shahnameh showing a festive scene wherein Sam's letter reaches Manuchehr. The Shah is depicted among a group of ten persons, each holding a musical instrument or a pitcher.

The scene is located in middle of the page, within a rectangular frame on a golden background. The colours used are light and dark indigo, white and ochre. The text is written in Naskh script, in six columns bounded by fine lines.

46 – A page of Ferdowsi's Shahnameh
Dimensions: 110 x 160 mm
Shiraz school
Dated: 8th c. A.H./14th c. A.D.
Reza Abbasi Museum
No.: 2829

The scene shows a seated prince holding a long-handled fan-like object and surrounded on both sides by eight figures, some standing up and others sitting. The painting is bounded by a rectangular on a golden background, and comprises a combination of light and dark indigo, ochre, gold, red and black colours. The text is written in Naskh script and is arranged in six columns bounded by fine lines.

47 – A page of Ferdowsi's Shahnameh
Dimensions: 300 x 405 mm
Tabriz school
Dated: 8th c. A.H./14th c. A.D.
Reza Abbasi Museum
No.: 2530

A page of the "Demotte" Shahnameh, showing the hanging of the painter Mani from a palm tree, in the presence of four men on horseback and on foot, and also two onlookers witnessing the scene from the window of a building situated close by. A corpse is also seen lying on the ground.

The scene is depicted in the middle of the page, within a rectangular frame the upper side of which extends into the text. The colours used are gold, red, green, black, ochre, indio and white on golden background. The poems are written in Naskh script, in six columns bounded by fine lines.

48 – Narrative from the Prophet Muhammad (P.B.H.N.)
Dimensions: 175 x 105 mm
Dated: 8-9th c. A.H./14-15th c. A.D.
Reza Abbasi Museum
No.: 2282

A page from the traditional narratives of the Prophet of Islam, beginning with an introductory phrase in Thulth script and comprising five lines of text in Naskh. The buff-coloured background of the upper part of the page extends around three sides of the main text, written on a light brown background. The fine golden lines separating the text from the border surround the margin of the page, and the diacritical marks are highlighted in gold.

49 – Fragment of a carpet border
81.7 x 13.4 cm
Warp: Wool
Weft: Wool
Pile: Wool
Origin: Tabriz
10th c. A.H./ 16th c. A.D.
Iran National Museum
No.: 3384

A fragment of a carpet border with ultramarine background and dark red and buff-coloured foliated arabesque motifs, bearing an opening coupled of poetry by Hafez.

50 – Carpet
Dimensions: 197 x 252 cm
Warps: Cotton
Wefts: Cotton and silver filaments
Pile: Wool
Origin: Tabriz
Date: Late-9th c.A.H./ 15th c. A.D.
Carpet Museum of Iran
No.: 251

A 60 "raj" small carpet woven with symmetrical knots and showing a background of snake-like arabesques and animal motifs.

28— A "Divan" of Hafez
Dimensions: 13.5 x 23 cm
Signed: Mohammad-'Ali Naqibe- Shirazi
Dated: 1295 A.H./1878-9 A.D.
Golestan Palace-Museum Library
No.: 325

A "Divan" in Shekasteh Nast'liq script and Ketabat pen calligraphied on Termeh paper, comprising 374 pages, each bearing 12 lines of text. Each hemistich is 2.5 cm long. The text pages, which are of Khanbalegh paper, are framed and topped by the words "As-Soltan Nasser-ed-Din Shah Qajar" written in Naskh script and gold ink on indigo-coloured background. The margins of the pages are decorated with illuminated patterns. The cover is of lacquered papier-mache and bears two green and red illuminated margins on black background, and its obverse is black and displays an iris flower. The present "divan" was presented by Zell-os-Soltan to Naser-ed-Din Shah.

---

29 — A page of calligraphy
Dimensions: 31.2 x 20.3 cm
Signed: 'Emad al Hassani
Dated: Shawwal 1012 A.H./1604 A.D.
Iran National Museum
No.: 4650

A page of calligraphy in Nasta'liq script and "do-dang" pen, with gilding decorated with floral scrolls between the lines. Two successive margins have been added. The first bears illuminations on an indigo-coloured background, and the second is decorated with floral patterns on a pink background. The text comprises six doublets from a "ghazal" by Hafez.

30— A page of calligraphy
Dimensions: 23 x 35 cm
Signed: Mohammad-Hossein
Dated: 1252 A.H./1836-7 A.D.
Iran National Museum
No.: 4628

A page of "chalipa" calligraphy in "seh-dang" Nasta'liq script within a golden frame. The spaces between the lines are gilded in denticulated shapes. The text comprises three separate sections of two couplets, one of which is from a "ghazal" by Hafez.

31— A page of calligraphy
Dimensions: 27.1 x 13.5 cm
Signed: Soltan-'Ali Mashhadi
Dated: 895 A.H./1489-90 A.D.
Iran National Museum
No.: 4708

A page of "chalipa" calligraphy in Nasta'liq script and "do-dang" pen, with gilding decorated with floral scrolls between the lines. Two quarter-medallions orrate the frontispiece. Below the page, the name of the poet and the signature of the calligrapher, as well as five doublets of a "ghazal" by Hafez, are conspicuous.
The illuminated, framed margins are additional, and bear four doublets of the Mathnavi.

---

32 — A page of calligraphy
Dimensions: 150 x 370 mm
Signed: 'Emad al-Hassani
Dated: 11th c. A.H./17th c. A.D.
Reza Abbasi Museum
No.: 2127

Part of a verse by Hafez, calligraphied in Nasta'liq script and Shesh-dang pen by Mir 'Emad. The leaf-gilded background creates an eye-pleasing contrast with the main text, written in black ink on white paper.

---

33 — A page of calligraphy
Dimensions: 125 x 215 mm
Signed: Muhammad at-Tabrizi
Date: 997 A.H./1688.9 A.D.
Reza Abbasi Museum
No.: 2086

Two verses from a "ghazal" of Hafez, written in Nasta'liq Chalipa script on a leaf-gilded, densely decorated background. The upper and lateral margins bear Arabic writings in Naskh script, and the lower margin displays a verse in Nasta'liq script on a gold background.

---

34 — A page of calligraphy
Dimensions: 290 x 180 mm
Signed: Hassan Shamlu
Dated: 11th c. A.H./17th c. A.D.
Reza Abbasi Museum
No. 502

Two verses by Hafez calligraphied in Nasta'liq script by Hassan Shamlu. The text is written in four lines on a densely decorated background extending into the margins.

35—A page of calligraphied
Dimensions: 130 x 247 mm
Signed: Muhammad al-Husayni
Dated: 11th c. A.H./17th c. A.D.
Reza Abbasi Museum
No.: 2108

A page of "chalipa" calligraphy in Nasta'liq script by Muhammad al-Husayni comprising the verses by Hafez.
In the margins, several quatrains are also penned.

---

36 — A page of calligraphy
Dimensions: 20 x 30 cm
13th c. A.H./19th c. A.D.
Decorative Arts Museum of Iran
No.: 609

An unsigned page, ascribed to Mirza Gholam-Reza Esfahani "Khoshnevis-bashi", calligraphied in Siah-Mashq Nasta'liq script on European paper and elaborately illuminated. The text is a hemistich from a "ghazal" by Hafez.

37—A page of calligraphy
Dimensions: 30 x 45 cm
13th c. A.H./19th c. A.D.
Decorative Arts Museum of Iran
No.: 1209

An unsigned page calligraphied in Nasta'liq Golzar script on European paper, in Katibe'i pen. The ground is decorated with a pattern of birds and flowers, and comprises a hemistich from a "ghazal" by Hafez.

38—A page of calligraphy
Dimensions: 30 x 45 cm
13th c. A.H./19th c. A.D.
Decorative Arts Museum of Iran
No.: 1210

An unsigned page calligraphied in Nasta'liq Golzar script on European paper, in Katibe'i pen. The ground is decorated with a pattern of birds and flowers, and comprises a hemistich from a "ghazal" by Hafez.

39—A page of calligraphy
Dimensions: 30 x 45 cm
13th c. A.H./ 19th c. A.D.
Decorative Arts Museum of Iran
No.: 607

An unsigned page calligraphied in Nasta'liq Golzar script on European paper, in Katibe'i pen. The ground is decorated with a pattern of birds and flowers, and comprises a hemistich from a "Ghazal" by Hafez.

40—A page of calligraphy
Dimensions: 40 x 45 cm
13th c. A.H./19th c. A.D.
Decorative Arts Museum of Iran
No.: 3251

An unsigned page calligraphied in Nasta'liq Golzar script on European paper, in Katibe'i pen. The ground is decorated with a pattern

gilded, and their margins are decorated with gold, indigo and vermillion illuminations. The cover is of lacquered papier-mache and bears a black margin around a black background.

19 – A "Divan" of Hafez
Dimensions: 14.5 x 22.7 cm
Signed: 'Emad-al-Hassani
Dated: 1003 A.H./1594-5 A.D.
Golestan Palace-Museum Library
No.: 2160

A "Divan" in Nasta'liq script and Ketabat pen, calligraphied on Bokhara'i paper and complemented with margins of Esfahani paper. The "divan" comprises 340 pages, each bearing 12 lines of text. Each hemistich is 7 cm long. The pages are framed and the chapter openings are illuminated and calligraphied in polychrome Naskh script. The first page is ornated with illuminations in gold, indigo and vermillion colours, and the second bears a miniature painting showing a man holding a sparrow. The cover is of black Shagreen decorated with medallions. The signature of the calligrapher is given on the last page of the book.

20 – A "Divan" of Hafez
Dimensions: 13.5 x 21.5 cm
Signed: 'Ali-Mohammad Shirazi
Dated: 1265 A.H./1848-9 A.D.
Golestan Palace-Museum Library
No.: 332

A "Divan" in Shekasteh Nasta'liq script and Ketabat pen, calligraphied on grey gold-sprayed European paper, comprising 279 pages, each bearing 22 lines of text. Each hemistich is 2.3 cm long. The pages are all framed, and the three first ones are fully illuminated in gold and indigo colours. The cover is of lacquered papier-mache and is illuminated in gold ink.

21 – A "Divan" of Hafez
Dimensions: 20.5 x 32.5 cm
Signed: Mirza 'Abd-al-Wahhab Adib-Shirazi
Undated
Golestan Palace-Museum Library
No.: 358

A "Divan" in Yek-Dang Nasta'liq script and Ketabat pen, calligraphied on European paper, comprising 511 pages, each bearing 14 lines of text. Each hemistich is 5.5 cm long. The pages are framed and the first two are gilded in the spaces between the lines and have elaborately illuminated margins. The cover is of lacquered papier-mache and bears illumination on a black background.

22 – A "Divan" of Hafez
Dimensions: 11 x 18.5 cm
Unsigned
Dated 1122 A.H./1710-11 A.D.
Golestan Palce-Museum Library
No.: 326

A "Divan" in Shekasteh Nasta'liq script and Ketabat pen, calligraphied on Khanbalegh paper and completed with margins of Samarqandi paper. The "Divan" comprises 355 pages, each bearing 14 lines of text. Each hemistich is 3 cm long. The pages are framed and ornated with frontispieces, and the margins bear floral illuminations. The cover is of red Morocco leather illuminated with "Ashrafi" flowers.

23 – A page of the Divan of Hafez
Dimensions: 89 x 150 mm
Signed: Soltan-'Ali
Dated: 9-10th c. A.H./15-16th c. A.D.
Reza Abbasi Museum
No.: 503

A page of Hafez's Divan with illuminated margins, calligraphied in Nasta'liq script and comprising two ghazals.
ing verses:
....
and ....
Another ghazal is seen, written in a different pen and decorated in a different manner.
decorated in a different manner.
The spaces between the lines of the two ghazals are also decorated in a different style, akin to the illuminations of the added portion. In all probability, this part of the page was also decorated together with the added part.

24 – The "Divan" of Hafez
Dimensions: 8.5 x 14 cm
Shiraz school
Dated: 13th c. A.H./19th c. A.D.
Decorative Arts Museum of Iran
No.: 765 - 150

A "divan" in Shekasteh Nasta'liq script calligraphied on Kashmiri paper, in Ketabat pen. Leaf-gilding has been done between the lines of text, and on each page is given the first word of the next. Above the text area, an illuminated twin frontispiece and a panel framed with gilded, coloured and illuminated patterns has been executed. The remainder of the pages are gold framed. Each page comprises 14 lines of text, 5 cm in length. The cover is made of lacquered papier-mache and bears an elaborate, decorative pattern of birds and flowers executed in the manner of Lotf-'Ali Shirazi.

25 – The "Divan" of Hafez
Dimensions: 14 x 21 cm
Composite Esfahan and Qajar school
13th c. A.H./19th c. A.D.
Decorative Arts Museum of Iran
No.: 764 - 149

A "divan" calligraphied on Kashmiri paper, with opening pages bearing ornamental medallions. The two first pages are in Nasta'liq script, written in Ketabat-e Jali pen, and leaf-gilded between the lines of text. The margins are entirely illuminated and bear simply gilded ornaments. Save the two first symmetrical pages, the others are framed with fine gold lines and give the first word of the next page. Each page comprises 12 lines of text, 4 cm in length on the opening ones and 8.5 cm in length on the others. The cover is of lacquered papier-mache, decorated with a floral pattern and signed Fazl-'Ali.

26 – The Divan of Hafez
Dimensions: 150 x 90 mm
Calligraphied by Habibollah Nuri
Dated: 1278 A.H./1861 - 2 A.D.
Reza Abbasi Museum
No.: 198

The Divan of Hafez calligraphied in Shekasteh script. The frontispiece and the two opening pages of the book are illuminated and leaf-gilded. All the pages are framed in gold. The book ends with an anthology of quatrains. The cover is laquered and decorated with a pattern of small flowers.

27 – A "Divan" of Hafez
Dimensions: 26.5 x 40.5 cm
Signed: Hakim Rokn-ed-Din Mas'ud "Hakim Rokna"
Dated: 1039 A.H./1629-30 A.D., Agra, India
Golestan Palace-Museum Library
No.: 368

A "Divan" in Nasta'liq script and "ketabat-e jali" pen, calligraphied on Samarqandi paper, comprising 376 pages, each bearing 14 lines of text. Each hemistich is 6 cm long. The polychrome paper is gilded between the lines of text. The pages are framed and ornated with frontispieces, and the margins bear golden floral and animal decorations. The cover is of lacquered papier-mache, its golden background bearing a green medallion and quarter medallions. The red interior of the cover also bears a medallion and displays a painted margin.

10–A page of the Holy Qor'an
Dimensions: 137 x 215 mm
Dated: 8-9th c. A.H./14-15th c. A.D.
Reza Abbasi Museum
No.: 2179

A page of the Holy Qor'an comprising three lines of text. Between the first and second line, a surah heading golden Muhaqqaq script can be admired. The verse divisions, marked by three rosettes in the form of eight-petalled flowers, are the only decorative elements used.

11–A "Divan" of Hafez
Dimensions: 14 x 22 cm
Unsigned
Undated
Golestan Palace-Museum Libary
No.: 1722

A "Divan" in Shekasteh Nasta'liq script and Ketabat pen calligraphied on Termeh paper, comprising 422 pages, each bearing 15 lines of text. Each hemistich is 3.5 cm long. The pages are framed and display frontispieces. The book includes 3 miniatures, on the first, middle and last pages. The first page of the text displays an illuminated frontispiece and the two first pages display margins decorated with golden and polychrome patterns, and the spaces between the lines are gilded.

12–The "Divan" of Hafez
Dimensions: 10.5 x 16.5 cm
Signed: Shah Qassem
Dated: 1026 A.H./1617-8 A.D.
Iran National Museum
No.: 9210

A "Divan" in Nasta'liq script, comprising 282 pages, each bearing 14 lines, 4.5 cm in length. The two first pages are illuminated throughout the margins and text areas, and the spaces between the lines are gilded. All the other pages have elaborately illuminated margins, and the section titles, which use the same script as the text, are written in indigo-coloured ink on gold background. The "Divan" includes 6 miniature paintings signed Reza 'Abbasi and dated 1028 A.H./1619-20 A.D. (Experts do not believe these signatures to be authentic). The calligrapher's name and the date of his work's completion are given on the last page of the book.

13–A "Divan" of Hafez
Dimensions: 13.6 x 23.7 cm
Signed: Hassan al-Kateb
Dated: 963 A.H./1555-6 A.D.
Golestan Palace-Museum Library
No.: 363

A "Divan" in Nim-Do-Dang Nasta'liq script and Ketabat-e Jali pen, calligraphied on buff-coloured paper and complemented with Termeh paper margins. The "Divan" comprises 432 pages, each bearing 13 lines of text. Each hemistich is 3.5 cm long. The pages are framed and the end of each "ghazal" is marked by elaborately gilded patterns. Also the terminal diptich of each "ghazal" is written either in gold or in indigo-coloured ink. The two first pages are gilded and decorated with medallions over-written in white ink. The divan comprises 3 miniature paintings, and its cover displays "flower and nightingale" motifs on black ground on the outside, and is plain red on the inside.

14–A "Divan" of Hafez
Dimensions: 16.5 x 27.5 cm
Signed: Shah-Qassem
Dated: 1003 A.H./1594-5 A.D.
Golestan Palace-Museum Library
No.: 2159

A "Divan" in Nast'liq script and Ketabat pen, calligraphied on Samarqandi paper and comprising 266 pages, each bearing 14 lines of text. Each hemistich is 3.5 cm long. The margins are gold-sprayed and most display paintings in gold. The last two pages are illuminated. The book comprises 3 miniature paintings: 2 in the middle pages and one on the last. The cover is of black Morocco leather and is decorated with medallions and half-medallions.

15–A "Divan" of Hafez
Dimensions: 17 x 27 cm
Unsigned
Undated
Golestan Palace–Musuem Library
No.: 1909

A "Divan" in Indian Nasta'liq script and Ketabat-e Jali pen, calligraphied on coloured Kashmiri paper. The "divan" comprises 234 pages, each bearing 10 lines of text. Each hemistich is 3.5 cm long. The verses are written in both "chalipa" and regular manners, in white, gold and red inks. The text areas are framed and decorated with frontispieces, and the paper of the margins is different from that used in the text areas. At the beginning of the book, two miniatures by Master Behzad are to be admired, and two other miniatures, painted by Farrokh and Yari, the famous illuminators, are also included in the final pages. The last page of the "divan" bears the seal mark of such personalities as Shah Jahan, etc. The cover is of red Moroccan leather and its inside has been lined with black paper.

16–A "Divan" of Hafez
Dimensions: 10 x 16 cm
Signed: Mohammad-Yssa-bne-Mohammad-Ja'far
Dated: 1199 A.H./1784-5 A.D.
Golestan Palace-Museum Library
No.: 327

A "divan" in Shekasteh Nasta'liq script and Ketabat pen, calligraphied on Termeh paper, in 470 pages, each bearing 14 lines of text. Each hemistich is 2.8 cm long. The pages are framed and display frontispieces, and the margins are decorated with floral patterns. The cover is of lacquered papier-mache, bearing floral motifs on a yellow background

17–A "Divan" of Hafez
Dimensions: 13.5 x 21 cm
Unsigned
Undated
Golestan Palace-Museum Library
No.: 1728

A "divan" in Yek-Dang Nasta'liq script and Ketabat pen, calligraphied on Esfahani paper, comprising 343 pages, each bearing 15 lines of text. Each hemistich is 3.5 cm long. The pages are framed and display frontispieces. The frontispiece of the first page is engrafted and bears the seal of Nasser-ed-Din Shah. The cover is of lacquered papier-mache and displays floral patterns on a red background, whereas its interior is illuminated.

18–A "Divan" of Hafez
Dimensions: 19 x 29.5 cm
Signed: Mohammad-Mehdi al-Hosseini al-Farahani, "Malek-ol-Kottab"
Dated: 1236 A.H./1820 - 21 A.D.
Golestan Palace-Museum Library
No.: 359

A "divan" in Shekasteh Nasta'liq script and Ketabat pen, calligraphied on Khanbalegh paper in the text areas and Esfahani paper in the margins, comprising 295 pages, each bearing 18 lines of text. Each hemistich is 3 cm long. The pages are double framed, and a red margin has been executed between the frames. The first page has an illuminated frontispiece. The spaces between the lines of the two first pages are leaf-

1– Fragment of a Holy Qor'an
Dimensions:
Signed: Ahmad ebn-as-Sohrevardi
Illuminated by Mohammad ebn-e Ibak
Date of illumination: 704 A.H./1305 A.D.
Iran National Museum
No.: 3548

99 pages of a Holy Qor'an in Muhaqqaq script, comprising from verse 40 to the end of Surat-al-Anfal and verse 1 to 93 of Surat-al-Towbah. Each page bears 5 lines of text, 20 to 21 cm in length. The first page is fully illuminated. The two opening pages have illuminated frontispieces and lower bands. The surah headings are calligraphied in white ornamental Kufic script on a vermillion background decorated with floral scrolls. Each of the two opening pages comprises three lines of text interspersed with multicoloured floral ornamentations. The other surah heading is calligraphied in white Kufic script on an indigo-coloured background ornated with golden floral scrolls. Verse count marks are circular within the text and take the shape of illuminated palmettes in the margins. At the lower end of the page, the signature of the illuminator and the date of his work's completion are given within an illuminated rectangle.

2– Fragment of a Holy Qor'an
Dimensions: 37.5 x 50.3 cm
Signed: Ahmad ebn-as-Sohrevardi
Dated: 706 A.H./1306 A.D.
Iran National Museum
No.: 3550

104 pages of a Holy Qor'an in Muhaqqaq script, comprising from verse 47 to the end of Surat-as-Sajdah, followed by the complete texts of Surat-ash-Showra, Surat-az-Zakhraf, Surat-ad-Dukhan and Surat-aj-Jathiah. Each page bears 5 lines of text, 21 cm in length. The first page is fully illuminated. The two opening pages have illuminated frontispieces and lower bands. The Surah headings are calligraphied in black, white or gold, Kufic script, on foliated backgrounds including indigo, gold, black and vermillion. Verse count marks are circular within the text, and take the shape of illuminated palmettes in the margins. At the lower end of the page, the signature of the calligrapher and the date of his work's completion are given.

3– An illuminated page of the Holy Qor'an
Dimensions: 245 x 335 mm
Dated: Late 8th- early 9th c.A.H/15th c. A.D.
Reza Abbasi Museum
No.: 566

An illuminated page of the Holy Qor'an, calligraphied in Muhaqqaq and Reyhan scripts, comprising five lines of text.

A twelve star-shaped rosette in indigo and gold colours is set in the upper corner of the right hand side margin. In the middle of the page, on a densely decorated background highlighted with gold and ochre touches, the surah heading is written in white ink within a rectangular frame beside which a leaf-like motif, executed in indigo and gold, is protruding. Two small golden flowers and a small rosette separates the verses.

4– A Holy Qor'an
Dimensions: 26.5 x 39 cm
Signed: Ahmad Ibn al-Mohseni
Dated: 739 A.H./1338-9 A.D.
Iran National Museum
No.: 4242

A copy of the Holy Qor'an, calligraphied in golden Naskh-e Jali script, comprising 745 pages each bearing 12 lines of text, 17 cm in length. The two first pages are fully illuminated, and the two opening pages, as well as the two last ones, have illuminated frontispieces and lower bands. The surah headings are written in golden decorative Kufic script on indigo-coloured backgrounds, and all the pages have golden frames. Verse separation signs are executed as illuminated palmettes. The signature of the copyist and the date of his work's completion are given. within an illuminated rosette, and the destination of the copy (the treasury of Sultan Ab-en-Nasr Qaitbay) is indicated within an illuminated rectangular frame, in golden Thulth script on an indigo-coloured background. The hinged, gilded cover is illuminated and in its margins the Ayat-al-korsi, and also the destination of the book (the library of Sultan Ab-al-Mozaffar Shah Esma'il Bahador-Khan al-Hosseini) is written in Thulth script.

5– A Holy Qor'an
Dimensions: 18 x 28 cm
Signed: Arghun Kameli
Dated: 745 A.H./1344-5 A.D.
Iran National Museum
No.: 3790

A copy of the Holy Qor'an in Reyhani script, comprising 792 pages, each bearing 11 lines of text, 8.5 cm in length. The two first pages are fully illuminated and the last page has an illuminated frontispiece and lower band. The surah headings and verse divisions are illuminated and the surah tiles are written in white Reqa' script on gold background, and all the pages are gold-framed. The signature of the calligrapher and the date of his work's completion are given on the last page.

6– A page of the Holy Qor'an
Dimensions: 136 x 225 mm
Dated: 8-9th c. A.H /14-15th c. A.D.
Reza Abbasi Museum
No.: 2162

A page of the Holy Qor'an calligraphied in Reyhan script on gilded background and comprising twelve lines to the page. Scrollworks have been executed between the lines and the verse endings are indicated with small hexagonal and square illuminated rosettes.

7– A page of the Holy Qor'an
Dimensions: 165 x 227 mm
Dated: 8-9th c. A.H./14-15th c. A.D.
Reza Abbasi Museum
No.: 567

A page of the Holy Qor'an comprising five lines of text. The verse divisions, marked by two small circular rosettes in gold, are the only decorative elements used.

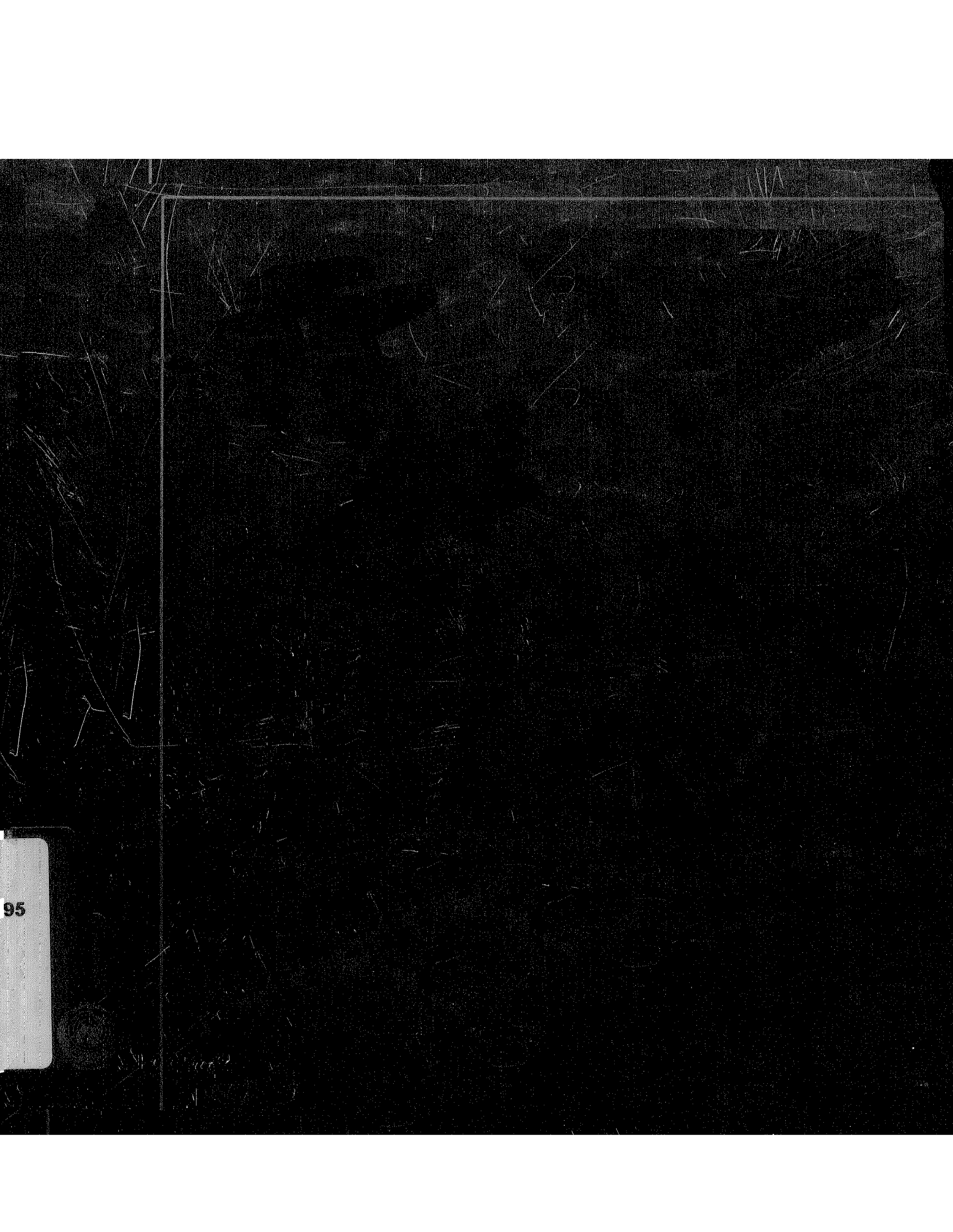
8– An illuminated page of the Holy Qor'an
Dimensions: 170 x 225 mm
Dated: 8th c. A.H./14th c. A.D.
Reza Abbasi Museum
No.: 4735

The opening page of the Holy Qor'an, comprising the Surat al-Fatihah, written in six lines of Naskh script on a gilded background, following the words "In the name of Allah, the Beneficent, the Merciful" in a single line. Above the verse lines, the surah heading is recorded in white ink on a golden background. Small, simple circular motifs separate the verses. The text is surrounded on three sides by a golden margin decorated with indigo-coloured patterns extending on the right hand side into a half medallion reaching toward the edge of the page. The illumination pattern is designed as a frame enclosing the two first pages of the book.

9– A page of the Holy Qor'an
Dimensions: 180 x 165 mm
Date: 8-9th c. A.H./14-15th c. A.D.
Reza Abbasi Museum
No.: 524

A page of the Holy Qor'an comprising eleven lines of text in Muhaqqaq, Thulth and Naskh script within a gilded frame of very fine lines. The juz' (part) divisions are marked in the margin with two illuminated, golden and indigo-coloured rosettes.




95